

Ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:28

Ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:28

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2005

ISBN 952-485-017-6 (nid./htf)

ISBN 952-485-018-4 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:28

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
7.10.2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Puheenjohtaja: Jorma Ahola Sihteerit: Aira Rajamäki ja Olli Hautakoski	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 24.8.2005	Dnro 44/043/2004

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän muistio
(Promemoria av gruppen för klarläggande av de yrkesinriktade examinas ställning)

Julkaisun osat Muistio+ liitteet

Tiivistelmä

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003–2008 mukaan suunnitelmakaudella laaditaan periaatteet, joiden mukaisesti ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja kehitetään ja asema koulutusjärjestelmässä selkiytetään. Opetusministeriön asettaman ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän tehtävänä oli esittää arvio ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilasta. Arvionsa pohjaksi ryhmä laati kuvaukset ammatillisen tutkintojärjestelmän keskeisistä piirteistä ja kartoitti koulutustoimikuntien ja tutkintotoimikuntien näkemyksiä siitä, millaisia muutoksia työelämän kehitys näyttäisi olevan tuomassa niiden toimialaan kuuluviin tutkintoihin.

Ryhmä on kiteyttänyt arvionsa ehdotuksiin periaatteista, joiden mukaisesti ammatillista tutkintojärjestelmää tulisi kehittää, jotta se voi jatkossakin tarkoituksenmukaisella tavalla vastata kansalaisten ja muuttuvan työelämän tarpeisiin. Ehdotukset kohdistuvat ammatillisen tutkintojärjestelmän rakenteeseen sekä ammatillisten tutkintojen asemaan kansallisessa tutkintojärjestelmässä, ammatillisiin tutkintoihin ja ammatinharjoittamisoikeuksiin sekä ammatillisten tutkintojen asemaan eurooppalaisessa kehityksessä. Ryhmän asettamiskirjeen mukaan opetusministeriö päättää tarvittavasta jatkovalmistelusta ryhmän työn valmistumisen jälkeen erikseen.

Ryhmä ei ollut yksimielinen siitä, miten ammatillisen tutkintojärjestelmän rakennetta ja asemaa kansallisessa tutkintojärjestelmässä tulisi kehittää. Sen vuoksi se esitti kolme vaihtoehtoa.

Vaihtoehto 1:n mukaan ammatilliset perustutkinnot jaettaisiin kahteen ryhmään siten, että nykyisten nuorille ja aikuisille tarkoitettujen ammatillisten perustutkintojen rinnalle muodostettaisiin vain aikuisille tarkoitettuja ammatillisia perustutkintoja. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluisivat muun muassa sellaiset nykyiset alalutututkinnoiksi luokiteltavat ammattitutkinnot, joiden ei katsota täyttävän ammattitutkinnon tasovaatimuksia. Muutoin ammatillinen tutkintojärjestelmä pidettäisiin ennallaan. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoja ja yliopistojen erikoistumisopintoja kehitettäisiin paitsi osana kunkin koulutusasteen kokonaisuutta niin myös osana ammatillista osaamista syventävien tutkintojen koulutusasteiden rajat ylittävää kokonaisuutta, jota tulisi jatkossa käsitellä olennaisena osana kansallista koulutus- ja tutkintojärjestelmää. Ammatillisten tutkintojen jatko-opintokelpoisuuksista tulisi muodostaa johdonmukainen kokonaisuus. Yhtenä vaihtoehtona tulisi tutkia, voitaisiinko kaikille ammatillisille tutkinnoille määritellä yleinen jatko-opintokelpoisuus korkea-asteen koulutukseen.

Vaihtoehto 2:n mukaan sellaiset ammattitutkinnot, joiden alaa perustutkinnot eivät kata, liitettäisiin perustutkintojen osiksi. Niitä ja muita sellaisia perustutkintojen osia, jotka tuottavat ammattipätevyyden rajatulle työelämän alueelle, voitaisiin suorittaa itsenäisinä, jolloin suorittaja saisi erillisen todistuksen saavutetusta ammattipätevyydestä. Halutessaan hän voisi jatkaa tutkintoon. Ammatilliset jatkotutkinnot – ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot – muodostettaisiin niistä nykyisistä ammattitutkinnoista, jotka muodostavat jatkumon perustutkintojen kanssa, sekä nykyisistä erikoisammattitutkinnoista. Niiden jatko-opintokelpoisuus korkea-asteelle tulisi määritellä selkeästi ottaen huomioon tutkintojen laajuus ja tutkintoihin sisältyvien yleissivistävien opintojen laajuus. Sellaisia ammatillisten perustutkintojen osia, jotka tuottavat jollakin alueella ammattitutkintotasoa vastaavan osaamisen, voitaisiin hyödyntää ammattitutkintoina tai niiden osina. Vastaavasti voitaisiin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osia hyödyntää perustutkintoja suoritettaessa.

Vaihtoehto 3:n mukaan nykyisistä ammatillisista perustutkinnoista ja niistä nykyisistä ammattitutkinnoista, joiden alaa perustutkinnot eivät kata, muodostettaisiin ammattitutkintoja. Uudet ammattitutkinnot jaettaisiin kahteen ryhmään, laajoihin ja rajattuihin. Laajat ammattitutkinnot vastaisivat nykyisiä ammatillisia perustutkintoja. Rajattu ammattitutkinto olisi integroitu osa laajaa ammattitutkintoa ja sen suorittaminen itsenäisenä tuottaisi työelämässä tarvittavan rajatun ammattipätevyyden ilman laajan ammattitutkinnon suorittamista. Ammatilliset jatkotutkinnot, joiden nimike olisi erikoisammattitutkinto, muodostettaisiin niistä nykyisistä ammattitutkinnoista, joita ei siirrettäisi uusiksi rajatuiksi ammattitutkinnoiksi, sekä nykyisistä erikoisammattitutkinnoista. Jatkotutkinnot olisivat eri laajuisia työelämän tarpeen mukaan. Yhtenä muotona tulisi kehittää projektinhallinnan, työjohtotehtävien sekä tuotannon- ja laadunohjauksen tutkintoja. Osan näiden tutkintojen opinnoista tulisi olla sellaisia, jotka luettaisiin hyväksi ammattikorkeakoulussa. Laajan ammattitutkinnon suorittaminen tai sen edellyttämän osaamisen osoittaminen osana jatkotutkintoa tuottaisi yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteelle. Rajattujen ammattitutkintojen ja muunlaisten jatkotutkintojen jatko-opintokelpoisuuden määrittelyn tulisi olla pääsääntöisesti ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tehtävä.

Ryhmä esittää, että ammatinharjoittamissäädöksissä määritellyt osaamisvaatimukset tulisi jatkossa pääsääntöisesti rakentaa osaksi ammatillisia tutkintoja ja että ammatinharjoittamissäädösten valmistelussa tulee tiivistää ammatinharjoittamisoikeuksista vastaavien hallinnonalojen ja opetushallinnon yhteistyötä.

Ryhmä esittää, että ammatillisten tutkintojen sijoittuminen EU:n ammattipätevyysdirektiivin pätevyystasolle tulee selkiyttää ja että Suomen tulee osallistua aktiivisesti eurooppalaisen tutkintojen viitekehityksen kehittämistyöhön.

Avainsanat ammatilliset tutkinnot, tutkinto- ja koulutusjärjestelmä

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:28		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-017-6 (nid.) 952-485-018-4 (PDF)
Kokonaissivumäärä 110	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
7.10.2005

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Gruppen för klarläggande av de yrkesinriktade examinas ställning		Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
Ordförande: Jorma Ahola Sekreterare: Aira Rajamäki och Olli Hautakoski		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättande av organet 24.8.2004	Dnr 44/043/2004
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av gruppen för klarläggande av de yrkesinriktade examinas ställning (Ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän muistio)			
Publikationens delar promemoria samt bilagor			
<p>Sammandrag</p> <p>Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2003–2008 utarbetas under planperioden principer enligt vilka de yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina utvecklas och examinas ställning i utbildningssystemet förtydligas. Den av undervisningsministeriet tillsatta utredningsgruppen för klarläggande av de yrkesinriktade examinas ställning skulle lägga fram en bedömning av nuläget inom systemet för yrkesinriktade examina. Som grund för bedömningen gjorde gruppen en beskrivning av de centrala dragen i systemet och kartlade examenskommissionernas och utbildningskommissionernas syn på vilka förändringar utvecklingen i arbetslivet förefaller att föra med sig för de examina som hör till deras verksamhetsområde.</p> <p>Gruppen har sammanfattat sin bedömning i förslag till principer enligt vilka examenssystemet bör utvecklas för att det även i fortsättningen på ett ändamålsenligt sätt skall kunna svara mot medborgarnas och det föränderliga arbetslivets behov. Förslagen gäller strukturen på systemet för yrkesinriktade examina och dessa examinas ställning i det nationella examenssystemet, de yrkesinriktade examina och rätten att utöva yrket samt de yrkesinriktade examinas ställning i en europeisk ram. Enligt tillsättningsbrevet beslutar undervisningsministeriet separat om den fortsatta beredningen efter att arbetet slutförts.</p> <p>Gruppen var inte enig om hur strukturen på systemet för yrkesinriktade examina och deras ställning i det nationella examenssystemet bör utvecklas. Gruppen lade därför fram tre alternativ.</p> <p>Enligt alternativ 1 skall de yrkesinriktade grundexamina indelas i två grupper så, att det vid sidan av de nuvarande yrkesinriktade grundexamina avsedda för unga och vuxna bildas yrkesinriktade grundexamina avsedda enbart för vuxna. Till den senare gruppen skall bl.a. höra sådana yrkesexamina som för närvarande klassificeras som introducerande examina och som inte anses uppfylla nivåkraven för en yrkesexamen. I övrigt skall systemet kvarstå oförändrat. Yrkes- och specialyrkesexamina, specialiseringsstudierna vid yrkeshögskolorna och specialiseringsstudierna vid universiteten skall utvecklas, inte enbart som en del av respektive utbildningsstadium utan också som en del av en helhet bestående av olika utbildningsstadiers examina som fördjupar yrkeskompetensen, en helhet som i fortsättningen bör behandlas som en väsentlig del av det nationella utbildnings- och examenssystemet. Den behörighet för fortsatta studier som de yrkesinriktade examina ger bör bilda en logisk helhet. Ett alternativ vore att undersöka om man för alla yrkesinriktade examina kunde fastställa en allmän behörighet för fortsatta studier inom utbildning på högre nivå.</p> <p>Enligt alternativ 2 skall sådana yrkesexamina för vilka det saknas grundexamina inom samma bransch införlivas med grundexamina. Dessa och andra sådana delar av grundexamina som medför yrkeskompetens för ett begränsat område av arbetslivet skall kunna avläggas separat, varvid examinandan får ett särskilt intyg över uppnådd yrkeskompetens. Examinanden kan fortsätta till examen om han eller hon så önskar. Yrkesinriktade påbyggnadsexamina - yrkesexamina och specialyrkesexamina - skall bildas av de nuvarande yrkesexamina som bildar ett kontinuum med grundexamina, samt av de nuvarande specialyrkesexamina. Deras behörighet för fortsatta studier på högre nivå skall anges tydligt med beaktande av examinas omfattning och omfattningen på de allmänbildande studierna i examina. Sådana delar av de yrkesinriktade grundexamina som på något område medför kompetens på motsvarande nivå som en yrkesexamen skall kunna utnyttjas som yrkesexamina eller delar av sådana. På motsvarande sätt skall delar av yrkesexamina och specialyrkesexamina kunna utnyttjas vid avläggande av grundexamina.</p> <p>Enligt alternativ 3 skall det bildas yrkesexamina av de nuvarande yrkesinriktade grundexamina och av de nuvarande yrkesexamina för vilka det saknas grundexamina inom samma bransch. De nya yrkesexamina skall indelas i två grupper, omfattande och begränsade. De omfattande yrkesexamina skall motsvara de nuvarande yrkesinriktade grundexamina. Den begränsade yrkesexamen skall utgöra en integrerad del av den omfattande yrkesexamen och genom att avlägga den separat får examinandan en sådan mer begränsad yrkeskompetens som behövs i arbetslivet utan att avlägga den omfattande yrkesexamen. Yrkesinriktade påbyggnadsexamina, som får benämningen specialyrkesexamina, skall bildas av de nuvarande yrkesexamina som inte överförs till de nya begränsade yrkesexamina, samt av de nuvarande specialyrkesexamina. Påbyggnadsexamina skall vara av olika omfattning utgående från arbetslivets behov. Examina i projekthantering, arbetsledaruppgifter samt produktions- och kvalitetsstyrning bör utvecklas som en examensform. En del av studierna i dessa examina bör vara sådana som räknas till godo i yrkeshögskola. Avläggande av den omfattande yrkesexamen eller påvisande av det kunnande som den förutsätter som en del av en påbyggnadsexamen skall medföra allmän behörighet för fortsatta studier på högre nivå. Det skall i regel vara yrkeshögskolornas och universitetens uppgift att slå fast behörigheten för fortsatta studier i fråga om de begränsade yrkesexamina och andra slags påbyggnadsexamina.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att de krav på kompetens som anges i författningarna om yrkesutövning i framtiden i regel bör utgöra en del av de yrkesinriktade examina och föreslår intensifierat samarbete mellan de förvaltningsområden som svarar för rättigheterna att utöva ett yrke och undervisningsförvaltningen vid beredningen av dessa författningar.</p> <p>Enligt arbetsgruppen bör de yrkesinriktade examinas placering på de olika kompetensnivåerna i EU:s direktiv om yrkesbehörighet klargöras och Finland aktivt delta i arbetet med att utveckla en gemensam europeisk ram för examina.</p>			
Nyckelord Yrkesinriktade examina, examens- och utbildningssystemet			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:28		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-017-6 (htf) 952-485-018-4 (PDF)
Sidoantal 110	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher Ministry of Education		Date of publication 7 October 2005	
Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Vocational qualifications taskforce		Type of publication Ministry of Education committee reports	
		Contracted by Ministry of Education	
Chair: Jorma Ahola Secretaries: Aira Rajamäki and Olli Hautakoski		Committee appointed on 24 February 2005	Dno 44/043/2004
Name of publication Report of the Vocational qualifications taskforce			
Parts Memorandum			
Abstract			
<p>According to the Education and Research 2003–2008 development plan, principles will be prepared during that period according to which vocational qualifications, further vocational qualifications, and specialist vocational qualifications will be developed and their status in the education system will be clarified. The Vocational qualifications taskforce was appointed by the Ministry of Education to present an estimation of the present state of the vocational qualification system. As the basis for their estimation, the taskforce prepared descriptions of the central features of the vocational qualification system and charted the opinions of education committees and qualification committees on the kinds of changes the development of working life seems to be bringing into the qualifications under their sphere of authority.</p> <p>The taskforce has summed up its estimation in suggestions for principles according to which the vocational qualification system should be developed so that it could respond to the needs of citizens and the evolving working life in the appropriate way in future as well. The suggestions focus on the structure of the vocational qualification system and the status of vocational qualifications in the national qualification system, vocational qualifications and the right to practice a trade, and the status of vocational qualifications in the European framework. According to the appointment decision, the Ministry of Education will separately decide on the necessary further preparation after the work of the taskforce is completed.</p> <p>The taskforce was not unanimous on how the structure of the vocational qualification system and its status in the national qualification system should be developed. Therefore, three options were presented.</p> <p>According to option 1, vocational qualifications would be divided into two groups so that vocational qualifications only for adults would be formed alongside the present qualifications which are intended for both young people and adults. The former group would include the present further vocational qualifications which are classified as qualifications to enter a field and which are not considered to satisfy the quality criteria of further vocational qualifications. In other respects the vocational qualification system would remain unchanged. Further and specialist vocational qualifications as well as specialisation studies offered by polytechnics and universities would be developed not only as part of the development of each respective level of education but also as part of the system of qualifications advancing professional skills across the levels of education. In future this system should be regarded as an integral part of the national education and qualification system. The eligibility for further studies given by vocational qualifications should be formed into a consistent whole. One option is to examine whether all vocational qualifications could be defined to give general eligibility for higher education.</p> <p>According to option 2, further vocational qualifications in fields which are not covered by vocational qualifications would be integrated as parts of vocational qualifications. These as well as other parts of vocational qualifications providing professional competence in a restricted field of working life could be completed independently. In this case the people completing the module would receive a separate certification of professional competence attained, and if they want to, they could then proceed to complete the qualification. Further and specialist vocational qualifications would be defined as continuation qualifications. They would be constructed from those further vocational qualifications that form a continuum with vocational qualifications, and from the present specialist vocational qualifications. The eligibility given by them for further studies in higher education should be clearly defined, taking into account the scope of the qualifications and the scope of the general studies included in the qualifications. The parts of vocational qualifications that provide skills equivalent to further vocational qualification in some field could be utilised as further vocational qualifications or as parts of them. Parts of further and specialist vocational qualifications could respectively be used when completing vocational qualifications.</p> <p>According to option 3, the present vocational qualifications and further vocational qualifications in fields not covered by vocational qualifications would become further vocational qualifications. The new further vocational qualifications would be divided into two groups: extensive and restricted. Extensive further vocational qualifications would be the equivalent of the present vocational qualifications. The restricted further vocational qualification would be an integrated part of the extensive further vocational qualification, and its independent completion would provide more restricted professional qualifications needed in working life without completing the extensive further vocational qualification. Specialist vocational qualifications would include the present specialist vocational qualifications as well as those present further vocational qualifications which would not be transformed into new restricted further vocational qualifications. Specialist vocational qualifications would have different scopes according to the needs of working life. The qualifications to be developed include those of project management, supervision tasks, and project and quality control. Part of the credits earned for these qualifications should be transferable to polytechnic degrees. The completion of the extensive further vocational qualification or the demonstration of the competence required by it as part of the specialist qualification would provide general eligibility for higher education. The definition of the eligibility for further studies given by restricted further vocational qualifications and other continuation qualifications should mainly be the task of polytechnics and universities.</p> <p>The taskforce suggests that the skills requirements defined in the statutes governing regulated trades should in future be mostly integrated as parts of various vocational qualifications and that in the preparation of statutes on regulated trades, the cooperation between educational administration and the administrative sectors responsible for the rights to practice a trade should be improved.</p> <p>The taskforce suggests that the placement of vocational qualifications in the qualification levels of the EU Professional Qualifications Directive should be clarified and that Finland should actively participate in the development work of the European Qualifications Framework.</p>			
Other information			
Name and number of series Ministry of Education committee reports 2005:28		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-017-6 (pbk) 952-485-018-4 (PDF)
Number of pages 110	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 24.8.2004 selvitysryhmän, jonka tehtävänä on esittää arvio ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen muodostaman ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilasta. Toimeksiannon taustalla on valtioneuvoston 4.12.2004 hyväksymän vuosia 2003–2008 koskevan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma, jonka mukaan suunnitelmakaudella *"laaditaan periaatteet, joiden mukaisesti ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja kehitetään ja asema koulutusjärjestelmässä selkiytetään"*.

Toimeksiannon mukaan selvitysryhmän tuli arvionsa pohjaksi

- kuvata aloittain ammatillisissa perustutkinnoissa, ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa vaadittava osaaminen;
- kuvata perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen vaatimustasojen erot tapauksissa, joissa tutkinnot sisältävät samoja osaamisen alueita;
- kuvata tutkintojen osat, jotka sisältyvät tai voidaan sisällyttää osaksi useampia tutkintoja;
- kuvata tutkintojen tai tutkinnon osien antamat muiden viranomaisten valvomat tai määrittämät oikeudet harjoittaa ammattia tai suorittaa määrättyjä työtehtäviä; sekä
- kartoittaa tutkintotoimikuntien ja koulutustoimikuntien näkemykset siitä, millaisia muutoksia työelämän kehitys näyttäisi olevan tuomassa niiden toimialaan kuuluviin tutkintoihin. Tässä yhteydessä tuli ottaa huomioon käynnissä olevat koulutuskokeilut.

Selvitysryhmän kokoonpano oli seuraava:

opetusneuvos	Jorma Ahola	Opetusministeriö, aikuiskoulutusyksikkö (pj.)
opetusneuvos	Seppo Hyppönen	Opetushallitus, aikuiskoulutuksen linja
opetusneuvos	Sirkka-Liisa Kärki	Opetushallitus, ammatillisen koulutuksen linja
hallitusneuvos	Timo Lankinen	Opetusministeriö, ammatillisen koulutuksen yksikkö
hallitussihteeri	Merja Leinonen	Opetusministeriö, aikuiskoulutusyksikkö
ylitarkastaja	Mika Tammilehto	Opetusministeriö, ammatillisen koulutuksen yksikkö
opetusneuvos	Olli Hautakoski	Opetushallitus, aikuiskoulutuksen linja (sihteeri)
opetusneuvos	Aira Rajamäki	Opetushallitus, ammatillisen koulutuksen linja (sihteeri).

Selvitysryhmän tuli saada työnsä päätökseen 29.4.2005 mennessä ja esittää väliraportti 14.1.2005 mennessä. Myöhemmin selvitysryhmän toimikautta jatkettiin 17.6.2005 asti.

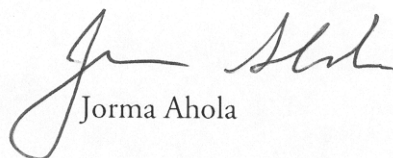
Selvitysryhmän väliraportti "Ammatilliset tutkinnot ja ammatinharjoittamisoikeudet" on julkaistu opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä -sarjassa (2005:5).

Ryhmä on kuullut asiantuntijoina ylitarkastaja Turja Pesosta opetusministeriön yliopistoyksiköstä, opetusneuvos Maija Innolaa ministeriön ammattikorkeakouluyksiköstä sekä kehittämispäällikkö Kirsti Kylä-Tuomolaa ministeriön aikuiskoulutusyksiköstä.

Selvitysryhmä ylitti toimikautensa. Ryhmän muistion asiallinen sisältö on ryhmän viimeisessä kokouksessa 5.9.2005 yksimielisesti sovitun mukainen.

Helsingissä 5.9.2005

Puheenjohtaja

Jorma Ahola

Sisältö

Osa 1. Ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilan kuvaus

1	<u>Ammatillisesti eriytyneet tutkinnot ja koulutus opetusministeriön hallinnonalalla</u>	10
1.1	Ammatilliset tutkinnot ja ammatillinen koulutus	10
1.1.1	<i>Ammatilliset perustutkinnot</i>	10
1.1.2	<i>Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot</i>	14
1.1.3	<i>Muu ammatillinen koulutus opetusministeriön hallinnonalalla</i>	18
1.1.4	<i>Ammatinharjoittamisoikeudet</i>	18
1.2	Ammatillisesti eriytyneet tutkinnot ja koulutukset korkea-asteella	20
1.2.1	<i>Ammattikorkeakoulut</i>	20
1.2.2	<i>Yliopistot</i>	21
2	<u>Ammatillisissa tutkinnoissa edellytetty osaaminen</u>	23
2.1	Osaamisen kuvaustapa: tiedot, taidot ja kompetenssit	23
2.2	Kuvattaviksi valitut tutkinnot	24
2.3	Tutkinnoissa edellytetyn osaamisen kuvausten yhteenveto	26
3	<u>Eurooppalaiset tutkintojen viitekehykset ja tutkintojen tunnustamisjärjestelmät</u>	33
3.1	Eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen valmistelu	33
3.2	Korkeakoulututkintojen viitekehyksen valmistelu osana Bolognan prosessia	34
3.3	Ammatillisen koulutuksen viitekehyksen valmistelu osana Kööpenhaminan prosessia	35
3.4	Ammatillisten tutkintojen asema EU:n tutkintojen tunnustamisjärjestelmissä	36
4	<u>Koulutus- ja tutkintotoimikuntien näkemyksiä ammatillisten tutkintojen kehittämistarpeista</u>	39
4.1	Tutkintojen keskinäinen suhde	40
4.2	Joustavuus	41
4.3	Valinnaisuus	41
4.4	Jatko-opintokelpoisuus	42
4.5	Tutkintojen kansainvälinen vertailtavuus	42

Osa II. Arvio ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilasta

1	<u>Arvion esittämistapa</u>	43
2	<u>Ammatillinen tutkintojärjestelmä</u>	44
2.1	Yleisiä lähtökohtia	44
2.2	Ammatillisen tutkintojärjestelmän rakenne ja asema kansallisessa tutkintojärjestelmässä	45
	Vaihtoehto 1	45
2.3	Ammatillisen tutkintojärjestelmän rakenne	45
	2.3.1 Täydentäviä lähtökohtia	45
	2.3.2 Ammatilliset perustutkinnot	47
	2.3.3 Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot	48
2.4	Ammatilliset tutkinnot osana kansallista tutkintojärjestelmää	49
	2.4.1 Perustutkinnot	49
	2.4.2 Ammatillista osaamista syventävät tutkinnot	49
	2.4.3 Jatko-opintokelpoisuus	50
	Vaihtoehto 2	51
2.3	Ammatillisen tutkintojärjestelmän perusrakenne ja kehittämisperiaatteet	51
2.4	Ammatilliset perustutkinnot	53
2.5	Ammatilliset jatkotutkinnot	55
	Vaihtoehto 3	56
2.3	Ammatillisen tutkintojärjestelmän perusrakenne ja kehittämisperiaatteet	56
2.4	Ammatillisen pätevyyden tuottavat tutkinnot: ammattitutkinnot	59
2.5	Ammatilliset jatkotutkinnot: erikoisammattitutkinnot	61
3	<u>Ammatilliset tutkinnot ja ammatinharjoittamisoikeudet</u>	63
4	<u>Ammatillisten tutkintojen asema eurooppalaisessa kehityksessä</u>	65
	<u>Liitteet</u>	
	Liite 1. Meneillään olevat ammatillisten perustutkintojen kokeilut	66
	Liite 2. Ammatillisten tutkintojen sisältöjen jatkumo	68
	Liite 3. Tutkinnoissa edellytetyn ammattitaidon ja osaamisen kuvaukset	86
	Liite 4. The eight levels of the European Qualifications Framework defined by learning outcomes	109

Osa 1. Ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilan kuvaus

1 Ammatillisesti eriytyneet tutkinnot ja koulutus opetusministeriön hallinnonalalla

1.1 Ammatilliset tutkinnot ja ammatillinen koulutus

1.1.1 Ammatilliset perustutkinnot

Ammatilliset perustutkinnot valmistavat ammattialalle tuloon ja alalla toimimiseen laajalaisesti ja pitkällä tähtäyksellä. Tutkinnot tuottavat alan perusosaamisen. Lisäksi niiden tavoitteena on antaa tutkinnon suorittajalle työelämän edellyttämä erikoistuneempi osaaminen tutkinnon jollakin osa-alueella. Tutkinnot on suunniteltu perusopetuksen pohjalta. Niitä hyödyntävät perusammattitaidon hankkimisessa sekä perusopetuksesta että lukiosta ammatilliseen koulutukseen siirtyvät nuoret ja koulutustason nostossa ja alan vaihdossa työelämässä toimivat aikuiset.

Opetushallinnon koulutusasteluokituksessa ammatilliset perustutkinnot ovat toisen asteen tutkintoja. Tilastokeskuksen koulutusasteluokituksessa ne ovat keskiasteen tutkintoja. Kansainvälisessä ISCED-luokituksessa ne sijoittuvat tasolle 3 Upper secondary education.

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisessa peruskoulutuksessa tai ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomana näyttötutkintona. Tällä hetkellä ammatillisia perustutkintoja on 52 ja niihin kuuluu yhteensä 116 koulutusohjelmaa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 5 §:n mukaan ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehittymistä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 12 §:n mukaan näyttötutkintona suoritettavassa ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot.

Ammatilliset perustutkinnot pyrkivät vastaamaan mahdollisimman hyvin sekä yksilön että työelämän tarpeisiin. Yksilön ja erityisesti koulutettavan nuoren näkökulmasta tutkinto-

jen on tärkeää varustaa hänet työelämän edellyttämän ammattitaidon lisäksi riittävän laajalla yleissivistyksellä, tukea hänen kasvua ja persoonallisuuden kehittymistä, sekä antaa jatko-opintovalmiudet. Tutkinnot tuottavat ammattitaidon, jonka varassa henkilö voi työllistyä ja toimia työntekijänä heti koulutuksen jälkeen. Työelämä taas odottaa ammatillisilta perustutkinnoilta ja koulutuksesta työelämään tulevilta mahdollisimman hyviä työelämätaitoja, vahvaa ammattiosaamista ja kykyä toimia pian tuottavina työntekijöinä. Nämä odotukset ovat olleet varsin haasteellisia perustutkintojen kehittämisen kannalta.

Edellä mainituista syistä ammatilliset perustutkinnot on suunniteltu siten, että ne 1) tuottavat laaja-alaisen alakohtaisen perusosaamisen, joka mahdollistaa liikkuvuuden työelämässä ja helpottaa uudelleen suuntautumista työelämän muuttuessa, 2) erikoistuneemman osaamisen, joka mahdollistaa heti koulutuksen jälkeen työllistymisen ammatintehtäviin ja 3) laajentavat perusopetuksen jälkeistä yleissivistystä ja jatko-opintovalmiuksia. Nämä ovat olleet keskeisiä lähtökohtia ammatillisia perustutkintoja uudistettaessa silloin, kun tutkinnot muutettiin kolmivuotisiksi.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat ovat koulutustaustaltaan monipuolinen ryhmä. Vuonna 2003 ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista pääosan muodostavat perusasteen koulutuksen suorittaneet, joiden osuus oli noin 75 % vuonna 2003. Vastaavasti ylioppilastutkinnon suorittaneiden osuus oli noin 10 %, aikaisemmin ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus noin 13 % ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus noin 2 %. Opetussuunnitelmaperusteisen ja näyttötutkintoon valmistavan ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoiden profilit opiskelijoiden koulutustaustan suhteen poikkesivat toisistaan. Opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa opiskelijoista perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus oli noin 81 %, kun näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa se oli 28 %. Näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa aikaisemmin ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus oli sen sijaan noin 47 % (Tilastokeskus).

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 13 §:n mukaan Opetushallitus päättää ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmien perusteista, jotka sisältävät opintojen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa peruskoulutuksessa annetun valtioneuvoston päätöksen (213/1999) mukaan opetussuunnitelman perusteet laaditaan siten, että tutkinto tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella. Ammatillisista perustutkinnoista annetun opetusministeriön asetuksen (216/2001) mukaan tutkinnot jakautuvat koulutusohjelmiin, joihin liittyy tutkintonimike. Esimerkiksi logistiikan perustutkinto jakautuu kuljetuspalvelujen koulutusohjelmaan ja varastopalvelujen koulutusohjelmaan, joihin liittyvät vastaavasti tutkintonimikkeet autonkuljettaja ja varastonhoitaja. Joissakin tapauksissa yhteen koulutusohjelmaan liittyy valituista opinnoista riippuen useampi tutkintonimike. Esimerkiksi maatalousalan perustutkinnon hevostalouden koulutusohjelmaan liittyvät tutkintonimikkeet hevostenhoitaja ja ratsastuksenohjaaja. Joissakin tapauksissa tutkintonimike on tutkintokohtainen, jolloin tutkinnon kaikilla koulutusohjelmilla on yhteinen tutkintonimike. Esimerkiksi tietojenkäsittelyn perustutkinnon informaatioteknologiapalvelujen ja markkinoinnin koulutusohjelmaan sekä tietojärjestelmien kehittämisen koulutusohjelmaan liittyy kumpaankin tutkintonimike datanomi.

Opintoihin kuuluu mainitun valtioneuvoston päätöksen (213/1999) mukaan ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista, ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja sekä vapaasti valittavia opintoja.

Ammatillisten perustutkintojen nimellislaajuus on 120 opintoviikkoa. Opinnot muodostuvat ammatillisista opinnoista (90 ov), joihin sisältyy laaja-alaiset perusopinnot, erikoistu-

misopinnot sekä vähintään 20 opintoviikkoa työssäoppimista, yhteiset opinnot (20 ov) ja vapaasti valittavat opinnot (10 ov). Ammatillisen perustutkinnon suorittamisaika voi kuitenkin vaihdella mm. opiskelijan aikaisemmin hankkiman osaamisen tunnustamisen ja hyväksilukemisen vuoksi.

Opetussuunnitelman perusteet osa I sisältää määräyksiä seuraavista asioista: tutkinnon ja koulutusohjelmien yleiset tavoitteet, yhteiset painotukset, kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen, perustutkinnon opintojen muodostuminen, yhteisten opintojen ja ammatillisten opintojen, muiden valinnaisten opintojen ja vapaasti valittavien opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi, opinto-ohjaus ja opinnäytetyön tavoitteet ja arviointi sekä opiskelijan arviointi ja muut määräykset (opinto-ohjauksen järjestäminen, työssäoppiminen, ammatillisen erityisopetuksen toteuttaminen, maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusjärjestelyt, oppisopimuskoulutus, kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä ja opiskelijahuoltoa sekä koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaa koskevat määräykset). Osa II Näyttötutkinnon perusteet sisältää erityisesti näyttötutkintoja koskevat osat, näyttötutkintojen tehtävät ja tavoitteet, näyttötutkinnot, näyttötutkintoihin valmistavan koulutuksen ja ammattitaidon osoittamistapojen ja tutkintosuoritusten arvioinnin yleiset perusteet, tutkinnon muodostumisen, tutkinnon osat, ammattitaitovaatimukset ja arvioinnin perusteet.

Sekä yhteiset opinnot että ammatilliset opinnot ovat samat opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa ja näyttötutkintona suoritettavassa ammatillisessa peruskoulutuksessa. Perustutkintoon sisältyvät yhteiset opinnot eivät ole pakollisia koulutuksessa, joka valmistaa näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon. Niiden tavoitteet tulee ottaa kuitenkin soveltuvin osin huomioon opetussuunnitelmassa ja opetuksen järjestämisessä.

Opetussuunnitelmien perusteet on rakennettu modulaarisiksi, niin että opiskelijan opinnot muodostuvat pakollisista, valinnaisista ja vapaasti valittavista opinnoista. Ammatilliset opintokokonaisuudet/tutkinnon osat on muodostettu työelämän toimintakokonaisuuksien pohjalta. Osa opintokokonaisuuksista keskittyy perusosaamiseen ja osa erikoistuneempaan osaamiseen. Eri tutkintojen moduulien valintaa säätelevät säännöt ja tutkinnon suorittajan tekemät henkilökohtaiset valinnat johtavat siihen, että tutkinnon suorittajien erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon alue ja syvyys vaihtelevat. Joissakin tapauksissa tutkinnon suorittaja voi mennä jollakin kapealla alueella varsin syvälle, jolloin koko tutkinnon kattama alue ei ole erityisen laaja-alainen. Toisaalta on perustutkintoja, joissa laaja-alainen perusosaaminen korostuu ja erikoistuneempi osaaminen jää suppeammaksi.

Konkreettisesti tämä näkyy joissakin perustutkinnoissa siten, että tutkinnon yhteisten ammatillisten opintokokonaisuuksien lukumäärä on verrattain pieni, mutta niiden laajuus opintoviikkoina on suuri, jolloin koulutusohjelman ammatilliset opinnot ovat laajuudeltaan suppeat. Esimerkiksi liikunnanohjauksen perustutkinnossa laaja-alaista ammatillista perusosaamista tuottavia opintokokonaisuuksia on kolme, niiden yhteislaajuus on 70 opintoviikkoa, ja erikoistuneempaa osaamista tuottavien opintojen laajuus on 20 opintoviikkoa.

Joissakin tutkinnoissa yhteisten ammatillisten opintokokonaisuuksien lukumäärä on pieni, mutta opintokokonaisuuskohtainen laajuus verrattain suuri ja koulutusohjelmaopinnot vielä syventävät tätä osaamista. Esimerkiksi kone- ja metallialan perustutkinnossa on yksi laaja-alaista perusosaamista tuottava opintokokonaisuus, jonka laajuus on 30 opintoviikkoa. Tällöin erikoistuneempaa osaamista tuottavien opintojen laajuus on 60 opintoviikkoa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa laaja-alaista ammatillista osaamista tuottavia opintokokonaisuuksia on kolme ja niiden yhteislaajuus on 50 opintoviikkoa. Tällöin erikoistuneempaa osaamista tuottaa 40 opintoviikon laajuiset koulutusohjelmaopinnot.

Kolmevuotisen 120 opintoviikon laajuisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin (laki ammatillisesta

koulutuksesta 630/98, asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/98, yliopistoasetus 115/98, laki ammatikorkeakouluopinnoista 351/2003, opetusministeriön asetus eräiden opintojen tuottamasta kelpoisuudesta ammatikorkeakouluopintoihin 355/2003).

Perustutkinnon näyttötutkintona suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus ammatikorkeakouluun. Yliopistoasetuksen nojalla yliopisto voi halutessaan todeta, että myös näyttötutkintona suoritettu ammatillinen perustutkinto antaa opintoja varten riittävän kelpoisuuden yliopisto-opintoihin (OPM:n kirje 11.5.1999 nro 21/500/99).

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 14 §:n mukaan opetussuunnitelman hyväksyy koulutuksen järjestäjä.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 13 §:n mukaan Opetushallitus päättää näyttötutkintojen perusteista. Käytännössä ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteet ja näyttötutkintojen perusteet on yhdistetty yhdeksi asiakirjaksi. Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä päättää tutkinnon perusteiden mukaisesti koulutuksen järjestäjä.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen (811/1998) 10 §:n mukaan opiskelijan hyväksytyt suoritukset arvioidaan käyttäen asteikkoa kiitettävä (5), hyvä (4–3) ja tyydyttävä (2–1). Vapaasti valittavat opinnot voidaan opiskelijan suostumuksella hyväksyä suoritetuksi ilman arvosanaa. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen (812/1998) 7 §:n mukaan näyttötutkintoina suoritettavien ammatillisten perustutkintojen arvioinnissa noudatetaan ammatillisen peruskoulutuksen arviointiasteikkoa. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaan kiitettävä suoriutuminen vastaa osaamista, jota työelämässä toimiminen ja sen kehittäminen edellyttää. Tyydyttävä taso vastaa osaamista, joka kaikkien tutkinnon suorittaneiden on työllistyäkseen vähintään saavutettava.

Ammatilliseen perustutkintoon johtava ja valmistava koulutus on osallistujille maksutonta. Valtio ja kunnat rahoittavat yhdessä ammatillista peruskoulutusta. Opetusministeriön rahoittama ammatillinen koulutus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää, joka puolestaan kuuluu pääosiltaan kuntien valtionosuusjärjestelmään. Valtionosuus on rahoituksesta 57 prosenttia ja kuntien osuus 43 prosenttia. Ammatillisen koulutuksen rahoitus perustuu laskennalliseen opiskelijaa kohden laskettuun yksikköhintaan. Rahoitusta on kehitetty kannustavan suuntaan täydentämällä sitä tuloksellisuusrahoitusjärjestelmällä. Myös työministeriö rahoittaa työvoimapolitiittisena koulutuksena toteutettua ammatillista peruskoulutusta.

Näyttötutkintoon osallistujilta peritään 50,50 euron tutkintomaksu, jolla katetaan tutkintotoimikuntien kustannukset.

Vuonna 2003 ammatillisen perustutkinnon suoritti 41 200 henkilöä, joista 8 700 näyttötutkintona.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (479/2003) mukaan opetusministeriö voi myöntää ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi koulutuksen kokeilulupia. Opetushallitus voi myöntää luvan sellaisen kokeilun järjestämiseen, jossa poiketaan opetussuunnitelman perusteista. Kokeiluissa voidaan poiketa tutkintojen rakenteesta, tutkinnoista ja niiden nimikkeistä, tutkintoihin sisältyvistä koulutusohjelmista, yhteisistä opinnoista ja opintojen laajuudesta. Kokeilussa suoritettavan tutkinnon tulee olla tavoitteiltaan ja sisällöltään sellainen, että ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeelliset tiedot ja taidot sekä kelpoisuus jatko-opintoihin saavutetaan. Kokeiluun osallistuvat koulutuksen järjestäjät valitaan hakemusten perusteella. Kokeilulupa myönnetään rajoitetuksi ajaksi, kuitenkin enintään kuudeksi vuodeksi siten, että kokeilun tavoitteet toteutuvat. Kokeilussa noudatetaan opetushallituksen hyväksymää kokeiluohjelmaa. Tällä hetkellä on meneillään eri koulutusaloilla yksitoista tutkintorakenteeseen ja yksi opetussuunnitelman perusteisiin liittyvä kokeilu. Luettelo kokeiluista on liitteenä 1.

1.1.2 Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen ja niihin valmistavan koulutuksen tarkoituksena on syventää ja laajentaa lähinnä työntekijäasemassa olevien, työelämässä toimivien henkilöiden osaamista. Niiden vaatimukset johdetaan työelämän nykyisistä tehtäväkokonaisuuksista.

Opetushallinnon koulutusasteluokituksessa ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat toisen asteen tutkintoja. Tilastokeskuksen koulutusasteluokituksessa ne ovat keskiasteen tutkintoja. Kansainvälisessä ISCED-luokituksessa (International Standard Classification of Education) ammattitutkinnot sijoittuvat tasolle 3 Upper secondary education ja erikoisammattitutkinnot tasolle 4 Post-secondary non-tertiary education.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 12 §:n mukaan ammattitutkinnoissa osoitetaan alan ammattityöntekijältä edellytetty ammattitaito ja erikoisammattitutkinnoissa alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 13 §:n mukaan Opetushallitus päättää ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteista. Tutkintoihin valmistavan koulutuksen sisällöstä päättää tutkinnon perusteiden mukaisesti koulutuksen järjestäjä. Opetushallituksen julkaiseman näyttötutkinto-oppaan (2003) mukaan tutkintojen ammattitaitovaatimukset on määritelty tasollisesti siten, että henkilö, jolla on alan peruskoulutus tai sitä vastaavat tiedot ja lisäksi täydentäviä sekä syventäviä opintoja ja noin kolmen vuoden työkokemus, pystyy todennäköisesti suoriutumaan ko. ammattitutkinnoista ja jos työkokemusta on noin viisi vuotta, ko. erikoisammattitutkinnoista.

Opetusministeriön ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 13 §:n 1 momentin nojalla antaman asetuksen (1009/2004) mukaan näyttötutkintona suoritettavia ammattitutkintoja on yhteensä 178 ja erikoisammattitutkintoja on yhteensä 119.

Tutkintojen perusteet on rakennettu modulaarisiksi. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa on yhteensä 2 902 tutkinnon osaa (huhtikuu 2005). Yksittäinen ammatti- tai erikoisammattitutkinto voi muodostua seuraavasti:

- tutkinto koostuu vain pakollisista tutkinnon osista
- tutkinnoissa on pakollinen osa tai pakollisia osia sekä valinnaisia osia, joista on valittava tutkinnon perusteissa määritetyllä tavalla yksi tai useampia
- tutkinnoissa on edellisten lisäksi vapaasti valittavia osia, jotka tutkinnon suorittaja voi vapaasti liittää osaksi tutkintoaan.

Jotkut ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista ovat yhteisiä kahdelle eri alalle. Näitä ovat maalarin ammattitutkinto ja maalarimestarin erikoisammattitutkinto (käsi- ja taideteollisuusala ja pintakäsittelyala), puusepän ammattitutkinto ja puusepän erikoisammattitutkinto sekä veneenrakentajan ammattitutkinto ja venemestarin erikoisammattitutkinto (puuala ja käsi- ja taideteollisuusala) ja tekstiilialan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto sekä vaatetusalan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto (tekstiili- ja vaatetusala ja käsi- ja taideteollisuusala). Kunnossapidon ammatti- ja erikoisammattitutkinto on yhteinen eri teollisuusaloille. Yrittäjän ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon keskeinen sisältöalue edustaa alasta riippumatonta osaamista.

Tutkinnon osien määrä vaihtelee eri tutkinnoissa suuresti. Enimmillään yksittäisessä tutkinnoissa on tarjolla 67 tutkinnon osaa ja vähimmillään kolme osaa. Osien määrä, joka on todistuksen saamiseksi suoritettava, vaihtelee kahdesta yhteentoista. Keskimäärin edellyttää ammattitutkintotodistuksen saaminen neljän ja erikoisammattitutkintotodistuksen saaminen viiden osan suorittamista.

Esimerkiksi yrittäjyysopintoja on sisällytetty lähes kaikkiin tutkintoihin. Useimmissa

tutkinnoissa se on vapaasti valittava osa, mutta se voi olla myös vaihtoehtoinen tai valinnainen osa ammattialasta riippuen. Samasta syystä yrittäjyys on yksittäisissä tutkinnoissa yhdistetty pakollisena tutkinnon muihin osiin.

Yrittäjyyden ohella tutkintoihin voi sisältyä jossain määrin myös muita yhteisiä osia. Esimerkiksi sähköalan tutkintoihin sisältyy sähköturvallisuustutkinto (joko 1, 2 tai 3), joka on yhteinen alan ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa.

Joissakin tutkinnoissa on mahdollista valita yksi osa toisesta tutkinnoista. Valittava osa on joko määritelty tarkasti tai valittavana on useampia vaihtoehtoja. Tutkintoja, joihin tämä valintamahdollisuus sisältyy, ovat muun muassa talonrakennusalan, sähkölaitos asentajan, elektroniikka-asentajan, kunnossapidon, lattianpäällystäjän, matkailun ohjelmapalvelujen, matkaoppaan, matkatoimistovirkailijan, hotellivirkailijan, ravintolakokin, suurtaloukokin, laitoshuoltajan, elintarvikejalostajan ja lihanjalostajan ammattitutkinto sekä elektroniikka-asentajan, kunnossapidon, hotelli-, ravintola- ja suurtalouksesimiehen, siivoustyönohjaajan, siivousteknikon ja pesulateknikon erikoisammattitutkinto.

Osa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista muodostaa sisältönsä suhteen selkeän jatkumon ammatilliseen perustutkintoon tai toisiinsa nähden, osassa jatkumo on heikompi ja osassa tutkinto sijoittuu sisältöalueelle, jota ei ole muilla tutkintotasolla. Seuraavassa on ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ryhmitelty tämän jaottelun mukaisesti.

Ammattitutkinnot suhteessa ammatillisiin perustutkintoihin

1) Selkeä jatkumo ammatillisesta perustutkinnoista ammattitutkintoon

Näissä tutkinnoissa ammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet ovat samoja kuin jossakin perustutkinnoissa. Tällaisia tutkintoja on yhteensä 119 eli 67 % kaikista ammattitutkinnoista. Esimerkiksi myynnin ammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet sisältyvät liiketalouden perustutkinnon asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelmaan ja maaseutumatkailun ammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet maatalousalan perustutkintoon.

2) Heikko jatkumo ammatillisesta perustutkinnoista ammattitutkintoon

Näissä tutkinnoissa ammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet ovat osittain samoja kuin jossakin perustutkinnoissa. Tällaisia tutkintoja on yhteensä 38 eli 21 % kaikista ammattitutkinnoista. Esimerkiksi päihdetyön ammattitutkinnon joitakin sisältöalueita sisältyy sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon ja lämmityslaitteasentajan ammattitutkinnon joitakin sisältöalueita talotekniikan perustutkintoon.

3) Ei jatkumoa ammatillisen perustutkinnoista ammattitutkintoon

Näissä tutkinnoissa ammattitutkinnon keskeisiä sisältöalueita ei sisälly mihinkään perustutkintoon. Tällaisia tutkintoja on yhteensä 21 eli 12 % kaikista ammattitutkinnoista. Esimerkkeinä voidaan mainita asioimistulkin ja nuuhoojan ammattitutkinnot.

Erikoisammattitutkinnot suhteessa ammattitutkintoihin ja ammatillisiin perustutkintoihin

1) Selkeä jatkumo ammatillisesta perustutkinnoista ammattitutkintoon ja edelleen erikoisammattitutkintoon

Näissä erikoisammattitutkinnoissa keskeiset sisältöalueet ovat samoja kuin jossakin perus-

tutkinnossa ja jossain ammattitutkinnossa. Tällaisia tutkintoja on yhteensä 81 eli 68 % kaikista erikoisammattitutkinnoista. Esimerkiksi audiovisuaalisen viestinnän erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet sisältyvät myös audiovisuaalisen viestinnän perustutkintoon ja ammattitutkintoon, koneistajamestarin erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet myös kone- ja metallialan perustutkinnon koneistajan koulutusohjelmaan ja koneistajan ammattitutkintoon sekä taloushallinnon erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet myös liiketalouden perustutkintoon ja taloushallinnon ammattitutkintoon.

2) Selkeä jatkumo ammatillisesta perustutkinnosta erikoisammattitutkintoon mutta ei jatkumoa ammattitutkinnosta erikoisammattitutkintoon

Näissä erikoisammattitutkinnoissa keskeiset sisältöalueet ovat samoja kuin jossakin perustutkinnossa mutta eivät samoja kuin missään ammattitutkinnossa. Tällaisia tutkintoja on yhteensä seitsemän eli 6 % kaikista erikoisammattitutkinnoista. Esimerkiksi tarhaajamestarin erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet sisältyvät myös maatalousalan perustutkinnon turkistarhaajan koulutusohjelmaan mutta eivät mihinkään ammattitutkintoon ja vanhustyön erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet myös sosiaali- ja terveystalouden perustutkintoon mutta eivät mihinkään ammattitutkintoon.

3) Heikko jatkumo ammatillisesta perustutkinnosta erikoisammattitutkintoon ja selkeä jatkumo ammattitutkinnosta erikoisammattitutkintoon

Näissä erikoisammattitutkinnoissa keskeiset sisällöt ovat jossain määrin samoja kuin jossakin perustutkinnossa ja keskeisesti samoja kuin jossain ammattitutkinnossa. Tällaisia tutkintoja on yhteensä 14 eli 12 % kaikista erikoisammattitutkinnoista. Esimerkiksi ulkomaankaupan erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet sisältyvät myös ulkomaankaupan ammattitutkintoon ja jossain määrin liiketalouden perustutkintoon ja rakennusalan työmaapäällikön erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet myös rakennustuotannon ammattitutkintoon ja jossain määrin rakennusalan perustutkinnon talonrakentajan koulutusohjelmaan.

4) Heikko jatkumo ammatillisesta perustutkinnosta erikoisammattitutkintoon mutta ei jatkumoa ammattitutkinnosta erikoisammattitutkintoon

Näissä erikoisammattitutkinnoissa keskeiset sisällöt ovat jossain määrin samoja kuin jossakin perustutkinnossa, mutta eivät samoja kuin missään ammattitutkinnossa. Tällaisia tutkintoja on yhteensä kolme eli 2,5 % kaikista erikoisammattitutkinnoista. Esimerkiksi ajojärjestelijän erikoisammattitutkinnon keskeisiä sisältöalueita sisältyy jossain määrin logistiikan perustutkinnon autonkuljettajan koulutusohjelmaan mutta ei mihinkään ammattitutkintoon.

5) Ei jatkumoa ammatillisesta perustutkinnosta erikoisammattitutkintoon mutta selkeä jatkumo ammattitutkinnosta erikoisammattitutkintoon

Näiden erikoisammattitutkintojen keskeisiä sisältöalueita ei sisälly mihinkään perustutkintoon mutta sisältyy johonkin ammattitutkintoon. Tällaisia tutkintoja on yhteensä yhdeksän eli 7,5 % kaikista erikoisammattitutkinnoista. Esimerkiksi teatterialan erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet sisältyvät myös teatterialan ammattitutkintoon mutta eivät mihinkään perustutkintoon ja koe-eläintenhoitajan erikoisammattitutkinnon keskeiset sisältöalueet myös eläintenhoitajan ammattitutkintoon mutta eivät mihinkään perustutkintoon.

6) Ei jatkumoa ammatillisesta perustutkinnosta eikä ammattitutkinnosta erikoisammattitutkintoon

Näiden erikoisammattitutkintojen keskeisiä sisältöalueita ei sisälly mihinkään perustutkin-

toon eikä ammattitutkintoon. Tällaisia tutkintoja on yhteensä viisi eli 4 % kaikista erikoisammattitutkinnoista. Esimerkkeinä voidaan mainita laivameklararin ja johtamisen erikoisammattitutkinnot.

Liitteenä 2 on taulukko, jossa kaikki nykyiset ammatilliset tutkinnot on ryhmitelty niiden sisällön muodostaman jatkumon mukaisesti.

Erikoisammattitutkintoja voidaan tyypitellä edellä esitetyn lisäksi osittain myös työtehtävien mukaan.

Suurimmassa osassa erikoisammattitutkinnoista on kyettävä osoittamaan vaativaa osaamista/erikoisosaamista alan työntekijätehtävissä, esimerkkeinä ilmastointiasentajan ja kosmetologin erikoisammattitutkinnot. Moniin näistä tutkinnoista sisältyy kuitenkin työryhmän johtamiseen, työhön perehdyttämiseen/työnopastukseen sekä toiminnan kehittämiseen liittyviä osaamisvaatimuksia.

Joissakin tapauksissa tutkinnossa on kyettävä osoittamaan laajemmin alan toimihenkilöltä edellytettyä osaamista. Näitä ovat kaupan esimiehen, golfkenttämestarin, rakennustuotannon, rakennusalan työmaapäällikön, kylmäestarin, puistomestarin, taimistomestarin, tarhaajamestarin, maalarimestarin, koe-eläinten hoidon, hotelli-, ravintola- ja suurtaloussimiehen, kirjapainoteknikon, ajojärjestelijän, autoalan työnjohton, siivoustyönohjaajan ja siivousteknikon erikoisammattitutkinnot. Johtamisen, yrittäjän ja tekniikan erikoisammattitutkinnot edustavat keskeiseltä sisältöalueeltaan alasta riippumatonta osaamista toimihenkilötehtävissä.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen (812/1998) 7 §:n mukaan ammatti- ja erikoisammattitutkinnot arvioidaan asteikolla hyväksytyt/hylätyt.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavaa koulutusta järjestäville koulutuksen järjestäjille myönnetään ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuutta. Sen lisäksi järjestäjät voivat periä osallistujilta kohtuullisia maksuja. Näyttötutkintoon osallistujilta peritään 50,50 euron tutkintomaksu, jolla katetaan tutkintotoimikuntien kustannukset.

Ammattitutkinto antaa hakukelpoisuuden tutkintoa vastaavalle alalle ammattikorkeakouluun (Opetusministeriön asetus eräiden opintojen tuottamasta kelpoisuudesta ammattikorkeakouluopintoihin 355/2003). Erikoisammattitutkinto ei sellaisenaan anna hakukelpoisuutta ammattikorkeakouluun lainkaan. Mikäli alle kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut suorittaa lisäksi ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon, hän saa yleisen hakukelpoisuuden ammattikorkeakouluun. Yliopistoon ammatti- tai erikoisammattitutkinto ei anna hakukelpoisuutta.

Vuonna 2003 suoritettiin 12 622 ammattitutkintoa ja 3 162 erikoisammattitutkintoa. Ammattitutkinnon osan tai osia suoritti 5 402 ja erikoisammattitutkinnon osan tai osia 793 henkilöä.

Ammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa 20.9.2003 opiskelleista 27 800 henkilöstä 19 %:lla ei ollut aikaisempaa yleissivistävää tai ammatillista tutkintoa. Ylioppilaita oli 10 %, ammatillisen perustutkinnon suorittaneita 42 %, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneita 9 %, opisto- tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 15 % ja ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneita 4 %. Esimerkkejä tutkinnoista, joihin valmistavan koulutuksen opiskelijoissa on keskimääräistä enemmän opisto- tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneita ovat sihteerin, audiovisuaalisen viestinnän, isännöinnin, ulkomaankaupan, taloushallinnon, myynnin, yrittäjän, tietojenkäsittelyn, rakennustuotannon ja koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnot.

Erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijoiden koulutustaustan kuvauksessa käsitellään johtamisen erikoisammattitutkinto jäljempänä erikseen, siinä määrin se poikkeaa muista erikoisammattitutkinnoista. Muista kuin johtamisen erikoisammattitutkintoon 20.9.2003 opiskelleista 7595 henkilöstä 12 %:lla ei ollut aikaisempaa yleissivistävää

tai ammatillista tutkintoa. Ylioppilaita oli 11 %, ammatillisen perustutkinnon suorittaneita 37 %, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneita 18 %, opisto- tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 17 % ja ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneita 6 %. Esimerkkejä tutkinnoista, joihin valmistavan koulutuksen opiskelijoissa on keskimääräistä enemmän opisto- tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneita ovat kaupan esimiehen, taloushallinnon, yrittäjän ja tekniikan erikoisammattitutkinnot.

Jakautumista voidaan päätellä, että ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ja niihin valmistava koulutus vastaavat monenlaiseen kysyntään. Työelämässä ilman ammatillista tutkintoa toimiville ne antavat mahdollisuuden tehdä osaamisensa näkyväksi ja kehittää osaamistaan edelleen. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneille ne ovat väylä syventää osaamistaan. Opisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneille ne tuovat työmarkkinoilla kysyttyä täydentävää osaamista.

Johtamisen erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijoiden koulutustausta on poikkeuksellisen korkea. Johtamisen erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa opiskeli 20.9.2003 yhteensä 6688 henkilöä, heistä oppisopimusmuotoisessa koulutuksessa 6026 ja oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa 662 henkilöä. Heistä 408 (6 %) oli suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon ja 2278 (34 %) yliopistotutkinnon. Johtamisen erikoisammattitutkinnon suosiota yliopistotutkinnon suorittaneiden keskuudessa pohditaan jäljempänä luvussa 1.2.2.

1.1.3 Muu ammatillinen koulutus opetusministeriön hallinnonalalla

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä voidaan järjestää vammaisille opiskelijoille valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat perusvalmiuksissa harjaantumista ennen ammatillisten opintojen alkua tai joiden tavoitteena ei ole koko tutkinnon suorittaminen sen vuoksi, että se osoittautuu liian vaativaksi.

Myös maahanmuuttajille voidaan antaa tutkintotavoitteista koulutusta edeltävää valmistavaa koulutusta. Maahanmuuttajat voivat monilla paikkakunnilla osallistua valmistavaan koulutukseen ennen siirtymistään tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Valmistava koulutus kestää puolesta vuodesta vuoteen. Koulutus parantaa opiskelijan kielitaitoa ja muita tulevaisuudessa ammatissa tarvittavia valmiuksia. Samalla tutustutaan eri ammatteihin ja ammatilliseen opiskeluun.

Myös kotitalousopetusta voidaan järjestää muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 1 §:n mukaan ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan myös muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa ammatillista lisäkoulutusta. Lain 6 §:n mukaan tällaista koulutusta voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutuksena. Lain 9 §:n mukaan tämän koulutuksen sisällöstä ja laajuudesta päättää koulutuksen järjestäjä. Ammatillisen lisäkoulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen valtiosuutta myönnetään myös tätä koulutusta varten.

Ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjille myönnetään valtiosuutta. Sen lisäksi ne voivat periä osallistujilta kohtuullisia maksuja.

1.1.4 Ammatinharjoittamisoikeudet

Moniin ammatteihin sisältyy tehtäviä, joiden osaamaton hoitaminen voi vaikuttaa haitallisesti kansalaisten tai työntekijän itsensä terveyteen tai kansalaisten tai yritysten omaisuuteen. Sen vuoksi ammatinharjoittamis- ja työtehtävien suorittamisoikeuksia on rajoitettu lainsäädännöllä. Kyseiset lait kuuluvat kauppa- ja teollisuusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön,

sisäasianministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja työministeriön toimialaan. Myös nämä säännökset on opetushallinnon lainsäädännön lisäksi otettava huomioon opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa.

Jatkossa ammatinharjoittamis- ja työtehtävien suorittamisoikeuksista käytetään niiden laajuudesta riippumatta yhteisnimitystä "ammatinharjoittamisoikeudet". Ammatinharjoittamislainsäädäntö koskettaa nykyisin merkittävää osaa ammatillisista tutkinnoista. Ammatinharjoittamislainsäädäntöön yhteydessä olevia ammatillisia tutkintoja on yhteensä 74.

Ammatillisten tutkintojen tuottamat ammatinharjoittamisoikeudet nosti esiin kolmikantainen tutkintotoimikuntatyöryhmä (Opetusministeriön työryhmien muistioita 31:2002). Työryhmä ehdotti, että ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen lisäksi muodostettaisiin erillispätevyyksien ryhmä, johon voitaisiin sijoittaa tutkintoja kapea-alaisemmat, työelämässä tarvittavat pätevyyskirjat ja -todistukset, joista on säädetty erikseen tai joilla on ammattialalla vakiintunut asema ja jotka eivät tuota tutkintojen antamaa jatko-opintokelpoisuutta. Työryhmä ehdotti, että lisäys toteutettaisiin sisällyttämällä erillispätevyudet ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (631/1998) näyttötutkintoihin rinnasteisena tutkintotyyppinä. Päätökset siitä, mitä pätevyksiä uuteen tutkintotyyppiin sisällytettäisiin, tekisi opetusministeriö. Työryhmä ehdotti lisäksi, että rahoituksellisesti erillispätevyksiin valmistava koulutus voitaisiin rinnastaa näyttötutkintoihin valmistavaan koulutukseen. Työmarkkinaosapuolet ovat eräissä yhteyksissä myöhemmin palanneet tutkintotoimikuntatyöryhmän ehdotuksiin ja kannattaneet niiden viemistä eteenpäin.

Ammatinharjoittamisoikeuksien saamisessa on useita variaatioita, joista seuraavassa on tyypillisimpiä.

Joissakin tapauksissa ammatillisen tutkinnon tai sen osan suorittaminen tuottaa sellaisenaan ammatinharjoittamisoikeuden. Näin on tilanne esimerkiksi ajoneuvonosturin kuljettajien kohdalla. Työssä käytettävien koneiden ja muiden työvälineiden hankinnasta, turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan ajoneuvonosturin kuljettajalla on oltava asianmukainen alan ammattitutkinto. Tällöin ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinnon suorittaminen tuottaa sellaisenaan ammatinharjoittamisoikeuden.

Joissakin tapauksissa on ammatillisen tutkinnon tai sen osan suorittamisen jälkeen ammatinharjoittamisoikeuksia haettava vielä erikseen niitä valvovalta viranomaiselta. Esimerkiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain mukaan vartiointiliikkeen vastaavaksi hoitajaksi voidaan hyväksyä vartioimisliikkeen harjoittaja tai vartioimisliikkeen palveluksessa oleva, joka on suorittanut sisäasiainministeriön määrittämät vaatimukset täyttävät ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisen turvallisuusvalvojan tai sitä vastaavan erikoisammattitutkinnon osat, jotka sisältävät ainakin vartioimisliiketoimintaan sekä rikos- ja prosessioikeuteen liittyvät opetusaiheet. Päätöksen vastaavan hoitajan hyväksymisestä vartioimisliikkeeseen tekee sisäasiainministeriö.

Joissakin tapauksissa henkilölle asetetaan tutkinnon tai sen osan suorittamisen lisäksi muita vaatimuksia. Esimerkiksi panostajalain lain mukaan räjähteitä saa panostajan työssä käsitellä vain pätevyyskirjan saanut henkilö. Pätevyyskirjan saaminen edellyttää tiettyä työkokemusta ja henkilökohtaisia ominaisuuksia, asetuksella säädetyn panostajakurssin suorittamista (käytännössä osana ammattitutkintoon valmistavaa koulutusta) sekä sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymälle kuulustelijalle suoritettua erillistä kuulustelua.

Sisällöllisesti osa ammatinharjoittamisoikeuksista on määritelty niin, että ammatinharjoittamislainsäädännössä edellytetään tietyn opetushallinnon toimialaan kuuluvan ammatillisen tutkinnon tai sen osan suorittamista. Vastuu tutkinnon tai kyseisen osan tai osien sisällöstä on tällöin Opetushallituksella, joka päättää sisällöstä tehdessään päätöksen tutkinnon perusteista. Käytännössä ammatinharjoittamislainsäädäntöä ja tutkinnon perusteita on näissä tapauksissa

valmisteltu yhtenä kokonaisuutena asianomaisen ministeriön, opetushallinnon ja työmarkkinaosapuolten yhteistyönä. Yksi esimerkki tästä ovat nuohoojan ammatinharjoittamisoikeudet. Pelastustoimilain mukaan nuohoojalla tai nuohoustyöstä vastaavalla tulee olla nuohoojan ammattitutkinto. Opetushallitus on määritellyt tutkinnon sisällön nuohoojan ammattitutkinnon perusteissa.

Osa ammatinharjoittamisoikeuksista on määritelty niin, että oikeuden saamiseksi edellytetty osaaminen tai koulutus on määritelty ammatinharjoittamislainsäädännössä, ja opetushallinto on sisällyttänyt sen osaksi ammatillisen tutkinnon perusteita. Esimerkiksi vartijalta edellytetyn koulutuksen sisältö ja hyväksymiskriteerit on määritelty varsin tarkoin laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista ja sen nojalla annetuissa alemmanasteisissa säädöksissä.

Ammatillisten tutkintojen ja niiden osien yhteys ammatinharjoittamisoikeuksiin on työryhmän väliraportissa (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:5) kuvattu edellä mainittua jaottelua käyttäen. Kokonaiskuvan saamiseksi on kuvauksiin sisällytetty myös ammatinharjoittamissäädösten alkuperä. Pääosa ammatinharjoittamislainsäädöksistä on alkuperältään kotimaista. Luonteeltaan kansainvälisissä ammateissa kuten merenkulussa osa ammatinharjoittamiseksi edellytetyistä vaatimuksista perustuu Suomen ratifioimiin kansainvälisiin sopimuksiin. Osa lainsäädännöstä on säädetty eurooppalaisten direktiivien perusteella (vaarallisten aineiden kuljettaminen, ADR-ajolupa).

1.2 Ammatillisesti eriytyneet tutkinnot ja koulutukset korkea-asteella

1.2.1 Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoululain (351/2003) 4 §:n mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimukseen sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä. Aikuiskoulutusta ammattikorkeakoulut antavat ja kehittävät työelämäosaamisen ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi. Myös osa ammattikorkeakoulututkintoon johtavasta opetuksesta järjestetään aikuissovelluksina.

Lain 17 §:n mukaan ammattikorkeakoulussa annetaan sille määrätyn koulutustehtävän rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta, ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta sekä avointa ammattikorkeakouluopetusta. Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (423/2005) 12 §:n mukaan ammatilliset erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia. Niiden laajuus on 30–60 opintopistettä. Erityisestä syystä opetusministeriö voi vahvistaa opintojen laajuuden 60 opintopistettä laajemmaksi.

Elokuun alussa 2005 voimaan tulevan ammattikorkeakoululain muutoksen (411/2005) mukaan ammattikorkeakouluissa voidaan suorittaa myös ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Osalle ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista tarjoutuu tällöin mahdollisuus työelämässä saavutetun kokemuksen jälkeen syventää ammatillista osaamistaan ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossa.

Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) 14 §:n mukaan yliopiston tai ammattikorkeakoulun järjestämät erikoistumisopinnot voidaan arvioida järjestä-

jän hakemuksesta ja arvioinnin perusteella hyväksyä rekisteriin merkittäviksi erikoistumisopinnoiksi. Arvioinnista ja rekisteristä huolehtii korkeakoulujen arviointineuvosto. Tällä hetkellä rekisterissä on 20 ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintokokonaisuutta. Viiden arviointi on kesken.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun asetuksen (806/1998) 15 §:n mukaan ammattikorkeakoulun valtionosuuden perusteena oleviin opiskelijamääriin lasketaan ammattikorkeakoulututkintoa, ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja ammatillisia erikoistumisopintoja suorittavat opiskelijat. Ammattikorkeakoululain 26 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtava opetus on opiskelijalle maksutonta. Muussa opetuksessa voidaan periä maksuja. Ammattikorkeakoulujen opetuksesta perittävien maksujen perusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (354/2003) 2 §:n mukaan ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitetuista aikuiskoulutuksena suoritettavista erikoistumisopinnoista opiskelijalta voidaan periä enintään 168 euron suuruinen maksu lukuvuodessa. Erityisestä syystä maksu voidaan jättää osittain tai kokonaan perimättä. Jos ammattikorkeakoulu saa avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen tai ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitettuun muuhun aikuiskoulutukseen julkista rahoitusta, maksu määrätään koulutuksen järjestämisestä aiheutuneiden todellisten kustannusten mukaan ja maksun suuruutta laskettaessa julkinen rahoitus otetaan vähennyksenä huomioon.

Vuonna 2003 suoritettiin 20 600 ammattikorkeakoulututkintoa. Erikoistumisopinnoissa opiskelijoita oli 7 700 ja avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa 9 500. Kokeiluna toteutettiin jatkotutkintoihin osallistui 450 opiskelijaa.

1.2.2 Yliopistot

Yliopistolain (645/1997) 7 §:n mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta. Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun valtioneuvoston asetuksen (464/1998) 12 §:n mukaan osan täydennyskoulutuksesta muodostavat yliopistojen erikoistumisopinnot. Ne ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä opintoja, joita yliopistot järjestävät vähintään 20 opintoviikon laajuisena täydennyskoulutuksena korkeakoulututkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvälmiudet omaaville.

Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) 14 §:n mukaan yliopiston tai ammattikorkeakoulun järjestämät erikoistumisopinnot voidaan arvioida järjestäjän hakemuksesta ja arvioinnin perusteella hyväksyä rekisteriin merkittäviksi erikoistumisopinnoiksi. Arvioinnista ja rekisteristä huolehtii korkeakoulujen arviointineuvosto. Tällä hetkellä rekisterissä on seitsemän yliopistojen erikoistumisopintokokonaisuutta.

Tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta. Yliopistojen eräistä suoritteista perittävistä maksuista annetun opetusministeriön asetuksen (1252/2004) 3 §:n mukaan täydennyskoulutus hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Avoimessa yliopisto-opetuksessa peritään ainoastaan monimuoto-opetusjärjestelyistä, oppimateriaaleista ja opetuksen liitännäispalveluista maksu omakustannusarvon mukaan.

Vuonna 2003 suoritettiin 3 300 alempaa ja 12 400 ylempää yliopistotutkintoa. Avoimeen yliopisto-opetukseen osallistui 83 700 henkilöä ja täydennyskoulutukseen 82 900 henkilöä, joista 4 100 vähintään 20 opintoviikon laajuisiin erikoistumisopintoihin.

Edellä luvussa 1.1.2. kuvattiin johtamisen erikoisammattitutkinnon suosiota yliopistotutkinnon suorittaneiden lisäkoulutuksena. Ryhmän saaman asiantuntijaselvityksen mukaan suosio näyttäisi olevan osa laajempaa yliopistotutkinnon suorittaneiden lisäkoulutuksen

kehityskulkua. Tilastojen mukaan yliopistojen täydennyskoulutuksessa näkyy viimeisten 7–8 vuoden aikana johdonmukainen ja selvä pudotus niin osallistujien, kurssien kuin erikoistumisopintojenkin määrissä. Ei voida kuitenkaan olettaa, että yliopistotutkinnon suorittaneiden lisäkoulutustarve olisi tietoyhteiskuntaan siirryttäessä vähentynyt.

Aikaisemmin akateemisten tutkintoa täydentävä koulutus oli ensisijaisesti yliopistojen täydennyskoulutusta, mutta 1990-luvun lopusta lähtien tämä on ollut yhä harvemmin itsensänselvyyttä. Akateeminen kohderyhmä näyttää yhä useammin täydentävän tutkintoaan muulla koulutuksella. Tehtyjen selvitysten mukaan se voi olla osallistumista:

- maisteriohjelmiin tai muuntokoulutukseen
- uuteen yliopistolliseen perustutkintoon
- tieteelliseen jatkotutkintoon (esimerkiksi ammatilliseen lisensiaattitutkintoon)
- ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoihin
- ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin ja
- erikoisammattitutkintoihin (varsinkin johtamisen erikoisammattitutkintoon).

Akateeminen kohderyhmä näyttää käyttävän tarjolla olevia vaihtoehtoja monin eri tavoin, mutta yleisesti voidaan sanoa, että he muodostavat omaan henkilökohtaiseen tilanteeseensa sopivia variaatioita. Esimerkiksi uusia yliopistotutkintoja suoritetaan harvoin kokonaan. Se ei usein ole edes tarkoitukseen, vaan tutkinnosta suoritetaan vain sopiva osuus lisäkoulutuksen omaisesti. Lisäkoulutustarpeisiin käytetään hyväksi myös ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten tarjontaa.

Eräänä syynä akateemisen koulutuksen saaneiden uudenlaiseen liikkuvuuteen koulutusmarkkinoilla näyttää olevan koulutuksesta osallistujalle aiheutuvien kustannusten erilaisuus eri vaihtoehtoisissa. Yliopistojen täydennyskoulutus on opetusministeriön asetuksen mukaisesti liiketaloudellisesti hinnoiteltua ja siis osallistujille kallista, kun taas edellä luetellut muut vaihtoehdot ovat osallistujille maksuttomia tai ne aiheuttavat vain suhteellisen vähän kustannuksia. Myös akateemisten työnantajat näyttävät löytäneen halvemmat koulutusmarkkinat ja muokkaavat niiden tarjonnasta omalle akateemiselle henkilöstölleen sopivia kokonaisuuksia.

2 Ammatillisissa tutkinnoissa edellytetty osaaminen

2.1 Osaamisen kuvaustapa: tiedot, taidot ja kompetenssit

Selvitysryhmän tuli toimeksiantonsa mukaan laatia ammatillista tutkintojärjestelmää koskevan arvionsa pohjaksi kuvaus eri aloilla ja eri tutkintotyypeissä vaaditusta osaamisesta. Ryhmä päätyi valitsemaansa ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen tuottaman ammattitaidon ja osaamisen kuvaustapaan monien eri työvaiheiden jälkeen. Ryhmän tavoitteena oli löytää mahdollisimman yleisellä tasolla, sähköisessä muodossa oleva, helposti täytettävä ja kaikkiin tutkintoihin soveltuva kuvaustapa.

Valitussa kuvaustavassa tutkinnon tuottamaa ammattitaitoa ja osaamista tarkasteltiin opetus suunnitelmien ja tutkintojen perusteista seuraavien laadullisten ulottuvuuksien avulla.

- (1) tutkinnon tuottaman osaamisen yleiskuva; sisältää useita alaulottuvuuksia (esim. perus-/vaativa/erityisosaaminen, alalla sovellettava/alalla laaja-alaisesti sovellettava osaaminen),
- (2) tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta; sisältää useita alaulottuvuuksia (esim. kapea/laaja-alainen, pinnallinen/syvä),
- (3) tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät); sisältää useita alaulottuvuuksia (esim. yksin, työryhmän jäsenenä, työryhmän vetäjänä),
- (4) tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat),
- (5) kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos),
- (6) koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos),
- (7) koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus,
- (8) tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä työn joutuisuus,
- (9) tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin sisältyvät ongelmanratkaisutaidot,
- (10) tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen),
- (11) tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta),
- (12) työn edellyttämät eettiset taidot (ammattietiikka, muu eettinen toiminta,

- oikeudenmukaisuus),
- (13) yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa,
 - (14) työturvallisuuden tuntemus ja hallinta,
 - (15) työkyvyn ylläpitäminen ja /tai ergonomia,
 - (16) elinikäinen oppiminen,
 - (17) johtamis- tai esimiesvalmiudet,
 - (18) tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta.

Tutkinnon tuottaman ammattitaidon ja osaamisen kuvauksessa käytettiin numeerista asteikkoa 0–5, jossa merkintä 0 tarkoitti sitä, että tutkinnon asiakirjassa ei ole kyseistä osaamisulottuvuutta, ja merkintä 5 sitä, että kyseinen ulottuvuus esiintyy tutkinnossa varsin merkittävästi. Ammatillisissa perustutkinnoissa tarkastelun kohteena olivat sekä kiitettävän että tyydyttävän tason tavoitteet. Kuvauksia luettaessa on otettava huomioon, että ulottuuksien tarkasteluun liittyy tulkinnanvaraisuutta. Tulokset voivat siten olla vain suuntaa-antavia. Kuvauslomake on nähtävissä liitteessä 3.

Kuvauksen tekijöiksi valittiin Opetushallituksen ammatillisen ja aikuiskoulutuksen alakohtaiset asiantuntijat.

2.2 Kuvattaviksi valitut tutkinnot

Asemointiryhmän tavoitteena oli saada kuvausten kautta yleistason profiili eri alojen tutkintojen tuottamasta ammattitaidosta ja osaamisesta. Kuvattaviksi valittiin 32 eri koulutusalojen tutkintoa, jotka edustavat erilaisia luvussa 1.1.2. kuvattuja jatkumotyyppejä suhteessa muiden tasojen tutkintoihin.

Kuvattaviksi valitut tutkinnot olivat seuraavat:

Luonnonvara- ja ympäristöala

Puutarhatalouden perustutkinto, puutarhuri
Floristin ammattitutkinto
Floristimestarin erikoisammattitutkinto
(selkeä jatkumo pt-at-eat)

Viinintuotannon ammattitutkinto
(ei jatkumoa pt-at)

Metsäalan perustutkinto, metsäkoneenkuljettaja
Metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto
(selkeä jatkumo pt-at)

Metsämestarin erikoisammattitutkinto
(selkeä jatkumo pt-eat, ei jatkumoa at-eat)

Tekniikan ja liikenteen ala

Kone- ja metallialan perustutkinto, koneistaja
Koneistajan ammattitutkinto
Koneistajamestarin erikoisammattitutkinto

(selkeä jatkumo pt-at-eat)
Autoalan perustutkinto, ajoneuvoasentaja
Automekaanikon ammattitutkinto
Automekaanikon erikoisammattitutkinto
(selkeä jatkumo pt-at-eat)

Rakennusalan perustutkinto, talonrakentaja
Talonrakennusalan ammattitutkinto
Talonrakennusalan erikoisammattitutkinto
(selkeä jatkumo pt-at-eat)

Teollisuusputkiasentajan ammattitutkinto
(heikko jatkumo pt-at)

Elintarvikealan perustutkinto, leipuri-kondiittori
Leipomoteollisuuden ammattitutkinto
Leipomomestarin erikoisammattitutkinto
(selkeä jatkumo pt-at-eat)

Muu tekniikka ja liikenne

Nuohoojan ammattitutkinto
Nuohoojan erikoisammattitutkinto
(ei jatkumoa pt-at eikä pt-eat, selkeä jatkumo at-eat)

Ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto
(ei jatkumoa pt-at)

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Liiketalouden perustutkinto, merkonomi
Isännöinnin ammattitutkinto
(heikko jatkumo pt-at)

Ruokamestarin erikoisammattitutkinto
(heikko jatkumo pt-at-eat)

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja
Kipsimestarin erikoisammattitutkinto
(heikko jatkumo pt-eat)

Optiikkahiojan ammattitutkinto
(ei jatkumoa pt-at)

Kulttuuriala

Käsi- ja taideteollisuuden perustutkinto, artesaani
Puusepänanalan ammattitutkinto
Puusepänanalan erikoisammattitutkinto
(selkeä jatkumo pt-at-eat)

Eri henkilöt voivat valita erilaisia tutkinnon osia tutkintonsa kokonaisuuteen. Tästä johtuen tutkinnot voivat erota tuottamansa osaamisen suhteen toisistaan huomattavasti. Vertailtavuuden lisäämiseksi asiantuntijat valitsivat kussakin tutkinnossa tarkastelun kohteeksi jonkin tutkinnolle tyypillisen moduulikonaisuuden. Kaikki tehdyt kuvaukset ovat luettavissa liitteestä 3.

2.3 Tutkinnoissa edellytetyn osaamisen kuvausten yhteenveto

Seuraavassa yhteenvedossa tarkastellaan tutkintojen kuvausten antamaa kuvaa eri tutkintotyyppien sijoittumisesta eri ulottuvuuksille. Tulosten luotettavuuden ja yleistettävyyden kannalta on otettava huomioon, että tarkastelun kohteena olleiden saman tutkintotyyppin (esim. perustutkinto) eri tutkintojen osiokohtaiset arviot vaihtelivat varsin suuresti. Tämä viittaa osaltaan siihen, että eri osaamisvaatimukset voivat vaihdella suurestikin eri alojen välillä. Toisaalta vaihtelua lisää se, että tutkintoja ovat arvioineet useat eri asiantuntijat, ja arviointiasteikon käytön ohjeistus on ollut varsin yleispiirteinen. Kolmas epävarmuutta lisäävä tekijä on tarkasteltavien tutkintojen varsin vähäinen määrä. Eri tutkintotyyppien osaamisen vertailu keskenään on siten mahdollista vain rajoitetusti ja tulokset ovat korkeintaan suuntaa-antavia. Arvioita vaatavuustasojen eroista voi tehdä lähinnä saman alan eri tutkintotyyppien välillä (esim. rakennusalan pt-at-eat). Yleisempiin johtopäätelmiin aineisto ei ominaisuuksiensa puolesta anna kuin rajattuja mahdollisuuksia.

Ammatillisten perustutkintojen kiitettävän tason kuvauksista ja niille selkeän jatkumon muodostavista ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista yhteenveto on tehty laajemmin kuin heikon jatkumon muodostavista ja vailla jatkumoa olevista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Luvun lopussa on käsitelty lyhyesti erikseen perustutkintojen tyydyttävällä tasolla edellytettävä ammattitaitoa ja osaamista.

Kuvauksen kohteena olleiden perustutkintojen kiitettävän tason kuvauksissa ja niille selkeän jatkumon muodostavissa ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa edellytetään asiantuntijoiden arvion mukaan seuraavanlaista ammattitaitoa ja osaamista:

1) Tutkinnon tuottama osaaminen, yleiskuva

Perustutkintojen kiitettävällä tasolla tutkinnoissa painottuvat alalla laaja-alaisesti sovellettava perusosaaminen, ammatinhallinnan edellyttämä erikoistuneempi osaaminen sekä hieman vähemmän alalla sovellettava vaativampi osaaminen. Tyydyttävällä tasolla painottui alalla sovellettava perusosaaminen sekä hieman vähemmän laaja-alaisesti sovellettava perusosaaminen. Selvästi pienemmällä painoarvolla esiintyi erikoistuneempi osaaminen sekä vaativa osaaminen. Erityisesti vaativampaa osaamista kuvaavien osa-alueiden osalta eri tutkintojen välillä esiintyi suurta vaihtelua.

Ammattitutkinnoissa painottuvat erityisesti alalla laaja-alaisesti sovellettava vaativa osaaminen ja erityisosaaminen. Painoa saavat myös, vaikka hieman vähemmän, alalla sovellettava ja laaja-alaisesti sovellettava perusosaaminen sekä sitä täydentävä ammatinhallinnan edellyttämä erikoistuneempi osaaminen.

Erikoisammattitutkinnoissa painottuvat erittäin voimakkaasti alalla sovellettava vaativa osaaminen ja erityisosaaminen. Painoa saavat myös laaja-alaisesti sovellettava vaativa osaaminen ja erityisosaaminen.

2) Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta

Ammattitaidon tietoperusta on perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja erikoisammattitutkinnoissa jonkin verran laaja-alaisempi kuin ammattitutkinnoissa. Perustutkintojen tyydyttävällä tasolla tietoperusta arvioitiin melko kapea-alaiseksi ja konkreettiseksi. Tutkintojen välillä ilmeni tämän ulottuvuuden eri tarkastelualueiden osalta kuitenkin suurta vaihtelua. Tiedon syvyys ja kokemusperäisen hiljaisen tiedon osuus lisääntyy tutkintotasolta toiselle mentäessä. Tiedon on arvioitu perustutkintojen kiitettävällä tasolla olevan hieman abstraktimpaa kuin ammattitutkinnoissa. Selvästi abstraktimpaa se on kuitenkin erikoisammattitutkinnoissa. Ammattitutkinnot perustuvat vähemmän ja erikoisammattitutkinnot hieman enemmän tieteelliseen tietoon kuin perustutkintojen kiitettävä taso.

3) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)

Arvioiden mukaan perustutkintojen kiitettävällä tasolla edellytetään lähes itsenäistä työskentelyä ja ammatti- ja erikoisammattitutkinnossa täysin itsenäistä työskentelyä. Vaatimukset laadunvarmistajana ovat kaikilla tasoilla merkittävät, mutta korostuvat siirryttäessä perustutkintojen kiitettävältä tasolta ammattitutkintoihin ja edelleen erikoisammattitutkintoihin. Työmenetelmien ja -prosessien kehittämistä edellytetään jonkin verran perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja ammattitutkinnoissa, mutta korostuneesti erikoisammattitutkinnoissa. Työryhmän vetämistä sekä työhön perehdyttämistä, palautteen antamista ja ohjaamista edellytetään korostuneesti erikoisammattitutkinnoissa, mutta vain hyvin vähän muilla tasoilla.

4) Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)

Luovuutta edellytetään perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja ammattitutkinnoissa jonkin verran, mutta erityisesti erikoisammattitutkinnoissa.

5,6,7) Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos), koneiden käyttöön liittyvät ammattitaitovaatimukset (työn tulos) ja koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus

Kädentaitoihin ja koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset sekä koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus on arvioitu perustutkintojen kiitettävällä tasolla kohtalaiseksi, hieman vaativammiksi ammattitutkinnoissa ja erittäin vaativiksi erikoisammattitutkinnoissa.

8) Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetty työn joutuisuus

Työn joutuisuutta on edellytetty perustutkintojen kiitettävällä tasolla kohtalaisesti ja ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa merkittävästi.

9) Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot

Ongelmanratkaisutaitoja on edellytetty perustutkintojen kiitettävällä tasolla melko paljon, ammattitutkinnoissa vielä hieman enemmän ja erikoisammattitutkinnoissa merkittävästi.

10) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)

Vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaitoja on edellytetty ammattitutkinnoissa melko paljon ja perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja erikoisammattitutkinnoissa merkittävästi.

11) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)

Kielitaitoa on edellytetty perustutkintojen kiitettävällä tasolla kohtalaisesti, erikoisammattitutkinnoissa hieman vähemmän ja ammattitutkinnoissa vielä hieman vähemmän.

12) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt eettiset taidot (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)

Eettisiä taitoja on edellytetty kaikilla tasoilla kohtalaisesti, perustutkintojen kiitettävällä tasolla kuitenkin muita hieman enemmän.

13) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa

Yrittäjyyttä tai yrittäjämäistä työtapaa on edellytetty perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja ammattitutkinnoissa kohtalaisesti ja erikoisammattitutkinnoissa merkittävästi.

14) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta

Työturvallisuuden tuntemusta ja hallintaa on edellytetty perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja ammattitutkinnoissa merkittävästi ja erikoisammattitutkinnoissa erittäin paljon.

15) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia

Ammattitutkinnoissa on työkyvyn ylläpitämistä ja/tai ergonomiaa edellytetty hieman ja perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja erikoisammattitutkinnoissa kohtalaisesti, erikoisammattitutkinnoissa kuitenkin hieman enemmän.

16) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen

Elinikäisen oppimisen taitoja on edellytetty perustutkintojen kiitettävällä tasolla ja erikoisammattitutkinnoissa kohtalaisesti ja ammattitutkinnoissa hieman.

17) Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet

Johtamis- tai esimiesvalmiuksia edellytetään käytännössä vain erikoisammattitutkinnoissa, joissa niitä edellytetään merkittävästi.

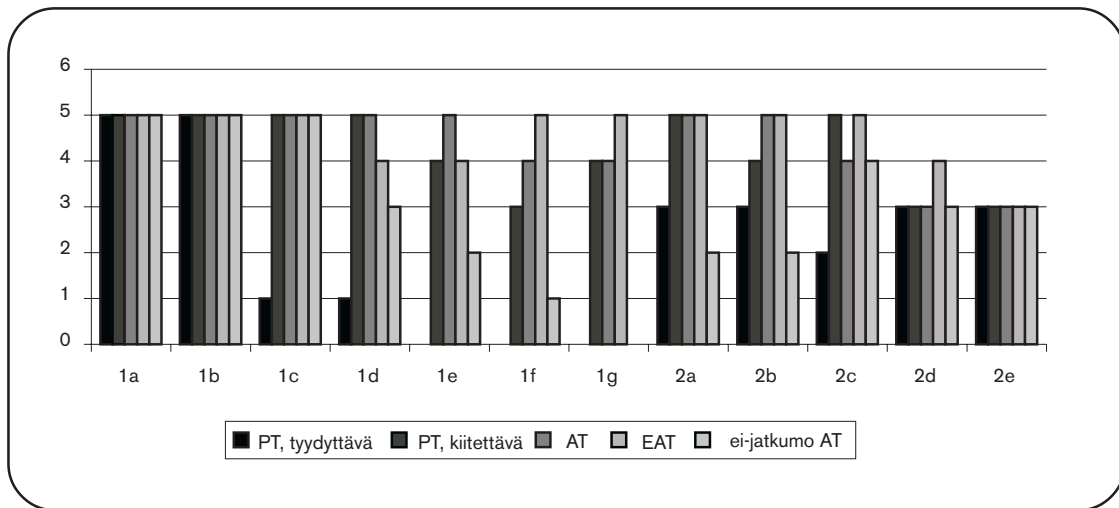
18) Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta

Liiketaloudellisten perusasioiden hallintaa on edellytetty ammattitutkinnoissa kohtalaisesti, perustutkintojen kiitettävällä tasolla hieman enemmän ja erikoisammattitutkinnoissa merkittävästi.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että selkeän jatkumon muodostavissa tutkinnoissa asiantuntijoiden arviot asettuivat noin puolessa ulottuvuuksista jatkumon mukaisesti eli kyseistä ulottuvuutta edellytettiin ammattitutkinnoissa enemmän kuin perustutkinnon kiitettävällä tasolla ja erikoisammattitutkinnoissa enemmän kuin ammattitutkinnoissa. Nämä ulottuvuudet koskivat tutkinnon tuottaman osaamisen yleiskuvaa, tietoperustan syvyyttä ja kokemusperäisen hiljaisen tiedon osuutta, työn suorittamisen itsenäisyyttä, työryhmän vetämistäitoja, työhön perehdyttämisen taitoja, laadun varmistamisosaamista, kädentaitojen ja koneiden käytön laadukkuutta, koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuutta, työn joutuisuutta, ongelmanratkaisutaitoja sekä työturvallisuuden tuntemusta ja hallintaa.

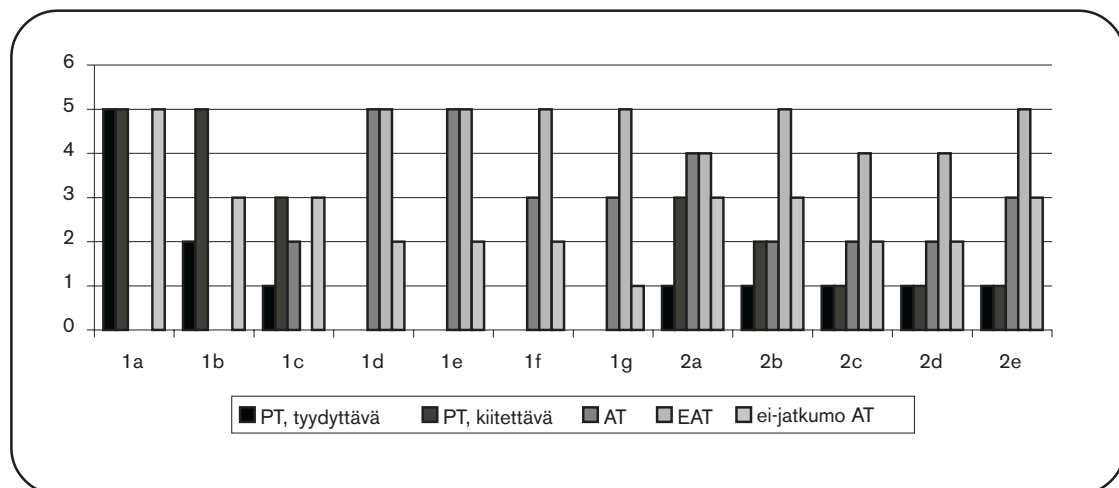
Perustutkintojen kiitettävällä tasolla edellytettiin ammattitutkintoa enemmän laaja-alaista, abstraktia ja tieteelliseen tietoon perustuvaa tietoperustaa, työmenetelmien ja -prosessien kehittämisosaamista, vuorovaikutus-, yhteistyö- ja viestintätaitoja, kielitaitoa, työkyvyn ylläpitämis- ja/tai ergonomiosaamista, elinikäisen oppimisen taitoja sekä liiketaloudellisten perusasioiden hallintaa. Samalle tasolle asettuivat kummassakin tutkintotyypissä luovuus, yrittäjäyys tai yrittäjämäinen työtapo sekä johtamis- ja esimiesvalmiudet. Perustutkintojen kiitettävällä tasolla edellytettiin erikoisammattitutkintoja enemmän ainoastaan tietoperustan laaja-alaisuutta sekä vuorovaikutus-, kieli- ja eettisiä taitoja. Erikoisammattitutkinnoissa edellytettiin eettisiä taitoja lukuun ottamatta kaikilla ulottuvuuksilla enemmän osaamista kuin ammattitutkinnoissa.

Toisaalta noin puolessa havainnoista perustutkintojen kiitettävän tason arviot olivat ammattitutkintoja korkeampia tai samalla tasolla. Vaihtelu eri alojen tutkintojen välillä oli näin ollen suurta. Lisäksi eri aloilla ammatillisten tutkintojen keskinäiset profiilit poikkesivat toisistaan suurestikin esimerkiksi ammatillisten perustutkintojen, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kattamien osaamisalueiden laajuuksien osalta. Esimerkiksi kuvioista 1 ilmenee, että ajoneuvo- ja kuljetustekniikan alalla sekä perustutkintojen että ammatti- ja erikoisammattitutkintojen katsottiin sisältävän sekä laaja-alaista perusosaamista että vaativaa erikoisosaamista (lyhenteet viittaavat liitteessä 3 olevan arviointilomakkeen kohtaan 1. "Tutkinnon tuottama osaaminen" ja sen alakohtiin sekä kohtaan 2. "Ammattitaidon edellyttämä tietoperusta" ja sen alakohtiin).

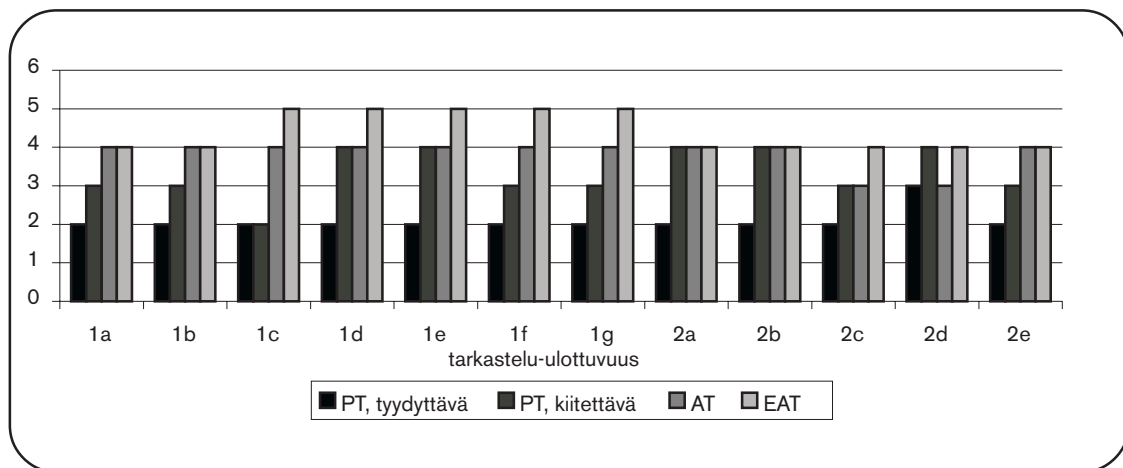
Kuvio 1. Ajoneuvo- ja kuljetustekniikan tutkintojen osaamisalueiden arvioinnit tutkinnon tuottaman osaamisen (1a–g) sekä tietoperustan (2a–e) suhteen.

Sen sijaan arkkitehtuurin ja rakentamisen alan tutkinnoissa perustutkintojen osaamisen arvioitiin painottuvan selkeästi perusosaamiseen, kun taas ammatti- ja erikoisammattitutkinnot olivat painottuneet kapea-alaisemmin alan vaatimaan erikoisosaamiseen (kuvio 2).

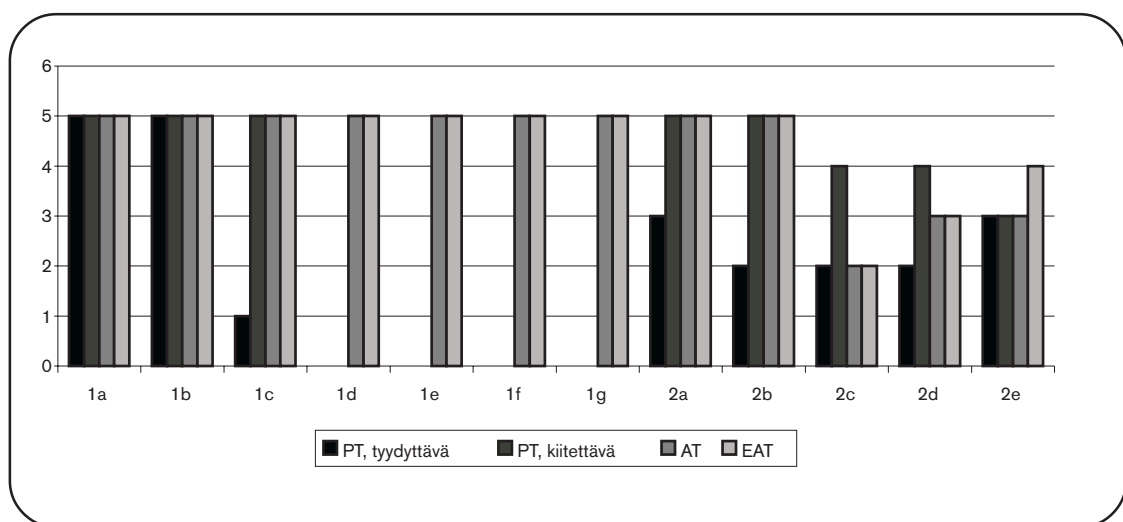

Kuvio 2. Rakennusalan tutkintojen osaamisalueiden arvioinnit tutkinnon tuottaman osaamisen (1a–g) sekä tietoperustan (2a–e) suhteen.

Asiantuntijoiden arviot selkeän jatkumon muodostavista perustutkintojen kiitettävän tason kuvauksista, ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista vastasivat pääsääntöisesti niiden sisällöille asetettuja tavoitteita, joskin alakohtaisia eroja ilmeni runsaasti (kuvio 3 ja 4). Suunnitteluperiaatteittensa mukaan perustutkinnot tuottavat laaja-alaisen alakohtaisen perusosaamisen, joka mahdollistaa liikkuvuuden työelämässä ja helpottaa uudelleen suuntautumista työelämän muuttuessa sekä tuottavat erikoistuneemman osaamisen, joka mahdollistaa työllistymisen ammattitehtäviin heti koulutuksen jälkeen. Näiden ohella perustutkinnot laajentavat perusopetuksen jälkeistä yleissivistystä ja jatko-opintovalmiuksia. Vastaavasti ammatti- ja erikoisammattitutkintojen ja niihin valmistavan koulutuksen tarkoituksena on syventää ja laajentaa lähinnä työntekijäasemassa olevien, työelämässä toimivien henkilöiden osaamista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen vaatimukset johdetaan työelämän nykyisistä tehtäväkokonaisuuksista.

Kuvio 3. Metsätalouden tutkintojen osaamisalueiden arvioinnit tutkinnon tuottaman osaamisen (1a–g) sekä tietoperustan (2a–e) suhteen.

Kuvio 4. Liiketalouden tutkintojen osaamisalueiden arvioinnit tutkinnon tuottaman osaamisen (1a–g) sekä tietoperustan (2a–e) suhteen.

Asiantuntijoiden arvion mukaan heikon jatkumon muodostavat tai vailla jatkumoa olevat ammattitutkinnot poikkeavat selkeän jatkumon muodostavista ammattitutkinnoista. Useimilla ulottuvuuksilla ne sijoittuivat vaativuustasoltaan alemmas kuin selkeän jatkumon muodostavat ammattitutkinnot. Suhteessa perustutkintojen kiitettävään tasoon niiden sijoittuminen vaihteli eri ulottuvuuksilla. Noin puolessa ulottuvuuksista ne sijoittuivat samalle asteikon kohdalle. Ylemmäs ne sijoittuivat tutkinnon tuottaman osaamisen yleiskuvassa, kokemuseräisen hiljaisen tiedon osuudessa, työn yksin suorittamisen itsenäisyydessä, koneiden käytön laadukkuudessa sekä johtamis- tai esimiesvalmiuksissa. Alemmas ne sijoittuivat tietoperustan laaja-alaisuudessa, työn ryhmässä suorittamisen itsenäisyydessä, luovuudessa, kädentaiteiden laadukkuudessa, ongelmanratkaisutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa, kieli- taidossa, eettisissä taidoissa, työkyvyn ylläpitämisen- ja/tai ergonomiataidoissa, elinikäisen oppimisen taidoissa sekä liiketaloudellisten perusasioiden hallinnassa.

Heikon jatkumon muodostavia tai vailla jatkumoa olevia erikoisammattitutkintoja oli arvioitavana vain muutama, joten niistä on vaikea tehdä yleistyksiä. Muutamia arvioidut tutkinnot sijoittuivat suunnilleen yhtä usealla ulottuvuudella alemmas ja yhtä usealla ylemmäs

asteikolla kuin selkeän jatkumon muodostavat erikoisammattitutkinnot.

Perustutkintojen tyydyttävä taso edustaa osaamisen ja ammattitaidon tasoa, jolla perustutkinnon tutkintotodistuksen vielä voi saada. Asiantuntijoiden arvioimat perustutkintojen tyydyttävän tason kuvaukset poikkesivat profiililtaan merkittävästi perustutkintojen kiitettävän tason kuvauksista. Kun asiantuntijoiden arvioiden keskiarvot perustutkintojen kiitettävällä tasolla, ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa asettuivat vain muutamalla ulottuvuudella arvoon kaksi tai sen alle, niin perustutkintojen tyydyttävällä tasolla keskiarvo ylitti arvon kaksi vain muutamalla ulottuvuudella. Näitä ovat vuorovaikutustaidot, eettiset taidot, työturvallisuuden tuntemus ja hallinta sekä tietoperustan laaja-alaisuus ja syvyys. Osaamisen yleiskuva painottui perustutkintojen tyydyttävän tason kuvauksissa alalla sovellettavaan perusosaamiseen ja jossain määrin alalla laaja-alaisesti sovellettavaan perusosaamiseen.

3 Eurooppalaiset tutkintojen viitekehykset ja tutkintojen tunnustamisjärjestelmät

3.1 Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten valmistelu

Neuvoston ja komission yhteisessä väliraportissa Euroopan koulutusjärjestelmien tavoitteiden yksityiskohtaisen seurantaohjelman täytäntöönpanosta "Koulutus 2010: Lissabonin strategian toteuttamisen edellyttämät kiireelliset uudistukset" (2004/C 104/01) todetaan, että Euroopan työmarkkinat eivät pysty toimimaan tehokkaasti ja joustavasti, ellei käytössä ole yhteisiä eurooppalaisia puitteita tutkintojen tunnustamiselle. "Eurooppalaisten puitteiden olisi luonnollisesti perustuttava kansallisiin puitteisiin, joiden itsessään on oltava johdonmukaiset ja katettava korkea-asteen koulutus ja ammatillinen koulutus."

Eurooppalaisten tutkintojen viitekehysten (EQF) valmistelutyö käynnistettiin Kööpenhaminan julistusta edeltäneellä Neuvoston päätöksellä. Eurooppalaista tutkintojen viitekehystä (EQF) valmistellaan komissiossa. Viitekehysten on tarkoitus hyödyntää Bolognan prosessissa kehitettävää korkeakoulututkintojen viitekehystä sekä Kööpenhaminan prosessissa ammatillisen koulutuksen viitekehysiin liittyen tehtyä työtä. Komissiota avustaa sen asettama korkean asteen koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen edustajista muodostettu asiantuntijatyöryhmä. Komission 27.5.2005 julkaisemaa luonnosta "Towards a European Qualifications Framework for Lifelong Learning" esitellään kesän aikana useissa unionin elimissä. Komission suunnitelman mukaan luonnos viedään laajalle konsultaatiokierrokselle, joka kestää kesästä loppuvuoteen 2005. Konsultaatiossa tullaan kuulemaan laajasti kaikkia keskeisiä toimijoita kansallisesti, alueellisesti ja sektoreittain mukaan lukien kaikki Bologna-maat ja -toimijat. Keväällä 2006 komissio aikoo viedä EQF-esityksensä ja sen toimeenpanosuunnitelman Euroopan parlamentin ja neuvoston käsittelyyn.

EQF:n tarkoituksena on vahvistaa luottamusta ja helpottaa kommunikaatiota eri toimijoiden välillä, edistää liikkuvuutta sekä tukea elinikäistä oppimista eri tasoilla. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys on ns. meta-viitekehys, joka kattaisi sekä korkea-asteen koulutuksen että ammatillisen koulutuksen. Se sisältäisi tutkintojen viitekehysten, eri tasojen kuvaajat sekä yhdessä määritellyt periaatteet, joiden perusteella kansalliset tutkinnot on mahdollista sijoittaa eri tasoille. EQF:n käyttö olisi vapaaehtoista ja sen tarkoitus ei olisi ohittaa kansallisia tutkintojen viitekehysmäärittelyjä vaan helpottaa tutkintojen vertailua ja lisätä ymmärrystä eri toimijoiden välillä. Lisäksi EQF:n tarkoituksena on toimia laadunvarmistuksen

ja koulutuksen kehittämisen viitekehysten.

EQF:n ytimen muodostaa kahdeksantasoinen tutkintojen viitekehys. Kunkin tason vaatimukset esitetään oppimistuloksina, joita on kuvattu työssä ja tutkimuksessa vaadittavina tietoina, taitoina ja laajoina kompetensseina. Lisäksi viitekehys sisältää lisäinformaatiota, jonka avulla kansalliset toimijat kykenevät suhteuttamaan tutkintojaan viitekehysten eri tasoihin. Liitteenä 4 ovat komission luonnoksessa esitetyt tasojen englanninkieliset kuvaukset.

Omalta osaltaan opintosuoritusten siirtojärjestelmät eli ECTS korkea-asteen koulutuksessa ja kehitteillä oleva ECVET ammatillisessa koulutuksessa kytkeytyvät tutkintojen viitekehukseen. Tutkinnot ja opintosuoritukset sijoittuvat tietyille EQF-viitekehysten tasolle luoden pohjaa suoritusten vertailulle.

Tutkintojen viitekehysten toimeenpanon tueksi on suunniteltu tuotettavaksi tukimateriaalia ja apuvälineitä kansallisille toimijoille. Myös käyttöön otettu Europassi on keskeisessä roolissa osana viitekehystä.

3.2 Korkeakoulututkintojen viitekehysten valmistelu osana Bolognan prosessia

Bolognan prosessin toinen ministeritason seurantakokous järjestettiin Berliinissä syyskuussa 2003. Loppukommunikeassa asetettiin tavoitteeksi, että kaikissa prosessiin osallistuvissa maissa laaditaan kansallinen tutkintojen viitekehys (qualifications framework). Kommunikean mukaan "ministerit rohkaisevat jäsenvaltioita kehittämään korkeakoulujärjestelmiinsä vertailtavissa olevien ja yhteensopivien tutkintojen viitekehysten, jossa tutkinnot tulisi pyrkiä määrittelemään niiden työmäärän, tason, oppimistulosten, pätevyysien ja profiilin avulla."

Suomessa on opetusministeriön asettama työryhmä laatinut ehdotuksen viitekehukseksi (Korkeakoulututkintojen viitekehys: kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista. OPM 2005:4). Ehdotuksen mukaan tutkinnot jaetaan kolmeen sykliin, joista ensimmäiseen sijoittuvat alemmat yliopistotutkinnot ja ammattikorkeakoulututkinnot, toiseen ylemmät yliopistotutkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ja kolmanteen tohtorin tutkinnot. Yliopistotutkinnot ovat "akateemisesti suuntautuneita" ja ammattikorkeakoulututkinnot "ammatillisesti suuntautuneita". Tutkinnoille on määritelty lähtötaso, työmäärä, oppimistulokset/tutkintotavoitteet, jatko-opintokelpoisuus sekä ammatillinen pätevyys/kelpoisuus. Oppimistuloksissa työryhmä käyttää ulottuvuuksina tietoja (laajuus, syvyys), taitoja (kieli- ja viestintätaidot) sekä kompetensseja (kognitiiviset, työelämässä vaadittavat, eettiset). Työryhmä ehdottaa, että sen esityksen pohjalta tehdään opetusministeriön päätös Suomen korkeakoulututkintojen viitekehystä.

Berliinin kokouksen kommunikeassa ministerit sitoutuivat myös luomaan kaikkia koskevan Euroopan korkeakoulualan tutkintojen viitekehysten. Bolognan prosessin kansainvälinen seurantaryhmä asetti työryhmän valmistelemaan viitekehystä. Työryhmän raportti "A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area" julkaistiin helmikuussa 2005.

Bergenissä 19.–20.5.2005 pidetyn ministerikokouksen julkilausumassa ministerit ilmoittivat ottavansa käyttöön Euroopan korkeakoulutusalueen kaikkia koskevan tutkintojen viitekehysten työryhmän raportin mukaisesti ja sitoutuivat viimeistelemään kansalliset tutkintojen viitekehukset yhteensopiviksi Euroopan korkeakoulutusalueen kaikkia koskevan tutkintokehysten kanssa vuoteen 2010 mennessä ja aloittamaan työn tätä varten vuoteen 2007 mennessä. Ministerit pitivät tärkeänä, että Euroopan korkeakoulutusalueen kaikkia koskeva kehys ja ehdotettu laajempi elinikäisen oppimisen tutkintojen viitekehys (= EQF), jota

parhaillaan kehitetään Euroopan unionissa ja osallistujamaiden keskuudessa, täydentävät toisiaan. Ministerit pyysivät Euroopan komissiota kuulemaan työn edistyessä perusteellisesti kaikkia Bolognan prosessin osapuolia.

3.3 Ammatillisen koulutuksen viitekehyksen valmistelu osana Kööpenhaminan prosessia

Ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen viitekehyksen kehittäminen käynnistyi vuonna 2003 osana Kööpenhaminan julistuksen toimeenpanoa. Tuolloin komissio asetti asiantuntijaryhmän (technical working group TWG) kehittämään ammatilliseen koulutukseen opintosuoritusten siirtojärjestelmää ECVET. Tähän työhön liittyi yhteisten ammatillisen koulutuksen viitetasojen määrittely. Ryhmä teetti selvityksen ammatillisen koulutuksen tasoluokituksista ja tietojen, taitojen ja kompetenssien kuvaamistavasta.

Ammatillisen koulutuksen eurooppalaista yhteistyötä käsittelevässä Maastrichtin kommunikossa 14.12.2004 ministerit nivoivat ammatillisen koulutuksen viitekehyksen valmistelun osaksi laajempaa kokonaisuutta. Ministerit pitivät yhtenä prioriteettialueena avoimen ja joustavan eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen kehittämistä. Kehyksen tulisi perustua läpinäkyvyyteen ja vastavuoroiseen luottamukseen. Sen tulisi helpottaa toisen asteen ammatillisen ja yleissivistävän sekä korkea-asteen tutkintojen tunnustamista ja siirrettävyyttä ja sen tulisi perustua lähinnä kompetensseihin ja oppimistuloksiin. Siihen tulisi sisältyä yhteiset viitetasot. Tuolloin viitekehyksen valmistelu siirtyi ECVET- työryhmältä korkea-asteen ja ammatillisen koulutuksen yhteiselle EQF-työryhmälle. Molempia edellä mainittuja ECVET -työryhmän selvityksiä on hyödynnetty edellä kohdassa 3.1. kuvatun eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen kehittämisessä.

Ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmää (ECVET) kehittävä työryhmä jatkaa työtään ja työryhmän ehdotus tulee myöhemmin konsultaatiokierrokselle. Tämän hetkisten suunnitelmien mukaan tutkintojen ja niihin liittyvien opintosuoritusten pisteytys on tarkoitus kytkeä eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä kuvattuihin tutkintotasoihin. Lähtökohdat opintosuoritusten vertailulle antaa oppimistulosten vertailu eli saavutettujen tietojen, taitojen ja kompetenssien vertailu. Myös tältä osin eurooppalainen tutkintojen viitekehys muodostaa yhteisen lähtökohdan. Opintosuoritusten siirtojärjestelmässä on tarkoitus EU-tasolla määritellä periaatteet ja edellä esitellyt yhteiset viitekehykset sekä tuottaa toimeenpanon apuvälineitä, esimerkiksi erilaisia oppaita. Varsinaisia toimijoita eri maissa ja alueilla olisivat koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset, jotka keskenään sopisivat opintosuoritusten siirrosta, suoritusten arvioinnista, osaamisen tunnustamisesta ja tunnustamisesta sekä validoinnista yhteisesti määriteltyjen periaatteiden mukaan. Ensimmäisessä vaiheessa toiminta lähtisi liikkeelle formaalin koulutuksen puolelta, mutta tavoitteena on elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti laajentaa osaamisen tunnustaminen koskemaan myös työssä ja aiemmissa opinnoissa hankittua osaamista mukaan lukien nonformaali ja informaali oppiminen. Opintosuoritusten siirron ohella opintosuoritusten kokoaminen myös vähitellen mahdollistuisi. Opintosuoritusten siirtojärjestelmää kehitettäessä lähtökohdana on ollut se, että korkea-asteen koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmät muodostaisivat yhteensopivan kokonaisuuden. Tällä hetkellä näyttää siltä, että EQF-viitekehyksen tulo vielä lisää yhteen sovittamisen tarvetta.

3.4 Ammatillisten tutkintojen asema EU:n tutkintojen tunnustamisjärjestelmissä

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 3 artiklan c alakohdan mukaan yhteisön toimintaan kuuluvat sisämarkkinat, joille on ominaista henkilöiden ja palvelujen vapaata liikkuvuutta rajoittavien esteiden poistaminen jäsenvaltioiden väliltä. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi yhteisö on antanut direktiivejä toisessa jäsenvaltiossa saadun koulutuksen tai ammattipätevyyden tunnustamisesta. Ammatinharjoittajaa ei voida velvoittaa suorittamaan ammattiinsa valmentanutta koulutusta uudelleen vastaanottavan jäsenvaltion vaatimusten mukaisesti, vaan toisessa jäsenvaltiossa saatu ammattipätevyys on hyväksyttävä direktiiveissä määrättyin ehdoin.

Yhteisöllä on tällä hetkellä voimassa kolme tutkintojen ja ammattipätevyysjärjestelmää: yleinen tutkintojen tunnustamisjärjestelmä, ammattikokemuksen tunnustamiseen perustuva järjestelmä ja koulutuksen vähimmäisvaatimusten yhdenmukaistamiseen perustava tunnustamisjärjestelmä. Ammatilliset tutkinnot kuuluvat joko yleiseen tutkintojen tunnustamisjärjestelmään tai ammattikokemuksen tunnustamiseen perustuvaan järjestelmään.

Yleinen järjestelmä koskee pääsyä niin sanottuun säänneltyyn ammattiin. Säänneltyllä ammatilla tarkoitetaan sellaisia tehtäviä, joihin kelpoisuusvaatimuksena on tietty koulutus tai ammattipätevyys. Järjestelmä perustuu kahteen direktiiviin, joista ensimmäinen (89/48/ETY) koskee vähintään kolmivuotisia korkea-asteen tutkintoja ja toinen (92/51/ETY) muuta koulutusta. Järjestelmän tavoitteena on, että muuttajan lähtömaassa saama koulutus tai ammattipätevyys tunnustetaan ja että hän saa oikeuden harjoittaa sitä ammattia, johon hänet on koulutettu. Tunnustaminen ei kuitenkaan ole automaattista, vaan se perustuu vastaanottavan jäsenvaltion vaatimusten ja muuttajan saaman koulutuksen vertaamiseen. Tunnustamis päätökseen vaikuttaa muun muassa se, minkä tasoista tutkintoa vastaanottava maa vaatii ja minkä tasoinen tutkinto muuttajalla on.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiset ammatilliset perustutkinnot kuuluvat yleiseen tutkintojen tunnustamisjärjestelmään ja siinä direktiivin 92/51/ETY soveltamisalaan. Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavista, säänneltyyn ammattiin johtavista perustutkinnoista saadaan direktiivin 1 artiklan b alakohdassa määritelty todistus (certificate).¹

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisista näyttötutkinnoista pääosa kuuluu ammattikokemuksen tunnustamiseen perustuvaan järjestelmään. Se perustuu direktiiviin 1999/42/EY². Tähän järjestelmään kuuluvilla aloilla tietyn tasoinen ja tietyn pituinen ammattikokemus antaa kelpoisuuden alan tehtäviin toisessa jäsenvaltiossa. Vajaa kolmannes näyttötutkinnoista kuuluu yleisen järjestelmän piiriin. Kaikkien yleisen järjestelmän piiriin kuuluvien näyttötutkintojen tunnustamiseen sovelletaan direktiiviä 92/51/ETY.

Ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen asema yleisessä tutkintojen tunnustamisjärjestelmässä on epäselvä. Direktiivin 92/51/ETY määritelmiä, jotka koskevat koulutuksesta annettavia erilaisia todistuksia, on ongelmallista soveltaa näyttötutkintoihin, koska määritelmässä koulutuksen tasoa kuvataan viittaamalla koulutuksen pituuteen tai koulutuksen pääsyvaatimuksena olevaan koulutuksen tasoon.

Opetusministeriö asetti 4.12.1998 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus toimenpiteistä, joilla ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetut näyttötutkinnot voitaisiin saattaa huomioon otetuiksi EU:n yleisessä tutkintojen tunnustamisjärjestelmässä.

¹ Sääntelemättömään ammattiin sovelletaan direktiivin 5–7 artiklan määräyksiä.

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tutkintotodistusten tunnustamisjärjestelmän perustamisesta vapauttamis- ja siirtymätoimenpiteistä annettujen direktiivien soveltamisalaan kuuluvan ammatillisen toiminnan osalta sekä tutkintotodistusten tunnustamisjärjestelmän täydentämisestä. EYVL N:o L201, 31.7.1999

Työryhmä katsoi, että näyttötutkintona suoritettua ammatillisesta perustutkinnosta annettu todistus tulisi direktiivin 92/51/ETY säännösten mukaisesti tunnustaa samalla tavalla kuin todistus, joka on annettu vastaavasta nuorten ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettua tutkinnosta. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen asema tulisi työryhmän näkemyksen mukaan järjestää Yhdistyneen kuningaskunnan tutkintojen asemaa vastaavalla tavalla³. Työryhmä katsoi, että ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot vastaavat Yhdistyneen kuningaskunnan näyttötutkintojärjestelmän tasoja 3 ja 4. Tällöin säänneltyyn ammattiin johtavia ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja pidettäisiin direktiivin 1 artiklan a alakohdassa tarkoitettuina tutkintotodistuksina ja sääntelemättömään ammattiin johtavia tutkintoja tutkintotodistusten tasoisena koulutuksena. Työryhmä ehdottikin esityksen tekemistä EU:n komissiolle ammatti- ja erikoisammattitutkintojen sisällyttämisestä direktiivin 92/51/ETY liitteisiin C ja D, jotta näitä tutkintoja suorittaneet henkilöt voisivat saada muissa jäsenvaltioissa kelpoisuuden ammattipätevyyttään vastaaviin tehtäviin. Muistioon sisältyi yksi erivävy mielipide. Työryhmän ehdotukset eivät ole johtaneet lopullisiin ratkaisuihin.

Komissio antoi 7.3.2002 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ammattipätevyyden tunnustamisesta⁴. Direktiiviehdotuksen mukaan kaikki kolme tunnustamisjärjestelmää säilytetään, järjestelmiä koskevat direktiivit kumotaan ja korvataan ehdotetulla direktiivillä. Kaikkiin kolmeen järjestelmään esitetään myös muutoksia.

Ammattipätevyysdirektiiviehdotus hyväksyttiin 6.–7.6.2005 pidetyssä kilpailukykyneuvoston kokouksessa. Jäsenvaltioiden on direktiivin 62 artiklan mukaan saatettava direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä kahden vuoden kuluessa direktiivin voimaantulopäivästä⁵.

Ammattipätevyysdirektiivin III osaston I luvussa säädetään koulutuksesta annettavien asiakirjojen yleisestä tunnustamisjärjestelmästä. Direktiivin 11 artiklan mukaan ammattipätevyys jaetaan koulutuksen pituuden ja tason perusteella viiteen tasoon. Pätevyystasot vastaavat pitkälti voimassa olevien direktiivien mukaisia tasoluokituksia.

Ammattipätevyysdirektiivin mukaan ammatilliset perustutkinnot sijoittuisivat tasolle c⁶. Ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen asema tutkintojen tunnustamisjärjestelmässä näyttäisi edelleen jäävän epäselväksi, koska ammattipätevyysdirektiivissä on säilytetty koulutuksen pituuteen tai koulutuksen pääsyvaatimuksena olevan koulutuksen tasoon viittaava tasokuvaus. Pääosa näyttötutkinnoista kuuluisi edelleen ammattikokemuksen tunnustamiseen perustuvan järjestelmän piiriin.

³ Yhdistyneen kuningaskunnan ammatillisen koulutuksen näyttötutkintojärjestelmän tasoilla 3 ja 4 suoritettujen tutkinnot on otettu direktiivin 92/51/ETY liitteisiin C ja D. Taso 3 on määritelty seuraavasti: kelpoisuus moniin vaihteleviin työtehtäviin, jotka suoritetaan useissa eri yhteyksissä ja joista suurin osa on monimutkaisia ja tavanomaista poikkeavia. Usein vaaditaan huomattavaa vastuunottoa ja itsenäisyyttä sekä muiden valvontaa tai ohjausta. Taso 4 on puolestaan määritelty seuraavasti: kelpoisuus monenlaisiin teknisiin tai ammatillisiin työtehtäviin, joita suoritetaan useissa eri yhteyksissä ja joihin liittyy merkittävä henkilökohtainen vastuu ja itsenäisyys. Työhön liittyy usein myös vastuu muiden työstä ja voimavarojen jakaminen.

⁴ KOM 2002 119 lopullinen

⁵ Direktiivin 63 artiklan mukaan direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Julkaiseminen tapahtunee aikaisintaan myöhään syksyllä 2005.

⁶ Taso c) koskee **tutkintotodistusta**, joka annetaan i) joko muun kuin d ja d a alakohdassa määritellyn keskiasteen jälkeisen koulutuksen suorittamisesta, jonka kesto on vähintään yksi vuosi tai sitä vastaava aika osa-aikaisesti ja jonka yhtenä pääsyvaatimuksena on pääsääntöisesti yliopistoon tai korkea-asteen koulutukseen pääsyn vaatimuksena olevan keskiasteen koulutuksen tai vastaavan toisen asteen koulutuksen suorittaminen sekä keskiasteen jälkeisen koulutuksen lisäksi mahdollisesti vaadittavasta ammatillisesta koulutuksesta; ii) tai säännellyn ammatin ollessa kyseessä, koulutuksesta, jossa on i alakohdassa mainittua koulutustaso vastaava liitteessä II oleva erityisrakenne ja joka johtaa vastaavaan ammatilliseen tasoon sekä antaa valmiudet vastaavantasoisin vastuisiin ja tehtäviin.

Ammattipätevyysdirektiivin 12 artiklassa säädetään rinnasteisesta ammattipätevyydestä. Sen mukaan 11 artiklassa tarkoitettua muodollista pätevyyttä osoittavana asiakirjana on pidettävä muodollista pätevyyttä osoittavaa yksittäistä asiakirjaa tai tällaisten asiakirjojen yhdistelmää, jonka toimivaltainen viranomais on antanut jäsenvaltiossa, edellyttäen, että asiakirja on annettu yhteisössä suoritetusta koulutuksesta, jonka kyseinen jäsenvaltio tunnustaa vastavuoroiseksi ja että asiakirja antaa jäsenvaltion alueella samat oikeudet ryhtyä harjoittamaan tai harjoittaa ammattia tai valmistaa tämän ammatin harjoittamiseen. Eräänä mahdollisuutena ratkaista ammatti- ja erikoisammattitutkintojen asemaan liittyvä epäselvyys saattaisi olla näiden tutkintojen liittäminen ammattipätevyysdirektiiviin 12 artiklan kautta. Tämäkin ratkaisu edellyttäisi kuitenkin kansallista päätöstä siitä, mille tasolle ammatti- ja erikoisammattitutkinnot rinnastettaisiin.

4 Koulutus- ja tutkinto- toimikuntien näkemyksiä ammattillisten tutkintojen kehittämistarpeista

Selvitysryhmä pyysi kaikilta koulutustoimikunnilta ja eri aloja edustavalta otokselta tutkintotoimikuntia vastauksia kahteen kysymykseen:

- 1) Millaisia periaatteellisia tai rakenteellisia muutoksia työelämän kehitys näyttäisi olevan tuomassa toimikunnan toimialaan kuuluviin ammatillisiin tutkintoihin?
- 2) Millaisin periaattein ammatillisten tutkintojen asemaa koulutusjärjestelmässä tulisi selkiyttää?

Vastauksensa lähettivät seuraavat pyynnön saaneet toimikunnat:

Auto- ja kuljetusalan koulutustoimikunta
Elintarvikealan koulutustoimikunta
Energia-alan koulutustoimikunta
Hotelli-, ravintola- ja catering-alan koulutustoimikunta
Ilmailualan koulutustoimikunta
Kauneudenhoitoalan koulutustoimikunta
Kaupan koulutustoimikunta
Kemian alan koulutustoimikunta
Kiinteistö- ja puhdistuspalvelualan koulutustoimikunta
Kone- ja metallialan koulutustoimikunta
Kuntoutusalan koulutustoimikunta
Kuvataiteen koulutustoimikunta
Liikunta-alan koulutustoimikunta
Maatalous- ja ympäristöalan koulutustoimikunta
Matkailualan koulutustoimikunta
Metsätalouden koulutustoimikunta
Musiikki-, teatteri- ja tanssialan koulutustoimikunta

Nuorisoalan koulutustoimikunta
Paperi- ja puualan koulutustoimikunta
Pintakäsittelyalan koulutustoimikunta
Rahoitus- ja vakuutusalan koulutustoimikunta
Rakennusalan koulutustoimikunta
Sosiaalialan koulutustoimikunta
Sähkö-, elektroniikka- ja tietotekniikka-alan koulutustoimikunta
Taideteollisuusalan koulutustoimikunta
Talotekniikka-alan koulutustoimikunta
Terveysalan koulutustoimikunta
Turvallisuusalan koulutustoimikunta
Viestintäalan koulutustoimikunta
Yrittäjyysalan koulutustoimikunta
Kone- ja metallialan tutkintotoimikunta, Uusimaa ja Itä-Uusimaa
Metsäkonealan tutkintotoimikunta
Puusepänteknisen alan tutkintotoimikunta
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon, lähihoitajan, tutkintotoimikunta

Pyydettyjen lausuntojen lisäksi työryhmälle lähettivät lausuntonsa seuraavat toimikunnat:

Elektroniikka-asentajan tutkintotoimikunta
Hevostalouden tutkintotoimikunta
Luontoalan tutkintotoimikunta
Sähköalan tutkintotoimikunta, Etelä-Suomi

Seuraavaan yhteenvedon on koottu yleiskuva vastauksista siltä osin kuin niissä otettiin kantaa selvitysryhmän toimialaan kuuluviin seikkoihin.

4.1 Tutkintojen keskinäinen suhde

Koulutus- ja tutkintojärjestelmien muutokset ovat koulutustoimikuntien ja tutkintotoimikuntien vastauksista saadun yleiskuvan mukaan aiheuttaneet sen, että yrityksillä ja opiskelijaksi tai tutkinnon suorittajaksi hakeutuvilla ei ole kaikin osin selkeää kuvaa ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilasta. Epäselvyyttä on aiheuttanut ammatti- ja erikoisammattitutkintojen asema suhteessa ammatillisiin perustutkintoihin. Tämä on näkynyt esimerkiksi työnantajien määrittellessä kelpoisuusvaatimuksia. Vastaavaa on havaittavissa myös erikoisammattitutkintojen suhteessa ammattikorkeakoulututkintoihin. Ammatillisten tutkintojen asemaa koulutusjärjestelmässä tulisi jatkossa selkiyttää siten, että tutkintorakenne osoittaisi selkeästi perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suhteen ja aseman toisiinsa ja ammattikorkeakoulututkintoihin nähden.

Perustutkinnon tulee vastauksista saadun yleiskuvan mukaan antaa laaja-alaiset alakohtaiset valmiudet tulla sisään työelämään. Tutkinnot tulisi asemoida peräkkäisiksi siten, että ammatti- ja erikoisammattitutkinnot olisivat sisällöltään ja vaatimuksiltaan selkeitä ammatillisia jatkotutkintoja. Nyt tällaista yhteyttä ei ole välttämättä löydettävissä, vaan esimerkiksi ammatillinen perustutkinto ja ammattitutkinto saattavat olla samannimisiä ja sisältää samoja tutkinnon osia. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen ammattitaitovaatimuksiin sisältyisi alan perustutkinnon edellyttämä keskeinen ammattiosaaminen. Näin ollen tutkinnoilla ja

niiden suorittajilla säilyisi keskeisimpänä työelämälähtöisyys ja työelämässä syntynyt osaaminen eikä niitä olisi kytketty aiempaan tutkinnon suorittamiseen ja kouluttautumiseen.

Vaikka vastauksissa yleisesti esitetään peräkkäistä rakennetta, todetaan samalla, että niillekin aloille, joilla ei ole perustutkintoa, tulee edelleen voida muodostaa ammatti- ja erikoisammattitutkintoja.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot tulee vastausten mukaan rakentaa siten, että niistä suoriutuminen pelkän valmistavan koulutuksen pohjalta ilman työelämässä hankittua työkokemusta ei ole käytännössä mahdollista.

Vastauksista saadun yleiskuvan mukaan ammatinharjoittamisoikeuksia antavista koulutuksista muodostettua erillistä tutkintotyyppiä ei tarvita. Ammatinharjoittamisoikeuksiin johtavat osiot tulee sisällyttää tutkintojen osiksi. Lisäksi ne tutkinnon osina antavat esimerkiksi "vanhan" tutkinnon suorittaneille ja vähäisen ammatillisen koulutuksen omaaville mahdollisuuden päivittää osaamistaan ja pätevöityä. Lisäksi yhden tutkinnon osan suorittaminen madaltaa kynnystä lähteä suorittamaan kokonaista ammatillista tutkintoa.

Vastauksissa tuotiin esiin, että työnjohdollisessa esimiestehtävässä toimivalta edellytetään työelämässä varsin suurta osaamista myös käytännön tekemisestä sekä kokemuksen ja koulutuksen kautta hankittua ihmisten johtamistaitoa ja -kykyä. Työnjohdollisen osaamisen vajetta on pyritty monilla aloilla korvaamaan erikoisammattitutkinnoilla. Jatkossa erikoisammattitutkintojen rakennetta ja sisältöjä tulisi kehittää vastaamaan entistä paremmin tähän tarpeeseen. Erikoisammattitutkinnot soveltuvat myös korkeakoulutettujen jatko- ja täydennyskoulutusväyläksi haluttaessa painottaa työelämälähtöistä erityisosaamista.

Koulutustoimikuntien ja tutkintotoimikuntien vastauksissa tuotiin lisäksi esiin, että toimihenkilötehtävissä toimiville suunnattuja erikoisammattitutkintoja tulee tarkastella osana kokonaisuutta, johon kuuluvat myös ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ja ylempät ammattikorkeakoulututkinnot.

4.2 Joustavuus

Vastauksista saadun yleiskuvan mukaan ammatillisten tutkintojen kehittämisen sekä niiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen muuttamisen vastaamaan elinkeinoelämässä tapahtuvia muutoksia tulee olla joustavaa ja tutkintojen uusimisen tulee tapahtua riittävän nopeasti. Tutkintojen rakenteen tulee mahdollistaa niiden joustava suorittaminen. Opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteiden tulisi olla siten muodostettuja, että tutkintojen sisältöjä voitaisiin joustavasti ja jatkuvasti täydentää tarpeen mukaan eikä ainoastaan perusteita kokonaan uusittaessa. Tutkintorakennetta tulisi tarkastella kriittisesti ja jatkuvasti. Työelämästä lähtevä kapea-alaisenkin tutkintojen tarve tulee ottaa huomioon ja siihen vastata, mutta osaamisen erityistarpeita ei pääsääntöisesti tule pirstoa kapea-alaisiksi erillisiksi tutkinnoiksi.

4.3 Valinnaisuus

Vastauksista saadun yleiskuvan mukaan moniosaajuuden vaatimukset ovat monilla aloilla lisääntyneet. Tutkintojen valinnaisuutta toivotaan lisääväksi siten, että ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin voisi liittää osia toisista tutkinnoista. Näin saataisiin paremmin vastattua työelämän muuttuviin tarpeisiin ja työntekijän näkökulmasta saataisiin työtehtävistä entistä monipuolisempia. Tutkintojen perusteiden uudistamistyössä tulisi valmistelevalta työryhmiltä edellyttää perehtymistä muiden, lähellä olevien tutkintojen perusteisiin.

4.4 Jatko-opintokelpoisuus

Ammatillisten tutkintojen tuottamat jatko-opintokelpoisuudet tulee vastausten mukaan yleisesti ottaen selkiyttää. Näyttötutkintona suoritettun perustutkinnon tulee tuottaa samanlainen jatko-opintokelpoisuus yliopistoon kuin mitä opetussuunnitelmaperusteisesti suoritettu perustutkinto tuottaa. Jatko-opintokelpoisuuden jääminen yliopistojen harkintaan ei riitä. Erikoisammattitutkinnon suhteen tulee nykytilaa muuttaa siten, että se tuottaa jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteen opintoihin ainakin joillakin edellytyksillä.

4.5 Tutkintojen kansainvälinen vertailtavuus

Työelämän globaali kehitys ja työvoiman liikkuvuus EU:n sisämarkkinoilla luovat toimikuntien mukaan tutkintojärjestelmälle paineita asemoida ja sovittaa se yhteen eurooppalaisten järjestelmien kanssa.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen asema EU:n tutkintojen tunnustamisjärjestelmässä on epäselvä, koska nämä tutkinnot ovat osaamisen hankkimistavasta riippumattomia. Niiden osalta ei voida viitata koulutuksen pituuteen tai aiempaan koulutustasoon. Aseman selkiyttämistä tulisi tehdä esitys Euroopan komissiolle.

Vastauksissa katsotaan, että ammatilliset tutkinnot tulisi asemoida laatimalla kansallinen ammatillisten tutkintojen viitekehys. Sen tulisi olla linjassa kansallisen korkea-asteen koulutuksen viitekehysten ja eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten kanssa.

Osa II. Arvio ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilasta

1 Arvion esittämistapa

Selvitysryhmän tehtävänä oli esittää arvio ammatillisen tutkintojärjestelmän nykytilasta. Arvionsa pohjaksi ryhmän tuli laatia kuvaukset tutkinnoissa vaadittavasta osaamisesta, tutkintojen vaatimustasojen eroista, useisiin tutkintoihin sisällytettävissä olevista tutkinnon osista ja tutkintojen antamista ammatinharjoittamisoikeuksista sekä kartoittaa tutkintotoimikuntien ja koulutustoimikuntien näkemyksiä työelämän kehityksen tuomista muutoksista.

Selvitysryhmän asettamisen taustalla oli koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003–2008 maininta, jonka mukaan suunnitelmakaudella "laaditaan periaatteet, joiden mukaisesti ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja kehitetään ja asema koulutusjärjestelmässä selkiytetään".

Ryhmä on kiteyttänyt arvionsa ehdotuksiin periaatteista, joiden mukaisesti ammatillista tutkintojärjestelmää tulisi kehittää, jotta se voi jatkossakin tarkoituksenmukaisella tavalla vastata kansalaisten ja muuttuvan työelämän tarpeisiin. Ehdotukset kohdistuvat ammatillisen tutkintojärjestelmän rakenteeseen sekä ammatillisten tutkintojen asemaan kansallisessa tutkintojärjestelmässä ja eurooppalaisessa kehityksessä.

Ryhmän asettamiskirjeen mukaan opetusministeriö päättää tarvittavasta jatkovalmistelusta ryhmän työn valmistumisen jälkeen erikseen.

2 Ammatillinen tutkintojärjestelmä

2.1 Yleisiä lähtökohtia

Selvitysryhmä on koonnut tähän lukuun lähtökohdat, joista lähtien se on tehnyt ammatillisen tutkintojärjestelmän rakennetta koskevat ehdotuksensa. Lähtökohdat ovat toisaalta hallituksen tai poliittista päätöksentekoa valmistelevien työryhmien periaatekannanottoja ammatillisen koulutuksen ja tutkintojen kehittämisestä ja toisaalta selvitysryhmän johtopäätöksiä koulutus- ja tutkintotoimikuntien kannanotoista ja ryhmän kokoamasta tilasto- ja selvitysaineistosta.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan koko peruskoulun ja lukion päättävälle nuorisoiäluokalle tarjotaan mahdollisuus ammatillisesti tai tieteellisesti suuntautuneen koulutuksen suorittamiseen ammatillisessa peruskoulutuksessa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa. Toisaalta koulutusjärjestelmän tehtävänä on kehittämissuunnitelman mukaan mahdollistaa koko työikäiselle aikuisväestölle edellytykset vankan ammatiosaamisen hankkimiseen ja osaamisen jatkuvaan kehittämiseen. Tähän liittyen suunnitelmassa todetaan edelleen, että työelämässä toimiville luodaan nykyistä joustavampia mahdollisuuksia työn ohessa ylläpitää ammattitaitoaan ja kohottaa koulutustasoaan ja että aikuisväestölle suunnattua koulutustarjontaa kehitetään kullekin koulutusasteelle luontevalla tavalla. Kehittämissuunnitelman mukaan ammatillisia tutkintoja kehitetään myös tavoitteena entistä joustavimmat koulutusväylät. Tutkinnon osien suorittamismahdollisuuksia edistetään siten, että koulutuksen ja työelämän suunnitelmallinen ja joustava vuorottelu paranee.

Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportissa "Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi" globalisaatiotyöryhmä katsoo, että jos työvoiman ammatillisten taitojen ja osaamisen kehittämiseen ja päivittämiseen ei panosteta koko työuran ajan, riskit osaamisen rapautumiseen, suureen rakennetyöttömyyteen ja samanaikaiseen työvoimapulaan pysyvät suurina. Raportin mukaan on samanaikaisesti panostettava sekä korkeakoulutuksen ja muiden pitkän erikoiskoulutuksen saaneiden edelleen- ja uudelleen kouluttamiseen että vähemmän koulutettujen tai kokonaan vailla ammatillista koulutusta olevien koulutustason kohottamiseen.

Toisen asteen ammatillista koulutusta kehitetään kehittämissuunnitelman mukaan lisäksi siten, että tutkintojärjestelmä muodostaa selkeän kokonaisuuden, joka on sekä opiskelijan että työelämän näkökulmasta ymmärrettävä ja tarkoituksenmukainen. Kehittämissuunnitelmassa arvioidaan, että eri aikoina kehitetyt ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot ovat muotoutuneet kohdentumiseltaan ja laajuudeltaan vaihteleviksi. Suunnitelmassa esitetyn arvion mukaan suuri osa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista on alansa jatkotutkintoja, osan ollessa lähes yhteneviä perustutkintojen kanssa. Lisäksi suunnitel-

massa todetaan, että joillakin aloilla ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat alansa ainoita tutkintoja.

Selvitysryhmän kokoama aineisto osoittaa, että noin kolmannes nykyisistä ammattitutkinnoista sijoittuu keskeisiltä sisällöiltään sellaisille työelämän osa-alueille, joita mikään ammatillinen perustutkinto ei merkittävästi kata. Nämä ammattitutkinnot toimivat ammatillisten perustutkintojen tapaan alalututkintoina, mutta ovat yleensä sisällöltään suunnattomia. Opetushallituksen asiantuntijoiden arvion mukaan niiden vaativuustaso sijoittuu keskimäärin ammatillisten perustutkintojen kiitettävän tason tienoille, mutta huomioon on otettava arviointien suuri hajonta. Erikoisammattitutkinnoista noin neljännes sijoittuu selvitysryhmän kokoaman aineiston mukaan keskeisiltä sisällöiltään työelämän osa-alueille, joita mikään ammatillinen perustutkinto ei merkittävästi kata. Näiden tutkintojen keskimääräisessä vaativuustasossa ei näyttäisi olevan eroa muihin erikoisammattitutkintoihin. Kuten tämän muistion aikaisemmissa luvuissa on todettu, vaativuustason arviointiin liittyy ongelmia. Selvitysryhmän toimeksiannon näkökulmasta voidaan kuitenkin todeta, että ryhmän kokoama aineisto tukee kehittämissuunnitelmassa esitettyä arviota ammatillisessa tutkintojärjestelmässä viime vuosina tapahtuneesta kehityksestä.

Useat koulutus- ja tutkintotoimikunnat katsovat, että ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen tulee pääsääntöisesti muodostaa jatkumo, joka antaa yksilöille tavoitteita kehittää itseään yhä vaativampiin työtehtäviin ja tuottaa työelämän muuttuviin tehtäviin osaavaa työvoimaa. Toimikunnat katsovat myös, että ammatti- ja erikoisammattitutkintoja tulee kuitenkin tarvittaessa voida edelleen muodostaa niillekin aloille, joilla ei ole perustutkintoa. Toimikunnat katsovat myös, että modulaarisuutta tulee käyttää joustavana tapana vastata työelämän muutoksiin. Eri tutkintojen osia käyttäen voidaan vastata myös työelämässä ammattien rajapinnoille syntyvistä uusista työtehtäväkokonaisuuksista syntyviin tarpeisiin.

2.2 Ammatillisen tutkintojärjestelmän rakenne ja asema kansallisessa tutkintojärjestelmässä

Selvitysryhmä ei ollut yksimielinen siitä, miten ammatillisen tutkintojärjestelmän rakennetta ja asemaa kansallisessa tutkintojärjestelmässä tulisi kehittää. Sen vuoksi aiheesta on luvun 2 loppuosassa esitetty kolme vaihtoehtoa.

Vaihtoehto 1

2.3 Ammatillisen tutkintojärjestelmän rakenne

2.3.1 Täydentäviä lähtökohtia

Edellä esitettyjen yleisten lähtökohtien lisäksi ovat tässä luvussa esitettyjen ehdotusten taustalla erityisesti seuraavat näkökohdat.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan suunnitelmakaudella painopisteenä on aikuisväestön koulutusmahdollisuuksien lisääminen osana elinikäisen oppimisen politiikkaa. Aikuiskoulutusta kehitetään kaikilla koulutusasteilla aikuisväestön ja työvoiman koulutustarpeita vastaavasti yhtenä kokonaisuutena. Aikuiskoulutuksen ohjausta

kehitetään siten, että koulutusta voidaan suunnitella, seurata ja mitoitaa kaikilla asteilla kokonaisuutena ja suunnata väestön ikä- ja koulutusrakenteen sekä työelämän tarpeiden mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään aikuisten joustavaan koulutustasolta toiselle siirtymiseen.

Vuoden 2005 talousarvioesityksessä on aikuisten koulutukseen osallistumiselle asetettu myös määrällinen tavoite. Opetusministeriön hallinnonalan johdantoluvun mukaan tavoitteena on, että vuosittain koulutukseen osallistuvien osuus työikäisestä aikuisväestöstä kasvaa vähintään 60 %:iin vuoteen 2008 mennessä. Vuonna 2000 osuus oli 54 %. Tavoite merkitsee, että vuotuisen osallistujien määrän tulisi nousta vähintään 170 000 henkilöllä. Vaikka tavoite pääosin saavutettaisiin henkilöstökoulutukseen osallistumisen lisääntymisellä, muodostaa se merkittävän haasteen myös opetusministeriön hallinnonalan rahoittamalle koulutukselle.

Tämän muistion aikaisemmissa luvuissa on tilastoja ammatillisia tutkintoja aikuisiällä suorittavien aikaisemmista tutkinnoista. Tilastojen mukaan alle puolet ammatillisia tutkintoja aikuisiällä suorittavista etenee koulutusjärjestelmässä suoraviivaisesti eli on ammatillista perustutkintoa suorittamaan tullessaan suorittanut vain peruskoulun, on ammattitutkintoa suorittamaan tullessaan suorittanut ammatillisen perustutkinnon mutta ei ylemmänasteista tutkintoa tai on erikoisammattitutkintoa suorittamaan tullessaan suorittanut ammattitutkinnon mutta ei ylemmänasteista tutkintoa. Jakautumista voidaan päätellä, että aikuisiällä suoritettuja ammatillisia tutkintoja vastaavat monenlaisen kysyntään. Työelämässä ilman ammatillista tutkintoa toimiville ne antavat mahdollisuuden tehdä osaamisensa näkyväksi ja kehittää osaamistaan edelleen. Ammatillisen tutkinnon suorittaneille ne ovat väylä syventää osaamistaan tai suuntautua uudelleen. Opisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneille ne tuovat työmarkkinoilla kysyttyä täydentävää osaamista. Selvitysryhmä pitää tärkeänä, että ammatillinen tutkintojärjestelmä voi jatkossakin vastata näihin erilaisiin tarpeisiin.

Selvitysryhmä esittää, että

- jatkossakin ammatillisen tutkintojärjestelmän muodostavat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot;
- jatkossakin ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen ammatillisena tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen;
- jatkossakin näyttötutkintona suoritettavassa ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot;
- jatkossakin ammattitutkinnossa tulee osoittaa alan ammattityöntekijältä edellytetty ammattitaito;
- jatkossakin erikoisammattitutkinnossa tulee osoittaa alan vaativimpien työtehtävien hallinta.

Ammatillisten perustutkintojen ja ammattitutkintojen erityispiirteiden selkiyttämiseksi selvitysryhmä esittää, että

- ammatilliset perustutkinnot jaetaan kahteen ryhmään siten, että nykyisten nuorille ja aikuisille tarkoitettujen ammatillisten perustutkintojen rinnalle muodostetaan vain aikuisille tarkoitettuja ammatillisia perustutkintoja;

- jälkimmäiseen ryhmään kuuluisivat muun muassa sellaiset nykyiset alalletulotutkinnoiksi luokiteltavat ammattitutkinnot, joiden ei katsota täyttävän ammattitutkinnon tasovaatimuksia.

Näitä ehdotuksia täsmennetään seuraavissa luvuissa.

2.3.2 Ammatilliset perustutkinnot

Nykyisiä ammatillisia perustutkintoja ja ammattitutkintoja on kehitetty pitkälti toisistaan erillään, jolloin niistä ei ole muodostunut selkeää ja johdonmukaista kokonaisuutta, vaikka sekä tutkintorakenteet että opetussuunnitelmien ja näyttötutkintojen perusteet on käsitelty samoissa koulutustoimikunnissa. Selvitysryhmän kokoama aineisto osoittaa muun muassa, että osa ammattitutkinnoista on alalletulotutkinnon luonteisia ja niiden vaativuustaso näyttäisi olevan muita ammattitutkintoja alhaisempi.

Alalletulotutkinnon luonteisten tutkintojen tulee palvella sekä työelämään tulevia että siellä toimivia henkilöitä, joilla voi olla ammatillisen kehittymisensä suhteen erilaisia tavoitteita. Koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi on tärkeätä varmistaa, että perusopetuksesta siirtyvät nuoret saavat jatkossakin laaja-alaisen ammatillisen peruskoulutuksen. Nuorten kohdalla ammatillisen peruskoulutuksen tarkoituksena on myös jatkaa perusopetuksen kasvatus-tehtävää. Työelämässä toimivilla aikuisilla tavoitteet ovat usein rajatumia ja heillä on usein taloudellisia ja perheeseen liittyviä ajankäytöllisiä rajoitteita, jotka rajoittavat opiskeluun käytettävissä olevaa aikaa. Aikuisten kohdalla koulutuksella ei ole myöskään kasvatus-tehtävää, jolloin sisällöissä painottuvat nuorten koulutusta enemmän työelämästä johdetut tavoitteet. Aikuisille tulee olla tarjolla erityisesti heidän tavoitteisiinsa ja elämäntilanteeseensa suunniteltuja tutkintoja, jotka täyttävät myös koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman tavoitteen aikuisten opintoaikojen lyhentämisestä.

Selvitysryhmä esittää, että

- nykyisten sekä nuorille että aikuisille tarkoitettujen ammatillisten perustutkintojen rinnalle muodostetaan vain aikuisille tarkoitettuja ammatillisia perustutkintoja. Näitä tutkintoja olisivat muun muassa ne nykyiset alalletulotutkinnoiksi luokiteltavat ammattitutkinnot, joiden ei katsota täyttävän ammattitutkinnon tasovaatimuksia;
- nuorille tulee olla pääsääntöisesti tarjolla ainoastaan nykyisenkaltaisia ammatillisia perustutkintoja;
- ammatillisia perustutkintoja kehitetään siten, että kansalaiset voivat nykyistä suuremmassa määrin hyödyntää niiden osia ammatitaitonsa kehittämiseen tai laajentamiseen ja että tutkintojen osien suorittamista voidaan tarvittaessa käyttää yhtenä keinona nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemisessä;
- tutkinnot muodostuvat siten, että tutkinnon suorittaja valitsee suoritettavat tutkinnon osat tutkinnon perusteisiin sisältyvien tutkinnon muodostumissääntöjen mukaisesti;
- modulaarisuutta ja tutkintojen muodostumissääntöjä tulee kehittää edelleen niin, että perustutkintoja voidaan entistä joustavammin ajantasaistaa ja tutkinnoilla voidaan entistä joustavammin vastata työelämästä nouseviin muutostarpeisiin;

- käytössä olevien tutkintojen suorittamistapojen tulee olla sen mukaisia, mille ryhmille tutkinnot on tarkoitettu: nykyisen kaltaisia perustutkintoja tulee voida suorittaa sekä opetussuunnitelmaperusteisina että näyttötutkintoina, aikuisten perustutkintoja ainoastaan näyttötutkintoina;
- vain aikuisille tarkoitetuissa perustutkinnoissa, joita suoritetaan ainoastaan näyttötutkintona, käytetään ammatti- ja erikoisammattitutkintojen arvosteluasteikkoa hyväksyty-hylätty;
- aikuisille tarkoitetuiksi perustutkinnoiksi muutettavien nykyisten ammattitutkintojen vaativuustaso turvataan;
- nykyisenkaltaisten ammatillisten perustutkintojen tyydyttävän osaamisen tason määritykset uudistetaan ja yhtenäistetään sekä osassa tutkintoja vaatimustasoa nostetaan. Vastaavalla tavalla myös kiitettävän osaamisen tason määrityksiä tarkistetaan ja liian vaativaksi tehtyjä määrityksiä muutetaan ammattitaidon saavuttamisen keskeistä vaatimustasoa vastaavaksi.

2.3.3 Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot

Kehittämissuunnitelman mukaan koulutusjärjestelmän yhtenä tehtävänä on mahdollistaa koko työikäiselle aikuisväestölle edellytykset osaamisen jatkuvaan kehittämiseen. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista osaa palvelee siirtyminen korkea-asteen koulutukseen. Osalle ammatillisen perustutkinnon suorittaneita tulee tarjota mahdollisuuksia suorittaa osaamisen kehittämiseen tähtäviä ammatillisia tutkintoja. Työelämässä ammattihenkilönä toimimisen edellyttämän ammattitaidon saavuttaneille tulee myös olla tarjolla vastaavia mahdollisuuksia. Myös ylemmänasteisen tutkinnon suorittaneilla tulee olla mahdollisuuksia täydentää työssään tarvitsemaansa ammatillista osaamista ammatillisia tutkintoja hyödyntäen.

Selvitysryhmä esittää, että

- jatkossa ammattitutkinnoissa vaadittava osaaminen määritetään pääsääntöisesti siten, että lähtökohtana on ammatillisen perustutkinnon suorittamiseen perustuva tai sitä vastaava työelämässä toimimiseen perustuva osaaminen ja ammattitehtävissä tapahtunut harjaantuminen;
- jatkossa erikoisammattitutkinnoissa vaadittava osaaminen määritetään pääsääntöisesti siten, että lähtökohtana on ammattitutkinnon suorittamiseen perustuva tai sitä vastaava työelämässä toimimiseen perustuva osaaminen ja osaamisen edelleen kehittyminen työelämässä;
- ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja tulee voida työelämän nopean kehityksen niin edellyttäessä ja tutkintojen yleinen vaatimustaso säilyttäen muodostaa myös aloille, joilla ei ole perustutkintoa tai ammattitutkintoa;
- vaikka tutkinnoissa vaadittava osaaminen määritellään em. perustein, ei tutkintoihin osallistumismahdollisuuksia tule rajata, vaan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tulee olla osaamisen kehittämisessä kaikkien käytettävissä;

- ammatti- ja erikoisammattitutkintojen modulaarisuutta ja tutkintojen muodostumissääntöjä tulee kehittää edelleen niin, että tutkintoja voidaan joustavasti ajantasaistaa ja niillä voidaan joustavasti vastata työelämästä nouseviin muutostarpeisiin.

2.4 Ammatilliset tutkinnot osana kansallista tutkintojärjestelmää

Selvitysryhmän asettamisen taustalla olleen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman maininnan mukaan suunnitelmakaudella laaditaan periaatteet, joiden mukaisesti ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen asema koulutusjärjestelmässä selkiytetään. Selvitysryhmä on tarkastellut ammatillisten tutkintojen asemaa koulutusjärjestelmässä kolmesta näkökulmasta.

2.4.1 Perustutkinnot

Ammatilliset perustutkinnot ovat osa eri koulutustasojen ammatillisesti eriytyneiden perustutkintojen kokonaisuutta. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat ammatillisten perustutkintojen lisäksi ammattikorkeakoulujen perustutkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot sekä alemmat ja ylemmät yliopistotutkinnot. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan koko peruskoulun ja lukion päättävälle nuorisoiäluokalle tarjotaan mahdollisuus ammatillisesti tai tieteellisesti suuntautuneen koulutuksen suorittamiseen ammatillisessa peruskoulutuksessa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa. Sisällöllisesti ammatillisilla perustutkinnoilla on liityntöjä erityisesti ammattikorkeakoulujen perustutkintoihin.

Selvitysryhmä esittää, että

- ammatillisia perustutkintoja ja ammattikorkeakoulujen perustutkintoja uudistettaessa tarkastellaan myös näiden tutkintojen kytkentöjä toisiinsa.

2.4.2 Ammatillista osaamista syventävät tutkinnot

Ammatillista osaamista syventävät tutkinnot vastaavat kehittämissuunnitelmassa asetettuun tavoitteeseen, jonka mukaan koulutusjärjestelmän tehtävänä on mahdollistaa koko työikäiselle aikuisväestölle edellytykset osaamisen jatkuvaan kehittämiseen. Ammatillista osaamista syventävien tutkintojen ryhmään kuuluvat ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot sekä yliopistojen erikoistumisopinnot. Tavoitteiltaan lähellä tätä ryhmää ovat myös ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erikoistumisopinnot eivät ole juridisesti tutkintoja. Selvitysryhmä on kuitenkin käsitellyt niitä kuten tutkintoja. Perusteluna tälle on ollut toisaalta se, että erikoistumisopinnot korkea-asteella ovat luonteeltaan varsin samankaltaisia kuin pääosa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista toisella asteella, ja toisaalta se, että erikoistumisopintojärjestelmään kuuluu säädösperustainen rekisteröintijärjestelmä. Yliopistoissa on myös ammatillisia jatkotutkintoja (farmaseutin erikoistumiskoulutus, erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkinnot) sekä lisenssiaatin tutkintoon sisältyvää ammatillista erikoistumiskoulutusta. Niiden erityisluonteen vuoksi niitä ei ole sisällytetty tähän tarkasteluun.

Ammatillista osaamista syventävät tutkinnot ovat kehittyneet eri koulutusmuodoissa varsin pitkälle toisistaan riippumatta eikä niitä kaikin osin mielletä "varsinaisen" tutkintojärjestelmän osaksi. Kaikissa koulutusmuodoissa ne on suunniteltu ensisijaisesti kyseisen koulutus-

muodon perustutkinnon omaaville. Työuran aikana kehittyneen osaamisen, työnsä vaatimusten ja omien tavoitteittensa mukaisesti ihmiset hakevat kuitenkin syventävää osaamista muualtakin tutkintojärjestelmästä kuin oman perustutkintonsa tasolta. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja suorittavista osa on suorittanut aikaisemmin jonkin ylemmän asteisen tutkinnon ja toisaalta ammatillisen tutkinnon suorittaneita osallistuu ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erikoistumisopintoihin.

Tämän muistion aikaisemmissa luvuissa on kuvattu johtamisen erikoisammattitutkinnon suosiota yliopistotutkinnon suorittaneiden lisäkoulutuksena. Tutkinnon sisällön ohella on yhtenä syynä suosioon nähty valmistavan koulutuksen riittämätön koordinointi: yliopistojen täydennyskoulutus on liiketaloudellisesti hinnoiteltua kun taas ammatillinen lisäkoulutus rahoitetaan pääosin valtionosuuksin.

Selvitysryhmä esittää, että

- ammatti- ja erikoisammattitutkintoja, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoja ja yliopistojen erikoistumisopintoja tulee kehittää paitsi osana kunkin koulutusasteen kokonaisuutta myös osana ammatillista osaamista syventävien tutkintojen koulutusasteiden rajat ylittävää kokonaisuutta;
- ammatillista osaamista syventäviä tutkintoja tulee jatkossa käsitellä olennaisena osana kansallista koulutus- ja tutkintojärjestelmää.

2.4.3 Jatko-opintokelpoisuus

Koulutuspolitiikan yleinen tavoite on, että kansalaisille on koulutusjärjestelmässä tarjolla selkeät ja johdonmukaiset etenemisreitit. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa on ammatillisten tutkintojen yhdeksi kehittämistavoitteeksi asetettu entistä joustavammat koulutusväylät. Useat toimikunnat kiinnittivät vastauksissaan huomiota siihen, että näyttötutkintona suoritettujen ammatillisten tutkintojen kohdalla nämä tavoitteet eivät nykyisin kaikilta osin toteudu.

Nykyisin näyttötutkintona suoritettu ammatillinen perustutkinto tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakouluun, mutta ei yliopistoon. Ammattitutkinto antaa jatko-opintokelpoisuuden vain vastaavalle alalle ammattikorkeakouluun. Erikoisammattitutkinto ei sellaisenaan anna jatko-opintokelpoisuutta ammattikorkeakouluun eikä yliopistoon.

Jatko-opintokelpoisuus merkitsee, että henkilöllä katsotaan olevan riittävät tiedot ja taidot seuraavan asteen opintoihin ja että hänellä on oikeus pyrkiä opiskelijaksi. Ammattikorkeakoulu tai yliopisto voi lisäksi erikseen todeta, että jatko-opintokelpoisuutta vailla olevalla henkilöllä on muutoin hankitut riittävät tiedot ja taidot opintoja varten ja antaa hänelle oikeuden pyrkiä opiskelijaksi.

Nykyiset jatko-opintokelpoisuuden määrittelyt perustuvat koulutusjärjestelmässä suoritettujen tutkintojen sisältöön. Ne eivät ota huomioon sitä, että työelämässä jo toimineilla aikuisilla on usein työssä ja muussa kuin tutkintotavoitteisessa koulutuksessa hankittuja tosiasiallisia valmiuksia jatko-opiskeluun. Lisäksi on huomattava, että jatko-opintokelpoisuus ei tarkoita opiskelijaksi hyväksymistä, vaan päätökset siitä tehdään erikseen, yleensä pääsykokeiden tuloksiin vahvasti nojaten. Jatko-opintokelpoisuuden nykyiset määrittelyt asettavat ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opinnoista kiinnostuneet ammatillisen tutkinnon suorittaneet eriarvoisiin asemiin.

Selvitysryhmä esittää, että

- ammatillisten tutkintojen jatko-opintokelpoisuuksista tulisi muodostaa johdonmukainen kokonaisuus;
- yhtenä vaihtoehtona tulisi jatkossa tutkia, voitaisiinko kaikille ammatillisille tutkinnoille määritellä yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluun ja yliopistoon.

Vaihtoehto 2

2.3 Ammatillisen tutkintojärjestelmän perusrakenne ja kehittämisperiaatteet

Ammatillisten tutkintojen tehtävänä on vastata työelämän ja yksilöiden ammatillisiin osaamistarpeisiin elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Yksilöille tulee tarjota mahdollisuus työelämän edellyttämän ammatillisen pätevyyden hankkimiseen, osaamisen uudistamiseen ja kehittämiseen sekä jatko-opintoihin omien edellytysten ja suuntautumisen pohjalta läpi työuran.

Ammatillisten tutkintojen ja niiden muodostaman järjestelmän kehittämiseksi asetetaan haasteita ammatillisen koulutuksen tehtäväkenttä, joka kattaa sekä ammatillisen perusosaamisen tuottamisen että ammattiosaamisen syventämisen ja uudistamisen kaikilla koulutusaloilla elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti. Ammatillisen koulutuksen tulee antaa yksilöille sekä nuorille että aikuisille ammattitaito, joka vastaa työelämän tarpeita sekä mahdollisuus kehittää ja syventää ammattiosaamista. Tämän ohella ammatillisen koulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alaisia valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen sekä yhteiskunnassa toimimiseen. Lisäksi ammatillisella koulutuksella on tärkeä tehtävä koulutus- ja yhteiskuntatutkimuksen toteuttamisessa sekä syrjäytymisen ehkäisemisessä ja alueellisessa kehittämisessä.

Ammatillisen koulutuksen tehtäväkenttä on muuttumassa entistä haasteellisemmaksi. Työelämän ammattitaitovaatimukset kasvavat ja muuttuvat. Yhä useammalla alalla tarvitaan sekä vahvaa perusosaamista että syvällistä huippuosaamista. Ammattirakenteessa tapahtuvat muutokset edellyttävät muutoksia ammatillisten tutkintojen tuottaman osaamisen sisältöön sekä ammatillisen koulutuksen määrälliseen ja alakohtaiseen tarjontaan. Yritysten ja muiden työelämän organisaatioiden muutokset toisaalta vähentävät toisaalta lisäävät työvoiman tarvetta. Joillakin aloilla työvoiman tarve vähenee ja kohdentuu osin uusille aloille. Tämä muuttaa tehtäväkuvia ja lisää ammatillista liikkuvuutta sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti. Lisäksi ammatillisen koulutuksen pitää myös pystyä vastaamaan uuden teknologian, kansainvälistymisen, työvoiman liikkuvuuden, alueiden kehittämisen, väestön ikääntymisen, työssä jaksaminen, koulutuksellisen tasa-arvon ja koko ikäluokan kouluttamisesta aiheutuviin haasteisiin.

Ammatillisen koulutuksen ja tutkintojärjestelmän kehittäminen on nousemassa painopistealueeksi myös Euroopan unionin tasolla. EU:n Lissabonin strategian tavoitteena on, että Euroopasta luodaan maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävästä talouskasvusta, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Strategiassa korostetaan yleisesti koulutuksen keskeistä asemaa vahvistettaessa Euroopan maailmanlaajuista kilpailukykyä. Opetusneuvoston ammatillisesta koulutuksesta koskevien päätelmien (13137/02) mukaan korkealaatuisen ammatillisen

koulutuksen kehittäminen on olennainen osa Lissabonin strategiaa etenkin sosiaalisen osallisuuden, yhteenkuuluvuuden, liikkuvuuden, työllistyvyyden ja kilpailukyvyn edistämisen kannalta. Lissabonin strategian toteuttamista tukevan Kööpenhaminan prosessin (ammattillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön tiivistäminen) tavoitteena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua, lisätä ammatillisen koulutuksen vetovoimaa sekä edistää ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta.

Opetusneuvoston ja komission yhteisessä väliraportissa Euroopan koulutusjärjestelmien tavoitteiden yksityiskohtaisen seurantaohjelman täytäntöönpanosta "Koulutus 2010: Lissabonin strategian toteuttamisen edellyttämät kiireelliset uudistukset" (2004/C 104/01) todetaan, että Euroopan työmarkkinat eivät pysty toimimaan tehokkaasti ja joustavasti, ellei käytössä ole yhteisiä eurooppalaisia puitteita tutkintojen tunnustamiselle. "Eurooppalaisten puitteiden olisi luonnollisesti perustuttava kansallisiin puitteisiin, joiden itsessään on oltava johdonmukaiset ja katettava korkea-asteen koulutus ja ammatillinen koulutus."

Eurooppalaista tutkintojen viitekehystä (EQF) valmistellaan komissiossa. Sen tarkoituksena on vahvistaa luottamusta ja helpottaa kommunikaatiota eri toimijoiden välillä, edistää liikkuvuutta sekä tukea elinikäistä oppimista eri tasoilla. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys on ns. meta-viitekehys, joka kattaisi ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen. Se sisältää tutkintojen viitekehysten, eri tasojen kuvaajat sekä yhdessä määritellyt periaatteet, joiden perusteella kansalliset tutkinnot on mahdollista sijoittaa eri tasoille. EQF:n käyttö olisi vapaaehtoista ja sen tarkoitus ei olisi ohittaa kansallisia tutkintojen viitekehysmäärittelyjä. Lisäksi EQF:n tarkoituksena on toimia laadunvarmistuksen ja koulutuksen kehittämisen viitekehysenä. EQF:n on tarkoitus hyödyntää Bolognan prosessissa kehiteltäviä korkeakoulututkintojen viitekehysjä sekä Kööpenhaminan prosessissa ammatillisen koulutuksen viitekehysiin liittyen tehtyä työtä.

Ammatilliseen osaamiseen ja koulutukseen kohdistuviin moninlaisiin haasteisiin vastaaminen edellyttää, että ammatillisten tutkintojen järjestelmää tulee kehittää nykyistä selkeämmäksi, johdonmukaisemmaksi ja joustavammaksi kokonaisuudeksi opiskelijoiden ja työelämän näkökulmasta.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän tulee muodostaa kaikkia kansalaisia palveleva kokonaisuus. Työelämä ei eriydy erikseen nuorten ja aikuisten työelämään, vaan se on yhteinen. Työelämässä edellytetty osaaminen ei eriydy erikseen ikäryhmittäin vaan osaamisvaatimukset ovat yhteisiä. Sen sijaan tutkintojen suoritustavoissa voi olla eroja. Lisäksi iän ohella on paljon muitakin yksilöllisiä eroavaisuuksia, joita koulutuksessa ja tutkintojen suorittamisessa on otettava huomioon.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän kannalta kilpailukyvyn kehittämisen ja osaamisen tunnustamisen tavoitteet korostavat tutkintojen rakentamista entistä vahvemmin työelämän toimintakokonaisuuksien ja osaamisvaatimusten pohjalle ja edellyttävät, että tutkintojärjestelmä vahvistaa elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia

Edellä esitetyn perusteella ammatillisen tutkintojärjestelmän tulee muodostua kahdesta tutkintoryhmästä 1) työmarkkinoille ja alan ammattitehtäviin siirryttäessä ammattipätevyyden antavista ammatillisista perustutkinnoista ja 2) ammattiosaamista syventävistä ammatillisista jatkotutkinnoista. Ammatillisten perustutkintojen tulee antaa työmarkkinoille siirtymisen ja siellä itsenäisen toimimisen edellyttämä alakohtainen ammattipätevyys ja -taito sekä valmiudet ammattitaidon päivittämiseen, uudistamiseen ja jatko-opiskeluun. Ammatillisten jatkotutkintojen tulee puolestaan antaa yksilöille mahdollisuuksia syventää ammatillista osaamistaan ja tarjota jatko-opiskeluväyliä korkea-asteen opintojen ulkopuolella. Niitä tulee kehittää nykyisten ammatillisten perustutkintojen osaamistason ja työkokemuksen pohjalle rakentuvina, osaamista syventävinä jatkotutkintoina. Tutkintojärjestelmää täydentää tutkin-

toon johtamaton lisä- ja täydennyskoulutus. Perus- ja jatkotutkintojen muodostama ammatillisten tutkintojen järjestelmä on periaatteiltaan yhdenmukainen korkea-asteen tutkintojen järjestelmän kanssa.

Tulevaisuudessa ammatillisia perustutkintoja on perusteltua nimittää ammattitutkinnoiksi, koska nimitys kuvaa paremmin tutkinnon tuottamaa ammattipätevyyttä. Tällöin vastavasti edellä esitettyjen tutkintoryhmien nimet voisivat tulevaisuudessa olla 1) ammattitutkinnot ja 2) erikoisammattitutkinnot. Tätä ratkaisua on kuitenkin vielä syytä kehittää, ettei liian nopeasta muutoksesta aiheudu sekaannusta nykyisten ammattitutkintojen kanssa ja on riittävästi aikaa yhdessä työelämän kanssa kehittää kaikista jatkotutkintotasoisista tutkinnoista erikoisammattitutkintoja.

Selvitysryhmä esittää, että

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenne tulee uudistaa siten, että tutkinnot muodostavat yksilön ja työelämän kannalta selkeän, ymmärrettävän, ja johdonmukaisen eri asteet kattavan kokonaisuuden, jolloin kansallinen tutkintojärjestelmä, tutkintorakenne ja tutkinnot ovat yhteiset nuorille ja aikuisille sekä muodostavat jatkumon ammattiosaamisen kehittymiselle. Kansallisesti ei tule luoda erillisiä tutkintojärjestelmiä nuorille ja aikuisille.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän selkeyttämiseksi ammatilliset tutkinnot tulee ryhmitellä kahteen pääryhmään: ammattipätevyyden antaviin ammatillisiin perustutkintoihin ja ammatillisten perustutkintojen osaamistason ja työkokemuksen pohjalle rakentuviin ja osaamista syventäviin ammatillisiin jatkotutkintoihin.

Ammatillisen perustutkinnon tulee tuottaa työelämässä ammattihenkilönä toimimisen edellyttämä ammattipätevyys ja ammattitaito, johon sisältyvät laaja-alainen alakohtainen osaaminen ja heti tutkinnon jälkeistä työllistymistä helpottava erikoistuneempi osaaminen tutkinnon jollakin osa-alueella.

Vähintään kolmivuotiset ammatilliset perustutkinnot tuottavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Ammatillisia perustutkintoja tulee voida suorittaa sekä opetussuunnitelmaperusteisesti että näyttötutkintoina.

Ammatillisen jatkotutkinnon tulee tuottaa sellainen osaaminen, joka syventää ammatillisen perustutkinnon jälkeistä osaamista. Ammatillisia jatkotutkintoja suoritetaan näyttötutkintoina.

Ammatillisten jatkotutkintojen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin tulee määritellä selkeästi ottaen huomioon tutkintojen laajuus ja tutkintoon sisältyvien yleissivistävien opintojen laajuus.

Tätä perusratkaisua täsmennetään ja kehitetään edelleen seuraavissa luvuissa.

2.4 Ammatilliset perustutkinnot

Ammatillisten perustutkintojen tulee kattaa työelämän kaikki alat ja niiden tehtävänä on palvella sekä työelämään tulevia että siellä toimivia henkilöitä, joilla voi olla ammatillisen kehittymisensä suhteen erilaisia tavoitteita. Koko ikäluokan kouluttaminen perusasteen jälkeisessä

koulutuksessa asettaa erityishaasteita ammatillisten perustutkintojen kehittämiseksi. Pää tavoitteena tulee olla, että kolmivuotinen perustutkinto muodostaa työmarkkinoille ja alalla tulon lähtötason. Tällöin on varmistettava, että perusopetuksesta siirtyvät nuoret ja muut työelämään siirtyvät kouluttamattomat saavat jatkossakin laaja-alaisen ammatillisen peruskoulutuksen ja työelämän edellyttämän alakohteisesti eriytyneen ammattipätevyyden.

Perustutkinnoissa tulee kuitenkin tietyin rajoituksin mahdollistaa se, että yksilöt voivat hankkia tarvittaessa työelämän tarvitseman rajatumman ammattipätevyyden suorittamalla tutkinnon osia ja tarvittaessa tulee olla mahdollisuus palata laajentamaan ammattipätevyyttä. Tällöin koko ammatillinen perustutkinto on myös mahdollista suorittaa vaiheittain.

Työelämässä toimivilla tavoitteet ovat usein rajatumpija ja heillä on usein taloudellisia ja perheeseen liittyviä ajankäytöllisiä rajoitteita, jotka rajoittavat opiskeluun käytettävissä olevaa aikaa. Heitä varten tulee olla tarjolla mahdollisuus suorittaa erikseen ammatillisista perustutkinnoista sellaisia osia, jotka tuottavat työelämän edellyttämän rajatumman ammattipätevyyden.

Tutkintojärjestelmän joustavuuden ja monikäyttöisyyden lisäämiseksi uusien perustutkintojen osista tulee siksi voida muodostaa työelämän toimintakokonaisuuksiin perustuvia rajatumpija osakokonaisuuksia, joita suorittamalla voidaan rakentaa polkuja työelämään sellaisille henkilöille, joilla ei ole valmiuksia tai jotka eivät muista syistä voi yhtäjaksoisesti suorittaa koko perustutkintoa.

Nykyisiä ammatillisia perustutkintoja ja ammattitutkintoja on kehitetty pitkälti toisistaan erillään, jolloin niistä ei ole muodostunut selkeää ja johdonmukaista kokonaisuutta. Selvitysryhmän kokoama aineisto osoittaa muun muassa, että osa ammattitutkinnoista on tosiasiallisesti vaatavuustasoltaan rinnasteisia ammatillisille perustutkinnoille. Lisäksi osa nykyisten ammattitutkintojen sisällöistä on samoja kuin nykyisten perustutkintojen osat. Jatkossa tutkintoja, jotka osoittavat henkilön saavuttaneen työelämässä ammattihenkilönä toimimisen edellyttämän ammattitaidon ja -pätevyyden, tulee kehittää johdonmukaisena kokonaisuutena. Tämä edellyttää, että ammatillisia perustutkintoja kehitetään ja osa nykyisistä ammattitutkinnoista tulee liittää niihin.

Selvitysryhmä esittää, että

Perusopetuksesta siirtyville nuorille ja muille työelämään siirtyville kouluttamattomille tulee ensisijaisesti turvata jatkossakin laaja-alaisen ammatillisen perustutkinnon suorittaminen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon saavuttaminen.

Ammatillisten perustutkintojen modulaarisuutta tulee selkiyttää. Tutkinnon suorittaja valitsee opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteisiin sisältyvien tutkinnon muodostumissääntöjen mukaisesti määrätyn osan tarjolla olevista moduuleista eli tutkinnon osista.

Ammatilliset perustutkinnot tulee muodostaa nykyisistä ammatillisista perustutkinnoista ja osa nykyisistä ammattitutkinnoista tulee integroida ammatillisten perustutkintojen osiksi.

Ammatillisia perustutkintoja tulee kehittää siten, että nykyisten yhden tai useamman perustutkinnon osiksi liitetään ne nykyiset ammattitutkinnot, joiden alaa perustutkinnot eivät kata. Tällaisten perustutkinnon osien suorittaminen itsenäisinä tuottaa työelämässä vaadittavan rajatumman ammattipätevyyden ilman koko laajan perustutkinnon suorittamista. Tutkinnon osan suorittajan tulee saada erillinen todistus näin saavutetusta ammattipätevyydestä.

Sellaisia nykyisten perustutkintojen osia, jotka tuottavat ammattipätevyyden jollekin rajatulle työelämän alueelle, tulee myös voida suorittaa itsenäisinä. Tällaisen tutkinnon osan suorittajan tulee saada erillinen todistus saavutetusta ammattipätevyydestä.

Työelämän muutoksen niin edellyttäessä ammatillisia perustutkintoja tulee uudistaa jatkuvasti alakohtaisen työelämätarpeen mukaan ja niiden vaatimustaso turvata sellaisena, että tutkinnon suorittaneella on työelämän kannalta hyvä ammatillinen osaaminen. Tämä edellyttää nykyisten ammatillisten perustutkintojen osalta, että tutkintoja uudistettaessa tyydyttävän osaamisen tason määrityksiä tarvittavin osin tarkistetaan ja yhtenäistetään sekä osassa tutkintoja vaatimustasoa nostetaan. Samalla ammatillisten perustutkintojen arviointiasteikko tulee uudistaa nykyisen viisiportaisen sijasta kolmiportaiseksi

2.5 Ammatilliset jatkotutkinnot

Ammatillisten jatkotutkintojen – ammatti- ja erikoisammattitutkintojen – tulee tarjota mahdollisuuksia laajan ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden johdonmukaiseen ammatti-osaamisen kehittämiseen. Samoin ammatilliset jatkotutkinnot voivat tarjota osaamisen kehittämisen haasteita niille työelämässä toimiville ammattihenkilöille, jotka osoittavat hallitsevansa ammatillisessa perustutkinnossa edellytetyn osaamisen ja haluavat kehittää osaamistaan.

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista osaa palvelee ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta korkea-asteen opintoihin ammattikorkeakouluun tai yliopistoon siirtyminen. Erityistä huomiota on kuitenkin kiinnitettävä ammatillisen perustutkinnon jälkeen työssä tapahtuvaan osaamisen syventämiseen ilman korkea-asteen koulutukseen siirtymistä. Tämän vuoksi ammatillisten jatkotutkintojen tulee tarjota yksilöille työssä mahdollisuus syventää osaamistaan ja antaa siten mahdollisuudet siirtyä aikaisempaa vaativampiin työtehtäviin.

Ammatilliset jatkotutkinnot tulee muodostaa nykyisistä erikoisammattitutkinnoista sekä niistä ammattitutkinnoista, jotka muodostavat jo nykyisellään jatkumon ammatillisten perustutkintojen kanssa. Ammatilliset jatkotutkinnot tulee rakentaa pääsääntöisesti ammatillisten perustutkintojen osaamistason pohjalle ja niiden tulee tarjota väylä kehittää ammatillista osaamista erikoistumalla syvällisemmin jollekin työelämän osa-alueille tai laajentaa osaamista omaa erityisosaamista tukevalle alueelle. Tätä kautta ammatilliset jatkotutkinnot helpottavat myös työelämän muutoksiin vastaamista, koska ne mahdollistavat erikoistuneemman ammattiosaamisen uudelleensuuntaamista ja edistävät horisontaalista liikkuvuutta.

Selvitysryhmä esittää, että

Ammatillisissa jatkotutkinnoissa vaadittava osaaminen tulee pääsääntöisesti määrittellä ammatillisen perustutkinnon jälkeen työelämässä hankittua osaamista edelleen syventäväksi ja jatkavaksi.

Ammatillisiin jatkotutkintoihin tulee voida osallistua myös niiden työelämässä toimivien ammattihenkilöiden, jotka osoittavat hallitsevansa ammatillisessa perustutkinnossa edellytetyn osaamisen ja haluavat kehittää osaamistaan ja suorittaa jatkotutkinnon.

Ammatillisia jatkotutkintoja tulee työelämän muutoksen niin edellyttäessä jatkuvasti uudistaa alakohtaisen työelämätarpeen mukaisesti.

Ammattitutkinnossa tulee osoittaa alan perustutkinnon tasoa vaativampien työtehtävien

hallinta ja erikoisammattitutkinnoissa tulee osoittaa alan ammattitutkintoa vaativampien työtehtävien hallinta.

Sellaisia ammatillisten perustutkintojen osia, jotka tuottavat jollakin alueella ammattitutkintotasoa vastaavan osaamisen tulee voida joustavasti hyödyntää ammattitutkintoina tai niiden osina. Vastaavasti entisiä ja tulevia ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen osia tulee voida joustavasti hyödyntää suoritettaessa perustutkintoja.

Vaihtoehto 3

2.3 Ammatillisen tutkintojärjestelmän perusrakenne ja kehittämisperiaatteet

Ammatillisten tutkintojen tehtävänä on vastata työelämän ja yksilöiden ammatillisiin osaamistarpeisiin ja tukea elinikäistä oppimista tuottamalla yksilöille työelämään siirtymisen ja siellä toimimisen edellyttämä ammatillinen pätevyys, sekä mahdollisuuksia osaamisen uudistamiseen ja kehittämiseen sekä jatko-opintoihin omien edellytysten ja suuntautumisen pohjalta läpi työuran. Ammatillisen tutkintojärjestelmän tulee siksi olla johdonmukainen, joustava ja selkeä kokonaisuus niin opiskelijoiden, työelämän kuin koulutusjärjestelmänkin näkökulmasta.

Ammatillisten tutkintojen ja niiden muodostaman järjestelmän kehittämiselle asettaa haasteita ammatillisen koulutuksen laajeneva tehtäväkenttä. Työelämän edellyttämän ammattitaidon ja -pätevyyden tuottamisen ja sen jatkuvan kehittämisen ohella ammatillisen koulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alaisia valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen sekä yhteiskunnassa toimimiseen. Osaamistarpeisiin vastaamisen ohella ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen tehtäviin kuuluvat kehittämis- ja palvelutehtävät, joilla edistetään työpaikkalähtöistä innovaatiotoimintaa sekä yritysten ja työyhteisöjen kehittämistä. Lisäksi ammatillisella koulutuksella on tärkeä tehtävä syrjäytymisen ehkäisemisessä ja alueellisessa kehittämisessä.

Tehtäväkentän laajentuminen tekee siitä myös vaativamman. Työelämän ammattiosaamisvaatimukset kasvavat ja muuttuvat. Yhä useammalla alalla tarvitaan vahvaa perusosaamista ja lisäksi syvällistä huippuosaamista. Aikaisempaa tärkeämmäksi tulee ammattitaidon jatkuva ylläpitäminen ja uudistaminen. Väestökehitys ja ammattirakenteessa tapahtuvat muutokset puolestaan vaikuttavat niin ammatillisten tutkintojen tuottaman osaamisen sisältöön kuin ammatillisen koulutuksen määrälliseen ja alakohtaiseen kysyntään. Tulevaisuudessa vahvasta ammatillista peruskoulutuksesta tulee yhä vahvemmin työmarkkinoille siirtymisen ja siellä ammattitaitoisena työntekijänä toimimisen peruslähtökohta. Vastaavasti tarve uudistaa, laajentaa ja syventää ammatillisen peruskoulutuksen tuottamaa ammattipätevyyttä tulee lisääntymään.

Yritysten ja muiden työelämän organisaatioiden muutokset vaikuttavat työvoiman osaamistarpeisiin. Tämä vaikuttaa työtehtävien tehtäväkuviin ja lisää ammatillista liikkuvuutta sekä horisontaalisia ja vertikaalisia siirtymiä. Koulutuksen pitää myös pystyä vastaamaan uuden teknologian, kansainvälistymisen, työvoiman liikkuvuuden, alueiden kehittämisen, väestön ikääntymisen, työssä jaksaminen, koulutuksellisen tasa-arvon ja koko ikäluokan kouluttamisesta aiheutuviin haasteisiin.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden yksilölliset erot ovat myös aikaisempaa suurempia. Opiskelijat ovat taustaltaan monikulttuurisempia ja heidän oppimisvalmiuksissaan ja opintomenestyksessään on aikaisempaa suurempia eroja. Opiskelijoiden joukossa on enenevässä määrin lukion kokonaan tai osittain suorittaneita tai jonkin muun aiemman koulutuksen suorittaneita sekä työelämässä jo olevia. Näiden ohella ammatillisessa koulutuksessa on aikaisempaa enemmän erityisen tuen tarpeessa olevia opiskelijoita, myös vaikeimmin vammaisia, maahanmuuttajia sekä syrjäytymisvaarassa olevia. Opiskelijoiden yksilölliset erot ovat näin ollen koulutuksen järjestämisen kannalta merkittävämpiä tekijöitä kuin esimerkiksi iän tuomat erot.

Ammatillisen koulutuksen ja tutkintojärjestelmän kehittäminen on nousemassa painopistealueeksi myös Euroopan unionin tasolla. EU:n Lissabonin strategian tavoitteena on, että Euroopasta luodaan maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävästä talouskasvusta, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Strategiassa korostetaan yleisesti koulutuksen keskeistä asemaa vahvistettaessa Euroopan maailmanlaajuisista kilpailukykyä. Opetusneuvoston ammatillista koulutusta koskevien päätelmien mukaan korkealaatuisen ammatillisen koulutuksen kehittäminen on olennainen osa Lissabonin strategiaa etenkin sosiaalisen osallisuuden, yhteenkuuluvuuden, liikkuvuuden, työllistyvyyden ja kilpailukykyyn edistämisen kannalta. Lissabonin strategian toteuttamista tukevan Kööpenhaminan prosessin (ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön tiivistäminen) tavoitteena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua, lisätä ammatillisen koulutuksen vetovoimaa sekä edistää ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta.

Opetusneuvoston ja komission yhteisessä väliraportissa Euroopan koulutusjärjestelmien tavoitteiden yksityiskohtaisen seurantaohjelman täytäntöönpanosta "Koulutus 2010: Lissabonin strategian toteuttamisen edellyttämät kiireelliset uudistukset" (2004/C 104/01) todetaan, että Euroopan työmarkkinat eivät pysty toimimaan tehokkaasti ja joustavasti, ellei käytössä ole yhteisiä eurooppalaisia puitteita tutkintojen tunnustamiselle. "Eurooppalaisten puitteiden olisi luonnollisesti perustuttava kansallisiin puitteisiin, joiden itsessään on oltava johdonmukaiset ja katettava korkea-asteen koulutus ja ammatillinen koulutus."

Valmisteltavana olevan eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF) tarkoituksena on vahvistaa luottamusta ja helpottaa kommunikaatiota eri toimijoiden välillä, edistää liikkuvuutta sekä tukea elinikäistä oppimista eri tasoilla. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys on ns. meta-viitekehys, joka kattaisi ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen. Se sisältää osaamiseen pohjautuvan tutkintojen viitekehyksen, eri tasojen kuvaajat sekä yhdessä määritellyt periaatteet, joiden perusteella kansalliset tutkinnot on mahdollista sijoittaa eri tasoille. Kunkin tason vaatimukset esitetään oppimistuloksina, joita on kuvattu työssä ja tutkimuksessa vaadittavina tietoina, taitoina ja laajoina kompetensseina. EQF:n käyttö olisi vapaaehtoista ja sen tarkoitus ei olisi ohittaa kansallisia tutkintojen viitekehysmäärittelyjä. Lisäksi EQF:n tarkoituksena on toimia laadunvarmistuksen ja koulutuksen kehittämisen viitekehyksenä. EQF:n on tarkoitus hyödyntää Bolognan prosessissa kehiteltäviä korkeakoulututkintojen viitekehysjä sekä Kööpenhaminan prosessissa ammatillisen koulutuksen viitekehysiin liittyen tehtyä työtä.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän kannalta kilpailukykyyn kehittämistä sekä osaamisen tunnustamista koskevat tavoitteet korostavat ammatillisten tutkintojen rakentamista työelämän osaamisvaatimusten ja toimintakokonaisuuksien pohjalle sekä tutkintojärjestelmän kykyä vahvistaa elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia vastaamalla osaamis- ja kehittymistarpeisiin eri aikajäniteillä. Tutkintojen tuottaman ammattiosaamisen ja -pätevyyden tulee siksi olla ensisijaisia tutkintojen kehittämistä ohjaavia tekijöitä.

Työelämän ja yksilöiden kasvaviin ja muuttuviin osaamis- ja kehittämistarpeisiin sekä elinikäisen oppimisen haasteisiin vastaaminen edellyttää, että ammatillisten tutkintojen järjestelmää tulisi tulevaisuudessa kehittää nykyistä selkeämmäksi, johdonmukaisemmaksi ja joustavammaksi kokonaisuudeksi opiskelijoiden, työelämän sekä muun koulutusjärjestelmän näkökulmasta. Ammatillisen tutkintojärjestelmän tulisi siksi rakentua kahdesta pääelementistä: ammattipätevyuden antavista *ammattitutkinnoista* sekä ammattiosaamista syventävistä *ammattillisista jatkotutkinnoista*.

Ammattitutkintojen tehtävänä olisi antaa työmarkkinoille siirtymisen ja siellä itsenäisen toimimisen edellyttämä alakohtainen ammattipätevyys ja -taito sekä valmiudet ammattitaidon päivittämiseen, uudistamiseen, laajentamiseen ja jatko-opiskeluun. Ammatillisten jatkotutkintojen tulee puolestaan antaa yksilöille mahdollisuuksia syventää ammatillista osaamistaan ja tarjota jatko-opiskeluväyliä korkea-asteen opintojen ulkopuolella. Niitä tulisi kehittää nykyisten ammattitutkintojen osaamistason pohjalle rakentuvina, osaamista syventävinä jatkotutkintoina.

Tutkintojärjestelmää täydentäisi lisäksi tutkintoon johtamaton lisä- ja täydennyskoulutus. Ammatti- ja jatkotutkintojen muodostama ammatillisten tutkintojen järjestelmä olisi periaatteiltaan yhdenmukainen korkea-asteen tutkintojärjestelmien kanssa (kuvio 5).

Koulutusaste	Tutkintoon johtava koulutus ⁷		Ei-tutkintotavoitteinen koulutus
	Peruskoulutus/ perustutkinnot ⁸	Jatkokoulutus/ jatkotutkinnot ⁹	Lisäkoulutus/ täydennyskoulutus ¹⁰
<i>Toinen aste</i>			
Ammattiopistojen järjestämä koulutus	Ammattitutkinnot	Erikoisammattitutkinnot	Lisäopinnot/ täydennyskoulutus
<i>Korkea-aste</i>			
Ammattikorkeakoulujen järjestämä koulutus	Ammattikorkeakoulututkinto	Ylempi ammattikorkeakoulututkinto	Lisäopinnot/ täydennyskoulutus erikoistumisopinnot
Yliopistojen järjestämä koulutus	Alempi korkea-koulututkinto Ylempi korkea-koulututkinto	Tohtoritutkinto Erikoistumiskoulutus	erikoistumisopinnot/ täydennyskoulutus

Kuvio 5. Ammatilliset tutkinnot osana tutkintojen rakennetta

Peruskoulutus ja perustutkinnot vastaisivat kaikilla koulutusasteilla työelämän edellyttämän osaamisen ja ammatillisen pätevyyden tuottamisesta ja sen ylläpitämisestä. Jatkotutkintojen tehtävänä olisi täydentää perustutkintojen rakennetta tarjoamalla väyliä osaamisen syventämiseen ja uudistamiseen. Tutkintotavoitteisen koulutuksen ohella tarjolla tulee olla myös

⁷ Sisältää tutkinnon osan suorittamisen. Koulutus on siis tutkintoon johtavaa, vaikka opiskelijan tarkoituksena olisi suorittaa vain osa tutkinnosta.

⁸ Perustutkintoja olisivat ammattipätevyuden tuottavat tutkinnot, so. työelämässä edellytettävää ammattiosaamista tuottava ja uudistava tutkinto - ammattitutkinto.

⁹ Jatkotutkinto olisi ammatillista osaamista syventävä ja/tai laajentava tutkinto

¹⁰ Kyse on ammatillista perus- ja/tai jatkotutkinnon osaamista päivittäisistä opinnoista.

erityyppistä lisä- ja täydennyskoulutusta, jolla voidaan vastata yksilöiden ja työpaikkojen kaipa-alaisempiin ja räätälöidympiin osaamistarpeisiin. Koko tutkintojärjestelmän johdonmukaisuuden ja selkeyden varmistamisen kannalta on tärkeää, että yhteyksiä eri asteiden perustutkintojen sekä jatkotutkintojen kehittämisen välillä tiivistetään. Perus- ja jatkotutkintoja tulee kehittää ensisijaisesti kunkin koulutusasteen sisällä, jolloin ne muodostavat selkeän kokonaisuuden osaamisen hankkimiselle ja sen kehittämiselle. Tämän ohella tulee tarkastella myös perustutkintojen muodostamaa osakokonaisuutta eri koulutusasteilla yhtä lailla kuin jatkotutkintojen ja muun lisä- ja täydennyskoulutuksen muodostamaa osakokonaisuutta, jotta ne muodostaisivat johdonmukaisen kokonaisuuden koulutusjärjestelmän tasolla.

Koko ikäluokan kouluttaminen perusasteen jälkeisessä koulutuksessa asettaa lisäksi omia erityishaasteita ammattitutkintojen kehittämiselle. Päätaoiteena on, että kolmivuotinen ammattitutkinto muodostaa työmarkkinoille ja alalle tulon perustutkinnon. Lisäksi tutkintojen tulee mahdollistaa se, että yksilöt voivat hankkia työelämän kannalta kulloinkin tarvittavan rajatumman ammattipätevyyden suorittamalla laajojen ammattitutkintojen osia. Tällöin koko ammattitutkinto olisi myös mahdollista suorittaa vaiheittain.

Selvitysryhmä esittää, että

Ammatillisen tutkintojärjestelmän selkeyttämiseksi ammatilliset tutkinnot ryhmitellään kahteen pääryhmään: ammattipätevyyden antaviin ammattitutkintoihin ja ammattitutkintojen osaamistason pohjalle rakentuviin, osaamista edelleen syventäviin ammatillisiin jatkotutkintoihin.

Ammattitutkinnon tulee osoittaa henkilön saavuttaneen työelämässä ammattihenkilönä tai yrittäjänä toimimisen edellyttämä ammattitaito ja -pätevyys.

Ammatillisen jatkotutkinnon tulee osoittaa henkilön sellainen osaaminen, joka syventää ammattitutkinnon jälkeen tapahtuvaa osaamista.

Ammattitutkintojen ja ammatillisten jatkotutkintojen tulee mahdollistaa aikaisemmin hankitun osaamisen selvittäminen, arvioiminen ja tunnustaminen sekä turvata erilaiset tutkintojen suorittamismahdollisuudet.

Tätä perusratkaisua täsmennetään ja kehitetään edelleen seuraavissa luvuissa.

2.4 Ammatillisen pätevyyden tuottavat tutkinnot: ammattitutkinnot

Nykyisiä ammatillisia perustutkintoja sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja on kehitetty pitkälti toisistaan erillään, jolloin niistä ei ole aina muodostunut selkeää ja johdonmukaista kokonaisuutta yksilön ja työelämän kannalta. Selvitysryhmän kokoama aineisto osoittaa muun muassa, että osa nykyisistä ammattitutkinnoista on tosiasiallisesti vaativuustasoltaan rinnasteisia ammatillisiin perustutkintoihin. Myös tutkintojen nimitykset ammatillisiksi perustutkinnoiksi ja ammattitutkinnoiksi aiheuttavat nykyisin sekaannuksia eivätkä kielellisesti ilmaise oikein eri tutkinnoissa saavutettua osaamista. Jatkossa tutkintoja, jotka osoittavat henkilön saavuttaneen työelämässä ammattihenkilönä toimimisen edellyttämän ammattitaidon ja -pätevyyden, tulisi kehittää johdonmukaisena kokonaisuutena.

Ammatillisia perustutkintoja olisi perusteltua nimittää tulevaisuudessa ammattitutkin-

noiksi, koska nimitys kuvaa paremmin tutkinnon tuottamaa ammattipätevyyttä. Uudet laajat ammattitutkinnot muodostuisivat nykyisistä ammatillisista perustutkinnoista sekä niistä nykyisistä ammattitutkinnoista, joiden keskeistä sisältöä perustutkinnot eivät nykyisin kata. Nämä integroitaisiin uusien laajojen ammattitutkintojen rajatummiksi osakokonaisuuksiksi.

Uudet ammattitutkinnot kattaisivat työelämän kaikki alat ja niiden tehtävänä olisi palvella sekä työelämään tulevia että siellä toimivia henkilöitä, joilla on ammatillisen kehittymisen suhteen erilaisia tavoitteita.

Uudet laajat ammattitutkinnot varmistaisivat, että työelämään siirtyvät nuoret ja alaa tai ammattia vaihtavat aikuiset saavat laajan ammatillisen peruskoulutuksen ja työelämän edellyttämän, alakohtaisesti eriytyneen ammattipätevyyden. Tämän ohella ammattitutkinnot antaisivat yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteen koulutukseen.

Laaja-alaisen ammatillisen peruskoulutuksen ohella työelämässä on jatkuvasti tarvetta rajatun ammattipätevyyden hankkimiseen. Laaja-alaisen ammattitutkintojen osiksi integroidut rajatut ammattitutkinnot antaisivat mahdollisuuden työelämän edellyttämän rajatun ja kohdennetun ammattipätevyyden hankkimiseen tai olemassa olevan ammattipätevyyden laajentamiseen etenkin työelämässä toimiville henkilöille, joilla tavoitteet voivat olla myös laajoja ammattitutkintoja rajatumpia ja kohdennetumpia. Lisäksi heillä on usein taloudellisia tai perheeseen liittyviä ajankäyttöisiä rajoitteita, jotka rajoittavat opiskeluun käytettävissä olevaa aikaa. Samoin rajatut ammattitutkinnot voisivat rakentaa polkuja työelämään sellaisille henkilöille, joilla ei ole valmiuksia tai jotka eivät muista syistä voi yhtäjaksoisesti suorittaa laajaa ammattitutkintoa. Tutkintojärjestelmän joustavuuden ja monikäyttöisyyden lisäämiseksi laajojen ammattitutkintojen osista tulee siksi voida muodostaa työelämän toimintakokonaisuuksiin perustuvia rajatumpia ja kohdennetumpia osakokonaisuuksia. Rajatut ammattitutkinnot antaisivat jatko-opintokelpoisuuden ammatillisiin jatkotutkintoihin. Koska rajatut ammattitutkinnot ovat ammatillisesti suuntautuneita, korkea-asteen jatko-opintokelpoisuuden määrittäminen tulisi olla pääsääntöisesti ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tehtävä, kuten nykyisinkin. Tällöin keskeistä on aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja sen huomioon ottaminen sekä jatko-opintokelpoisuuteen vaikuttavana tekijänä kuin opintojen sisältöön vaikuttavana tekijänä.

Selvitysryhmä esittää, että

Ammatillisista perustutkinnoista ja niistä nykyisistä ammattitutkinnoista, joiden alaa perustutkinnot eivät kata, muodostetaan uusi perustutkintojen tyyppi: ammattitutkinto, joka muodostaa kaikilla aloilla työelämässä vaadittavan ammattipätevyyden perustan siten, että tutkinnon suorittanut voi toimia työelämässä pätevänä ammattihenkilönä tai yrittäjänä.

Uusien ammattitutkintojen sisälle muodostetaan työelämän tarpeen mukaan kaikille aloille työelämän ammattipätevyyksien ja toimintakokonaisuuksien pohjalta rajattuja ammattitutkintoja. Rajattu ammattitutkinto olisi integroitu osa laajasta ammattitutkinnosta, jonka suorittaminen itsenäisenä tuottaa työelämässä tarvittavan rajatun ammattipätevyyden ilman laajan ammattitutkinnon suorittamista.

Sekä laajat että rajatut ammattitutkinnot muodostuvat siten, että tutkinnon suorittaja valitsee tutkinnon perusteisiin sisältyvien tutkinnon muodostumissääntöjen mukaisesti määrätyn osan tarjolla olevista moduuleista

Ammattitutkintoja (laajoja ja rajattuja) tulee työelämän muutoksen niin edellyttäessä jatkuvasti uudistaa alakohtaisen työelämätarpeen mukaisesti.

Ammattitutkintojen vaatimustaso turvataan sellaisena, että tutkinnon suorittaneella on työelämän kannalta hyvä ammatillinen osaaminen. Tämä edellyttää nykyisten ammatillisten perustutkintojen osalta niitä uudistettaessa laajoiksi ammattitutkinnoiksi tyydyttävän osaamisen tason määritysten uudistamista ja yhtenäistämistä sekä osassa tutkintoja vaatimustason nostamista. Toisaalta rajattujen ammattitutkintojen vaatimuksia määritettäessä tulee turvata nykyinen perustutkintoihin rinnastuvien ammattitutkintojen osaamisen taso, kun ne sisällytetään laajojen ammattitutkintojen osiksi.

Ammattitutkintojen arviointiasteikko uudistetaan nykyisen viisiportaisen sijasta kolmiportaiseksi.

Laajat ammattitutkinnot antaisivat yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteen koulutukseen ja rajatut ammattitutkinnot pääsääntöisesti kyseisen alan koulutukseen.

2.5 Ammatilliset jatkotutkinnot: erikoisammattitutkinnot

Ammatillisten jatkotutkintojen – erikoisammattitutkintojen – tulee tarjota mahdollisuuksia laajan ammattitutkinnon ja rajatun ammattitutkinnon suorittaneiden johdonmukaiseen ammattiosaamisen kehittämiseen. Samoin ammatilliset jatkotutkinnot voivat tarjota osaamisen kehittämisen haasteita niille työelämässä toimiville ammattihenkilöille ja yrittäjille, jotka osoittavat hallitsevansa laajassa tai rajatussa ammattitutkinnossa edellytetyn osaamisen ja haluavat kehittää osaamistaan.

Laajan ammattitutkinnon suorittaneista osaa palvelee ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta korkea-asteen opintoihin ammattikorkeakouluun tai yliopistoon siirtyminen. Eri-tyistä huomiota on kuitenkin kiinnitettävä ammattitutkinnon (laaja tai rajattu) jälkeen työssä tapahtuvaan osaamisen syventämiseen ilman korkea-asteen koulutukseen siirtymistä. Tämän vuoksi ammatillisten jatkotutkintojen tulee tarjota yksilöille työssä mahdollisuus syventää osaamistaan ja antaa siten mahdollisuudet siirtyä aikaisempaa vaativampiin työtehtäviin.

Ammatilliset jatkotutkinnot muodostettaisiin nykyisistä erikoisammattitutkinnoista sekä niistä ammattitutkinnoista, jotka muodostavat jo nykyisellään jatkumon ammatillisten perustutkintojen kanssa. Erikoisammattitutkinnot rakentuvat ammatillisten perustutkintojen osaamistason pohjalle ja luovat väylän kehittää ammatillista osaamista erikoistumalla syvällisemmin työelämän osa-alueille tai laajentamalla osaamista omaa erityisosaamista tukevalle alalle. Tätä kautta erikoisammattitutkinnot tukevat myös työelämän muutosdynamiikkaan vastaamista, koska ne mahdollistavat erikoistuneemman ammattiosaamisen uudelleensuuntaamisesta ja edistävät horisontaalista liikkuvuutta. Koska ammatilliset jatkotutkinnot ovat ammatillisesti painottuneita ja rakentuvat osaamistasoltaan ammattitutkintojen perustalle, niiden tuottama jatko-opintokelpoisuus määräytyisi tutkinnon perustana olevan ammattitutkinnon pohjalta. Tällöin laajan ammattitutkinnon edellyttämän osaamisen hallinnan osoittaminen tuottaisi yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteen koulutukseen. Muissa tapauksissa korkea-asteen jatko-opintokelpoisuuden määrittäminen tulisi olla pääsääntöisesti ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tehtävä, kuten nykyisinkin. Tällöin keskeistä on aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ja sen huomioon ottaminen sekä jatko-opintokelpoisuuteen vaikuttavana tekijänä kuin opintojen sisältöön vaikuttavana tekijänä.

Selvitysryhmä esittää, että

Ammatillisissa jatkotutkinnoissa vaadittava osaaminen määritetään uusien ammattitutkintojen tuottamaa ja työelämässä ammattitutkinnon jälkeen hankittua osaamista edelleen syventäväksi ja jatkavaksi.

Ammatilliseen jatkotutkintoon voisivat osallistua myös työelämässä toimivat ammattihenkilöt, jotka osoittavat hallitsevansa laajassa tai rajatussa ammattitutkinnossa edellytetyn osaamisen ja haluavat kehittää osaamistaan ja suorittaa jatkotutkinnon.

Ammatillisia jatkotutkintoja tulee työelämän muutoksen niin edellyttäessä jatkuvasti uudistaa alakohtaisen työelämätarpeen mukaisesti.

Niitä nykyisiä ammattitutkintoja, joita ei siirretä uusiksi, rajatuiksi ammattitutkinnoiksi, kehitetään jatkossa ammatillisina jatkotutkintoina.

Ammatilliset jatkotutkinnot olisivat nimikkeeltään erikoisammattitutkintoja. Erikoisammattitutkinnot ovat eri laajuisia työelämän tarpeen mukaisesti. Erikoisammattitutkinnon perusmuoto olisi tutkinto, jossa vaadittava osaaminen olisi määritetty laajan ammattitutkinnon ja työelämässä tutkinnon jälkeen hankittua osaamista edelleen syventäväksi ja jatkavaksi.

Yhtenä ammatillisten jatkotutkintojen muotona tulisi kehittää työelämässä tarvittavan projektinhallinnan, työnjohtotehtävien sekä tuotannon- ja laadunohjauksen tutkintoja, joissa osaamisen perustan muodostaa nykyinen ammatillinen perustutkinto ja työelämässä tutkinnon jälkeen hankittu ammattialan syvälinen osaaminen. Osa näiden tutkintojen opinnoista tulisi olla sellaisia, jotka luetaan hyväksi ammattikorkeakoulussa, jos opiskelija myöhemmin jatkaa korkea-asteen opinnoissa.

3 Ammatilliset tutkinnot ja ammatinharjoittamisoikeudet

Nykytilan kuvauksessa mainittiin tutkintotoimikuntatyöryhmän ehdotus niin sanottujen "erillispätevyksien" sisällyttämisestä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin näyttötutkintoihin rinnasteisena uutena tutkintotyyppinä. Tutkintotoimikuntatyöryhmä ehdotti, että ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen lisäksi muodostettaisiin erillispätevyksien ryhmä, johon voitaisiin sijoittaa tutkintoja kapea-alaisemmat, työelämässä tarvittavat pätevyyskirjat ja -todistukset, joista on säädetty erikseen tai joilla on ammattialalla vakiintunut asema ja jotka eivät tuota tutkintojen antamaa jatko-opintokelpoisuutta. Työryhmä ehdotti, että lisäys toteutettaisiin sisällyttämällä erillispätevydet ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin näyttötutkintoihin rinnasteisena tutkintotyyppinä. Päätökset siitä, mitä pätevyksiä uuteen tutkintotyyppiin sisällytettäisiin, tekisi opetusministeriö. Työryhmä ehdotti lisäksi, että rahoituksellisesti erillispätevyksiin valmistava koulutus voitaisiin rinnastaa näyttötutkintoihin valmistavaan koulutukseen.

Ammatinharjoittamislainsäädäntö koskettaa nykyisin merkittävää osaa ammatillisista tutkinnoista. Ammatinharjoittamislainsäädäntöön yhteydessä olevia ammatillisia tutkintoja on yhteensä 73. Selvitysryhmä katsoo, että ammatinharjoittamislainsäädännön muutokset on voitu ottaa joustavasti huomioon tutkintojen ja opetussuunnitelmien perusteissa. Selvitysryhmän tiedossa ei ole ammatillista koulutusta ja osaamista edellyttävää ammatinharjoittamislainsäädäntöä, jota ei ole otettu huomioon tutkintojen tai opetussuunnitelmien perusteissa tai jossa tällainen valmistelu ei olisi käynnissä. Tarvittavaa koulutusta voidaan järjestää ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä oppisopimuskoulutuksen valtionosuusrahoituksella.

Lisäksi on otettava huomioon, että ammatinharjoittamisoikeudet ovat yhteydessä ammatillisiin tutkintoihin hyvin eri tavoin, kuten edellisestä luvusta ilmenee. Ammatilliset tutkinnot tai niiden osat tuottavat vain osassa tapauksista sellaisenaan ammatinharjoittamisoikeuden. Usein henkilölle asetetaan lisäksi erilaisia muita vaatimuksia. Myös hallinnollinen prosessi oikeuksien saamiseksi vaihtelee. "Erillispätevydet" eivät siis ole yhtenäinen kokonaisuus.

Tutkintotoimikuntatyöryhmän ehdotus uudesta tutkintotyyppistä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin merkitsisi toteutuessaan myös sitä, että opetushallinto tekisi ammatinharjoittamisoikeuksista vastuullisten viranomaisten toimialaan kuuluvien säädösten kanssa päällekkäisiä päätöksiä. Tätä ei voida pitää hyvänä hallintona.

Selvitysryhmä katsoo, että

- "erillispätevyksien" muodostamiselle ammatillisiin tutkintoihin rinnasteiseksi uudeksi tutkintotyyppiä ei ole tarvetta.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia on hyödynnetty hyvin eri tavoin eri ammatinharjoittamissääöksissä.

Silloin kun vaadittava osaaminen on ammatinharjoittamislainsäädännössä määritelty lähinnä viittauksella tietyn ammatillisen tutkinnon tai sen osan suorittamiseen, määritellään osaamisen täsmällinen sisältö Opetushallituksen hyväksymissä tutkinnon tai opetussuunnitelman perusteissa. Perusteiden valmistelu tapahtuu opetushallinnon, ammatinharjoittamislainsäädännöstä vastaavan hallinnonalan ja työmarkkinaosapuolten yhteistyönä vakiintuneiden menettelytapojen mukaisesti. Valmistelussa voidaan käyttää laajasti hyväksi ammatilliseen tutkintojärjestelmään liittyvää opetushallinnon ja työmarkkinaosapuolten kokemusta osaamisvaatimusten määrittelystä. Perusteita voidaan myös joustavasti muuttaa alan kehityksen mukaisesti. Koulutuksen järjestäjille jää myös vapautta suunnitella opetuksen sisältö ja kesto koulutukseen osallistuvien aikaisemman osaamisen huomioonottavalla tavalla.

Joissakin tapauksissa on ammatinharjoittamissääöksissä määritelty vaadittavan osaamisen lisäksi myös sen opetuksen sisältö ja kesto, johon henkilön tulee vaatimusten täyttämiseksi osallistua. Vaatimusten täyttämiseksi joudutaan koulutus tällöin järjestämään varsin kaavamaisesti. Koulutuksen järjestämisestä saatujen kokemusten ja alan kehityksen johdosta tarvittavat muutokset vaatimuksiin joudutaan tekemään säädöksiä muuttamalla. Tällaisessa menettelyssä ei opetushallinnon asiantuntemusta osaamisvaatimusten määrittelystä, aikaisemman osaamisen tunnustamisesta ja koulutuksen järjestämisestä voida käyttää täysimääräisesti hyväksi.

Selvitysryhmä esittää, että

- ammatinharjoittamissääöksissä määritellyt osaamisvaatimukset tulee jatkossa pääsääntöisesti rakentaa osaksi ammatillisia tutkintoja, jolloin tutkinnon tai sen osan tai osien suorittaminen antaa edellytetyn pätevyyden;
- ammatinharjoittamissääösten valmistelussa tulee tiivistää ammatinharjoittamisoikeuksista vastaavien hallinnonalojen ja opetushallinnon yhteistyötä niin, että vaadittavan osaamisen sisällön määrittelyssä ja tarvittavan koulutuksen järjestämisessä voidaan täysimääräisesti hyödyntää opetushallinnon asiantuntemusta.

4 Ammatillisten tutkintojen asema eurooppalaisessa kehyksessä

Tämän muistion aikaisemmissa luvuissa on todettu olevan epäselvää, mille EU:n ammatti-pätevyysdirektiivin tasolle nykyiset ammatti- ja erikoisammattitutkinnot sijoittuvat. Asian nostivat esille myös useat toimikunnat. Selvitysryhmä on lisäksi edellä tehnyt ammatillisen tutkintojärjestelmän rakenteen kehittämistä ehdotuksia, joiden suhdetta EU:n ammattipätevyysdirektiivin ei ole selvitetty.

Selvitysryhmä esittää, että

- ammatillisten tutkintojen sijoittuminen EU:n ammattipätevyysdirektiivin pätevyystasolle tulee selkiyttää.

Komission valmistelussa oleva luonnos eurooppalaiseksi tutkintojen viitekehykseksi on lähdössä kattavalle konsultaatiokierrokselle syyskuksi 2005 ja suunnitelmien mukaan komissio tekee siitä ehdotuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuonna 2006. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys olisi luonteeltaan metakehys, joka auttaisi käyttäjiä tulkitsemaan, miten eri kansallisiin viitekehyksiin sisältyvät tutkinnot suhtautuvat toisiinsa. Sekä korkeakoulu- että ammatillisten tutkintojen viitekehystä on Euroopan tasolla jo valmisteltu erillisinä kokonaisuuksina. Suomessa on jo valmistunut osana Bolognan prosessia työryhmän ehdotus korkeakoulututkintojen viitekehykseksi.

Selvitysryhmä katsoo, että

Suomen tulee osallistua aktiivisesti eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen kehittämistyöhön ja selvittää tarve kansallisen tutkintojen viitekehyksen laatimiseen.

Meneillään olevat ammatillisten perustutkintojen kokeilut

Tutkintorakennekokeilut

<i>Sirkusalan perustutkinto</i>	120 ov
Sirkusalan koulutusohjelma	
Vaihtoehtoisesti:	
Tanssialan perustutkinto	120 ov
Sirkusalan koulutusohjelma	
<i>Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto</i>	120 ov
Hienopuusepän koulutusohjelma	
Hienopuuseppä	
<i>Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto</i>	120 ov
Designkäsityön koulutusohjelma	
Designkutoja	
Designnompelija	
<i>Logistiikan perustutkinto</i>	120 ov
Lentoasemapaalveluiden koulutusohjelma	
Lentoasemahuoltaja	
<i>Matkailualan perustutkinto</i>	120 ov
Matkatoimistovirkailijan koulutusohjelma	
Matkatoimistovirkailija	
<i>Matkailualan perustutkinto</i>	120 ov
Kieli- ja kulttuurisuuntautunut koulutusohjelma	
Elämysopas	
<i>Liiketalouden perustutkinto</i>	120 ov
Yrittäjän koulutusohjelma	
Yrittäjämerkonomi	

Maatalousalan perustutkinto 120 ov
Eläinhoidon koulutusohjelma
Eläinhoitaja
Maatalousteknologian koulutusohjelma
Maaseutuyrittäjä

Bioenergia-alan perustutkinto 120 ov
Puuenergian tuotannon ja logistiikan koulutusohjelma
Turve-energian tuotannon ja logistiikan koulutusohjelma
Peltoenergian tuotannon ja logistiikan koulutusohjelma

Kaivosalan perustutkinto 120 ov
Kaivosalan koulutusohjelma

Erätalouden perustutkinto 120 ov
Erätalouden koulutusohjelma
Metsänvartija

Opetussuunnitelman perusteisiin liittyvät kokeilut

Metsäalan perustutkinto 120 ov
Metsäkonealan koulutusohjelma

	A	B	C
KIELITIETEET			
Viittomakielisen ohjauksen perustutkinto; viittomakielisen ohjauksen koulutusohjelma - viittomakielen ohjaaja Asioimistulkin ammattitutkinto			x
OPETUS- JA KASVATUSTYÖ			
Lapsi- ja perhetyön perustutkinto; lapsi- ja perhetyön koulutusohjelma - lastenohjaaja			
MUU HUMANISTISEN JA KASVATUSALAN KOULUTUS			
Suntion ammattitutkinto			x
KULTTUURIALA			
KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUS			
Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto; esinesuunnittelun ja -valmistuksen koulutusohjelma, tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelma, ympäristön suunnittelun ja rakentamisen koulutusohjelma - artesaani			
Aseseppäkisällin ammattitutkinto	x		
Aseseppämestarin erikoisammattitutkinto	x		
Hopeasepän ammattitutkinto	x		
Hopeaseppämestarin erikoisammattitutkinto	x		
Kaivertajan ammattitutkinto	x		
Kaivertajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Keramiikkakisällin ammattitutkinto	x		
Keramiikkamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Kiviseppäkisällin ammattitutkinto	x		
Kiviseppämestarin erikoisammattitutkinto	x		
Kultasepän ammattitutkinto	x		
Kultaseppämestarin erikoisammattitutkinto	x		
Lasinpuhaltajakisällin ammattitutkinto	x		
Lasinpuhaltajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Maalarin ammattitutkinto (yhteinen pintakäsittelyalan kanssa)	x		
Maalarimestarin erikoisammattitutkinto (yhteinen pintakäsittelyalan kanssa)	x		
Mallinrakentajakisällin ammattitutkinto	x		

	A	B	C
Mallinrakentajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Puusepänanalan ammattitutkinto (yhteinen puualan kanssa)	x		
Puusepänanalan erikoisammattitutkinto (yhteinen puualan kanssa)	x		
Restaurointikisällin ammattitutkinto	x		
Restaurointimestarin erikoisammattitutkinto	x		
Saamenkäsityökisällin ammattitutkinto	x		
Saamenkäsityömasterin erikoisammattitutkinto	x		
Seppäkisällin ammattitutkinto	x		
Seppämasterin erikoisammattitutkinto	x		
Soitinrakentajakisällin ammattitutkinto	x		
Soitinrakentajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Tekstiilialan ammattitutkinto (yhteinen tekstiili- ja vaatetusalan kanssa)	x		
Tekstiilialan erikoisammattitutkinto (yhteinen tekstiili- ja vaatetusalan kanssa)	x		
Vaatetusalan ammattitutkinto (yhteinen tekstiili- ja vaatetusalan kanssa)	x		
Vaatetusalan erikoisammattitutkinto (yhteinen tekstiili- ja vaatetusalan kanssa)	x		
Veneenrakentajan ammattitutkinto (yhteinen puualan kanssa)	x		
Venemestarin erikoisammattitutkinto (yhteinen puualan kanssa)	x		
Verhoilijan ammattitutkinto	x		
Verhoilijamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Kultaajakisällin ammattitutkinto		x	
Kultaajamestarin erikoisammattitutkinto		x	
Luonnontieteellisen alan konservoinnin ammattitutkinto		x	
Romanikulttuurin ohjaajan ammattitutkinto			x
Romanikulttuurin ohjaajan erikoisammattitutkinto			x
VIESTINTÄ- JA INFORMAATIOTIETEET			
Audiovisuaalisen viestinnän perustutkinto; audiovisuaalisen viestinnän koulutusohjelma - media-assistentti			
Audiovisuaalisen viestinnän ammattitutkinto	x		
Audiovisuaalisen viestinnän erikoisammattitutkinto	x		
Kuvallisen ilmaisun perustutkinto; kuvallisen ilmaisun koulutusohjelma			

	A	B	C
Valokuvaajan ammattitutkinto	x		
Valokuvaajan erikoisammattitutkinto	x		
Informaatio- ja kirjastopalvelun ammattitutkinto			x
TEATTERI- JA TANSSI			
Tanssialan perustutkinto; tanssijan koulutusohjelma - tanssija			
Teatterialan ammattitutkinto			x
Teatterialan erikoisammattitutkinto			x
MUSIIKKI			
Musiikkialan perustutkinto; muusikon koulutusohjelma, soitinhuollon ja musiikin teknologian koulutusohjelma - kirkkomuusikko - laulaja - säestäjä - yhtye-/ orkesterimuusikko - musiikkiteknologi - pianovirtittäjä			
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALouden JA HALLINNON ALA			
LIIKETALOUS JA KAUPPA			
Liiketalouden perustutkinto; asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelma, informaatio- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelma, taloushallinnon koulutusohjelma, toimistopalvelun ja tietohallinnon koulutusohjelma - merkonomi			
Markkinointiviestinnän ammattitutkinto	x		
Markkinointiviestinnän erikoisammattitutkinto	x		
Sihteerin ammattitutkinto	x		
Taloushallinnon ammattitutkinto	x		
Taloushallinnon erikoisammattitutkinto	x		
Myynnin ammattitutkinto	x		
Kaupan esimiehen erikoisammattitutkinto	x		
Asiakirjahallinnon ja arkistotoimen ammattitutkinto		x	
Isännöinnin ammattitutkinto		x	
Kiinteistönvälitysalan ammattitutkinto		x	

	A	B	C
Rahoitus- ja vakuutusalan ammattitutkinto		x	
Ulkomaankaupan ammattitutkinto		x	
Ulkomaankaupan erikoisammattitutkinto		x	
Viestinvälitys- ja logistiikkapalvelujen ammattitutkinto		x	
Virastomestarin ammattitutkinto			x
Laivameklarin erikoisammattitutkinto			xx
Yrittäjän ammattitutkinto			x
Yrittäjän erikoisammattitutkinto			x
Johtamisen erikoisammattitutkinto			xx

LUONNONTIETEIDEN ALA

TIETOJENKÄSITTELY

Tietojenkäsittelyn perustutkinto;
informaatioteknologian ja markkinoinnin
koulutusohjelma, tietojärjestelmien
kehittämisen koulutusohjelma

- datanomi

Tietojenkäsittelyn ammattitutkinto	x		
Tietojenkäsittelyn erikoisammattitutkinto	x		

TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA

ARKKITEHTUURI JA RAKENTAMINEN

Maanmittausalan perustutkinto;
maanmittaustekniikan koulutusohjelma

- kartoittaja

Rakennusalan perustutkinto;
maarakennuksen koulutusohjelma,
maarakennuskoneenkuljetuksen
koulutusohjelma, talonrakennuksen
koulutusohjelma

- maarakennuskoneen kuljettaja

- maarakentaja

Maarakennusalan ammattitutkinto	x		
Maarakennusalan erikoisammattitutkinto	x		
Ammattisukeltajan ammattitutkinto (osan tutkinnosta muodostaa kevytsukeltajan tutkinto)		x	

- talonrakentaja

Talonrakennusalan ammattitutkinto	x		
-----------------------------------	---	--	--

	A	B	C
Talorakennusalan erikoisammattitutkinto	x		
Rakennustuotannon ammattitutkinto		x	
Rakennustuotealan ammattitutkinto		x	
Rakennusalan työmaapäällikön erikoisammattitutkinto		x	
Vesihuoltoalan ammattitutkinto		x	
Talotekniikan perustutkinto, kiinteistönhoidon koulutusohjelma, LVI-asennuksen koulutusohjelma, teknisen eristykseen koulutusohjelma			
- kiinteistöhoitaja			
Kiinteistöhoitajan ammattitutkinto	x		
Kiinteistöhoitajan erikoisammattitutkinto	x		
- LVI-asentaja			
Ilmastointiasentajan ammattitutkinto	x		
Ilmastointiasentajan erikoisammattitutkinto	x		
Ilmastointijärjestelmien puhdistajan ammattitutkinto	x		
Kylmäasentajan ammattitutkinto	x		
Kylmäestarin erikoisammattitutkinto	x		
Lämmityslaitteasentajan ammattitutkinto		x	
Putkiasentajan ammattitutkinto	x		
Putkiasentajan erikoisammattitutkinto	x		
Kaukolämpöasentajan ammattitutkinto		x	
Kaukolämpöyliasentajan erik.ammattitutkinto		x	
- tekninen eristäjä			
Teknisen eristäjän ammattitutkinto	x		
KONE, METALLI- JA ENERGIATEKNIikka			
Kone- ja metallialan perustutkinto; valmistustekniikan koulutusohjelma, valimotekniikan koulutusohjelma, automaatiotekniikan ja kunnossapidon koulutusohjelma			
- koneenasentaja			
Koneenasentajan ammattitutkinto	x		
Koneenasentajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
- koneistaja			
Koneistajan ammattitutkinto	x		
Koneistajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
- levyseppähitsaaja			
Levytekniikan ammattitutkinto	x		
Levytyömestarin erikoisammattitutkinto	x		

	A	B	C
Hitsaajan ammattitutkinto		x	
Hitsaajamestarin erikoisammattitutkinto		x	
- työvälinevalmistaja			
Työvälinevalmistajan ammattitutkinto	x		
Työvälinemestarin erikoisammattitutkinto	x		
- valaja			
Valajan ammattitutkinto	x		
Valajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
- valumallinvalmistaja			
Valumallin valmistajan ammattitutkinto	x		
Valumallimestarin erikoisammattitutkinto	x		
Hissiasentajan ammattitutkinto	x		
Kaivosalan ammattitutkinto			x
- kunnossapitoasentaja			
- automaatioasentaja			
- hienomekaanikko			
Laivanrakentajan ammattitutkinto		x	
Metallien jalostuksen ammattitutkinto			x
Rakennuspeltisepän ammattitutkinto		x	
Teollisuusputkiasentajan ammattitutkinto		x	
SÄHKÖ- JA AUTOMAATIOTEKNIikka			
Sähköalan perustutkinto; automaatiotekniikan ja kunnossapidon koulutusohjelma, elektroniikan ja tietoliikennetekniikan koulutusohjelma, sähkö- ja energiatekniikan koulutusohjelma			
- automaatioasentaja			
Automaatioasentajan ammattitutkinto	x		
Automaatioyliasentajan erikoisammattitutkinto	x		
- elektroniikka-asentaja			
Elektroniikka-asentajan ammattitutkinto	x		
Elektroniikkayliasentajan erikoisammattitutkinto	x		
- sähköasentaja			
Sähköasentajan ammattitutkinto	x		
Sähköyliasentajan erikoisammattitutkinto	x		
Sähkölaitosasentajan ammattitutkinto	x		
Sähkölaitosyliasentajan erikoisammattitutkinto	x		

	A	B	C
Elektroniikka- ja sähköteollisuuden ammattitutkinto		x	
Kiskoliikenteen turvalaiteasentajan ammattitutkinnot		x	
Kotitalouskoneasentajan ammattitutkinto		x	
Voimalaitoksen käyttäjän ammattitutkinto			x
TIETO- JA TIETOLIIKENNETEKNIikka			
Tietokoneasentajan ammattitutkinto	x		
Tietokoneyliasentajan erikoisammattitutkinto	x		
Tietoliikenneasentajan ammattitutkinto	x		
Tietoliikenneyliasentajan erikoisammattitutkinto	x		
GRAAFINEN JA VIESTINTÄTEKNIikka			
Painoviestinnän perustutkinto; ulkoasun toteuttajan koulutusohjelma, painotekniikan koulutusohjelma - painotuotantoassistentti			
Painajan ammattitutkinto	x		
Digitaalipainajan ammattitutkinto	x		
Painajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Rotaatiomestarin erikoisammattitutkinto	x		
Painopinnanvalmistajan ammattitutkinto	x		
Sivunvalmistajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Jälkikäsittelykoneenhoitajan ammattitutkinto	x		
Konesitojamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Kirjansitojan ammattitutkinto	x		
Kirjansitojamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Kirjapainoteknikon erikoisammattitutkinto		x	
ELINTARVIKEALA JA BIOTEKNIikka			
Elintarvikealan perustutkinto; elintarviketeknologian koulutusohjelma, leipomoalan koulutusohjelma, liha-alan koulutusohjelma, meijerialan koulutusohjelma - elintarvikkeiden valmistaja			
Elintarvikejalostajan ammattitutkinto	x		
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	x		
Elintarviketekniikan erikoisammattitutkinto	x		
- leipuri-kondiittori			
Kondiittorin ammattitutkinto	x		
Kondiittorimestarin erikoisammattitutkinto	x		
Leipurin ammattitutkinto	x		
Leipurimestarin erikoisammattitutkinto	x		

	A	B	C
Leipomoteollisuuden ammattitutkinto	x		
- lihatuotteiden valmistaja			
Lihanjalostajan ammattitutkinto	x		
Lihateollisuuden ammattitutkinto	x		
- meijeristi			
Maidonjalostajan ammattitutkinto	x		
Meijeriteollisuuden ammattitutkinto	x		
PROSESSI-, KEMIAN- JA MATERIAALITEKNIikka			
Kemiantekniikan perustutkinto; kemiantekniikan koulutusohjelma, biotekniikan koulutusohjelma			
- prosessinhoitaja			
Kemianteollisuuden ammattitutkinto	x		
Kemianteollisuuden erikoisammattitutkinto	x		
Lasikeraamisen alan ammattitutkinto		x	
Laboratorioalan perustutkinto; laboratorioalan koulutusohjelma			
- laborantti			
Muovi- ja kumitekniikan perustutkinto; kumitekniikan koulutusohjelma, muovitekniikan koulutusohjelma			
- kumituotevalmistaja			
Kumialan ammattitutkinto	x		
- muovituotevalmistaja			
Muovimekaanikon ammattitutkinto	x		
Muovimekaanikon erikoisammattitutkinto	x		
Paperiteollisuuden perustutkinto; paperin jalostuksen koulutusohjelma, massan valmistuksen koulutusohjelma, paperin ja kartongin valmistuksen koulutusohjelma			
- paperinjalostaja			
Paperiteollisuuden ammattitutkinto	x		
- paperiprosessinhoitaja			
Paperiteollisuuden erikoisammattitutkinto	x		
Pintakäsittelyalan perustutkinto, teollisen pintakäsittelyn koulutusohjelma, maalausalan koulutusohjelma, puuteollisuuden pintakäsittelyn koulutusohjelma			
- korroosionestomaalari			
Korroosionestomaalarin ammattitutkinto	x		

	A	B	C
- lattianpäällystäjä			
Lattianpäällystäjän ammattitutkinto	x		
Lattiamestarin erikoisammattitutkinto	x		
- maalari			
Maalarin ammattitutkinto (yht. käsi- ja taideteoll.alan kanssa)	x		
Maalarimestarin erikoisammattitutkinto (yht. käsi- ja taideteoll. kanssa)	x		
- pintakäsittelijä			
Teollisen pintakäsittelijän ammattitutkinto	x		
Pintakäsittelymestarin erikoisammattitutkinto	x		
Puualan perustutkinto; levyteollisuuden koulutusohjelma, puusepän koulutusohjelma, sahateollisuuden koulutusohjelma			
- levyprosessinhoitaja			
Levyalan ammattitutkinto	x		
Levymestarin erikoisammattitutkinto	x		
- puuseppä			
Puusepänanalan ammattitutkinto (yhteinen käsi- ja taideteollisuusalan kanssa)	x		
Puusepänanalan erikoisammattitutkinto (yhteinen käsi- ja taideteollisuusalan kanssa)	x		
- sahaprosessinhoitaja			
Saha-alan ammattitutkinto	x		
Sahamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Veneenrakennuksen perustutkinto; veneenrakennuksen koulutusohjelma			
- veneenrakentaja			
Veneenrakentajan ammattitutkinto (yht. käsi- ja taideteol. kanssa)	x		
Venemestarin erikoisammattitutkinto (yht. käsi- ja taideteol. kanssa)	x		
Verhoilualan perustutkinto; verhoilun koulutusohjelma			
- verhoilija			
TEKSTIILI- JA VAATETUSTEKNIikka Jalkinealan perustutkinto; kenkä- ja nahka-alan koulutusohjelma			

	A	B	C
- suutari			
Jalkinealan ammattitutkinto	x		
Jalkinealan erikoisammattitutkinto	x		
Laukku- ja nahka-alan ammattitutkinto	x		
Laukku- ja nahkamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Nahanvalmistajan ammattitutkinto	x		
Nahanvalmistajamestarin erikoisammattitutkinto	x		
Tekstiilialan perustutkinto; tekstiilitekniiikan koulutusohjelma			
- tekstiilivalmistaja			
Tekstiilialan ammattitutkinto (yhteinen käsi- ja taideteollisuusalan kanssa)	x		
Tekstiilialan erikoisammattitutkinto (yhteinen käsi- ja taideteollisuusalan kanssa)	x		
Vaatetusalan perustutkinto; asustealan koulutusohjelma, pukuompelun koulutusohjelma, vaatturityön koulutusohjelma, turkisalan koulutusohjelma			
- modisti			
Vaatetusalan ammattitutkinto (yhteinen käsi- ja taideteollisuusalan kanssa)	x		
- vaatturi			
- pukuompelija			
Vaatetusalan erikoisammattitutkinto (yhteinen käsi- ja taideteollisuusalan kanssa)	x		
- turkkuri			
Turkkurin ammattitutkinto	x		
Turkkurimestarin erikoisammattitutkinto	x		
AJONEUVO- JA KULJETUSTENIIKKA			
Autoalan perustutkinto; autotekniikan koulutusohjelma, autokorinkorjauksen koulutusohjelma, automaalauksen koulutusohjelma, automyynnin koulutusohjelma, varaosamyynnin koulutusohjelma			
- ajoneuvoasentaja			
Automekaanikon ammattitutkinto	x		
Automekaanikon erikoisammattitutkinto	x		
Autosähkömekaanikon ammattitutkinto	x		
Dieselmekaanikon ammattitutkinto	x		
Raskaskalustomekaanikon ammattitutkinto	x		

	A	B	C
- autokorinkorjaaja			
Autokorimekaanikon ammattitutkinto	x		
Autokorimestarin erikoisammattitutkinto	x		
- automaalari			
Automaalarin ammattitutkinto	x		
Automaalarimestarin erikoisammattitutkinto	x		
- automyyjä			
Automyyjän ammattitutkinto	x		
Autoalan myyjän erikoisammattitutkinto	x		
- varaosamyyjä			
Varaosamyyjän ammattitutkinto	x		
Autoalan työnjohdon erikoisammattitutkinto		x	
Lennonjohdon perustutkinto; lennonjohdon koulutusohjelma			
- lennonjohtaja			
Lentokoneasennuksen perustutkinto; lentokoneasennuksen koulutusohjelma			
- lentokoneasentaja			
Lentoasemapalvelujen ammattitutkinto			x
Logistiikan perustutkinto; kuljetuspalvelujen koulutusohjelma; varastopalvelujen koulutusohjelma			
- autonkuljettaja			
Linja-autonkuljettajan ammattitutkinto	x		
Yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto	x		
Ajojärjestelijän erikoisammattitutkinto		xx	
- varastonhoitaja			
Varastonhoitajan ammattitutkinto	x		
Varastoalan erikoisammattitutkinto	x		
Pienkonemekaanikon ammattitutkinto		x	
Merenkulkualan perustutkinto; kansi- ja konekorjauksen koulutusohjelma, sähkökäytön koulutusohjelma, konepäällystön koulutusohjelma, kansipäällystön koulutusohjelma			
- korjaaja			
- laivasähköasentaja			

	A	B	C
- vahtikonemestari			
- vahtiperämies			
Lastinkäsittelyalan ammattitutkinto			x
Lastinkäsittelyalan erikoisammattitutkinto			x
MUU TEKNIIKAN JA LIIKENTEENALAN KOULUTUS			
Kello- ja mikromekaniikan perustutkinto; kelloalan koulutusohjelma, mikromekaniikan koulutusohjelma			
- kelloseppä			
- mikromekaanikko			
Suunnitteluassistentin perustutkinto; teknisen suunnittelun koulutusohjelma			
- suunnitteluassistentti			
Teknisen piirtäjän ammattitutkinto	x		
Turvallisuusalan perustutkinto; turvallisuusalan koulutusohjelma			
- turvallisuusvalvoja			
Vartijan ammattitutkinto	x		
Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto	x		
Lukkosepän ammattitutkinto	x		
Lukkoseppämestarin erikoisammattitutkinto	x		
Ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto			x
Kivimiehen ammattitutkinto		x	
Kunnossapidon ammattitutkinto			
(yhteinen eri teollisuusaloille)	x		
Kunnossapidon erikoisammattitutkinto			
(yhteinen eri teollisuusaloille)	x		
Nuohoojan ammattitutkinto			x
Nuohoojamestarin erikoisammattitutkinto			x
Tekniikan erikoisammattitutkinto		x	
Tuotekehittäjän erikoisammattitutkinto		x	
Ympäristöhuollon ammattitutkinto		x	
LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA			
MAATILATALOUS			
Maatalousalan perustutkinto; maatilatalouden koulutusohjelma, hevostalouden koulutusohjelma, turkistalouden koulutusohjelma			
- maaseutuyrittäjä			
Karjatalouden ammattitutkinto	x		

	A	B	C
Viljelijän ammattitutkinto	x		
Luonnonmukaisen tuotannon ammattitutkinto		x	
Maatalouskoneasentajan ammattitutkinto	x		
Mehiläistarhaajan ammattitutkinto			x
- hevostenhoitaja			
Hevostenvalmentajan ammattitutkinto	x		
Kengityssepän ammattitutkinto	x		
Tallimestarin erikoisammattitutkinto		x	
- ratsastuksenohjaaja			
Ratsastuksenopettajan ammattitutkinto	x		
Ratsastuksenopettajan erikoisammattitutkinto	x		
- turkistarhaaja			
Tarhaajamestarin erikoisammattitutkinto	xx		
Maaseudun vesitalouden erikoisammattitutkinto			xx
Seminologin ammattitutkinto			x
PUUTARHATALOUS			
Puutarhatalouden perustutkinto; puutarhatuotannon koulutusohjelma, viheralan koulutusohjelma, kukka- ja puutarhakaupan koulutusohjelma			
- puutarhuri			
Arboristin ammattitutkinto		x	
Puistopuutarhurin ammattitutkinto	x		
Puistomestarin erikoisammattitutkinto	x		
Viljelypuutarhurin ammattitutkinto	x		
Taimistomestarin erikoisammattitutkinto	x		
Floristin ammattitutkinto	x		
Floristimestarin erikoisammattitutkinto	x		
Viinintuotannon ammattitutkinto			x
KALATALOUS			
Kalatalouden perustutkinto; kalatalouden perustutkinto			
- kalanjalostaja			
Kalanjalostajan ammattitutkinto	x		
- kalanviljelijä			
Kalanviljelijän ammattitutkinto	x		
- kalastaja			
- kalastuksenohjaaja			
Kalastusoppaan ammattitutkinto	x		

	A	B	C
METSÄTALOUS			
Metsäalan perustutkinto; metsätalouden koulutusohjelma, metsien monikäytön koulutusohjelma, metsäkonealan koulutusohjelma			
- metsuri			
Metsämestarin erikoisammattitutkinto	xx		
Metsätalousyrittäjän ammattitutkinto	x		
- metsäluonnonhoitaja			
Luontokartoittajan erikoisammattitutkinto	xx		
- metsäkoneenkuljettaja			
Metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto	x		
Metsäkoneenkuljettajan erikoisammattitutkinto	x		
Bioenergia-alan ammattitutkinto		x	
Metsäkoneasentajan ammattitutkinto	x		
Puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinto		x	
LUONTO- JA YMPÄRISTÖALA			
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto; ympäristöalan koulutusohjelma, luontoalan koulutusohjelma, poro- ja luontaistalouden koulutusohjelma			
- ympäristöhoitaja			
- luontoyrittäjä			
Erä- ja luonto-oppaan ammattitutkinto	x		
Keruuotetarkastajan erikoisammattitutkinto	xx		
Luonnontuotealan ammattitutkinto	x		
- luontaistalousyrittäjä			
Riistamestarin erikoisammattitutkinto		xx	
- porotalousyrittäjä			
Porotalouden ammattitutkinto	x		
MUU LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALAN KOULUTUS			
Eläintenhoitajan ammattitutkinto		x	
Golfkentänhoitajan ammattitutkinto			x
Golfkenttämestarin erikoisammattitutkinto			x
Koe-eläintenhoitajan erikoisammattitutkinto			x
Maaseudun kehittäjän erikoisammattitutkinto			xx

	A	B	C
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTAALA			
SOSIAALI- JA TERVEYSALA			
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto; ensihoidon koulutusohjelma, kuntoutuksen koulutusohjelma, lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen koulutusohjelma, mielenterveys- ja päihdetyön koulutusohjelma, sairaanhoidon ja huolenpidon koulutusohjelma, suu- ja hammashoidon koulutusohjelma, vammaistyön koulutusohjelma, vanhustyön koulutusohjelma, asiakaspalvelun ja tietohallinnan koulutusohjelma - lähihoitaja			
SOSIAALIALA			
Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto		x	
Koulunkäyntiavustajan erikoisammattitutkinto		x	
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan ammattitutkinto		x	
Perhepäivähoitajan ammattitutkinto		x	
TERVEYSALA			
Jalkojenhoidon ammattitutkinto		x	
Sairaankuljettajan ammattitutkinto		x	
Kipsimestarin erikoisammattitutkinto		xx	
Puhevammaisten tulkkipalvelun erikoisammattitutkinto			xx
Psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto	xx		
HAMMASLÄÄKETIEDE JA MUU HAMMASHUOLTO			
Hammastekniikan perustutkinto; hammastekniikan koulutusohjelma - hammaslaborantti			
SOSIAALI- JA TERVEYSALAN YHTEISET			
Päihdetyön ammattitutkinto		x	
Vanhustyön erikoisammattitutkinto	xx		
KUNTOUTUS- JA LIIKUNTA			
Liikunnanohjauksen perustutkinto; liikunnanohjauksen koulutusohjelma - liikuntaneuvoja Liikunnan ammattitutkinto	x		

	A	B	C
Valmentajan erikoisammattitutkinto	x		
Liikuntapaikkojenhoitajan ammattitutkinto			x
Liikuntapaikkamestarin erikoisammattitutkinto			x
Hierojan ammattitutkinto		x	
Hierojan erikoisammattitutkinto		x	
FARMASIA JA MUU LÄÄKEHUOLTO			
Lääkealan perustutkinto; lääkealan koulutusohjelma, apteekkialan koulutusohjelma - farmanomi - lääketeknikko			
TEKNISET TERVEYSPALVELUT			
Optiikkahiojan ammattitutkinto			x
Välinehuoltajan ammattitutkinto			x
Välinehuoltajan erikoisammattitutkinto			x
KAUNEUDENHOITOALA			
Hiusalalan perustutkinto, parturi-kampaajan koulutusohjelma - parturi-kampaaja			
Hiusalalan ammattitutkinto	x		
Hiusalalan erikoisammattitutkinto	x		
Kauneudenhoitoalan perustutkinto; kosmetologin koulutusohjelma - kosmetologi			
Kosmetologin erikoisammattitutkinto	xx		
MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUSALA			
MATKAILUALA			
Matkailualan perustutkinto; matkailun ohjelmalvelujen koulutusohjelma, matkailun myynti- ja neuvontapalvelujen koulutusohjelma - matkailupalvelujen tuottaja			
Maaseutumatkailun ammattitutkinto	x		
Matkailun ohjelmalvelun ammattitutkinto	x		
Matkaoppaan ammattitutkinto	x		
- matkailuvirkailija			
Matkatoimistovirkailijan ammattitutkinto	x		

	A	B	C
MAJOITUS- JA RAVITSEMISALA			
Catering-alan perustutkinto; ruoka- ja asiakaspalvelun koulutusohjelma, suurtalouden ruokatuotannon koulutusohjelma			
- palveluvastaava			
- suurtaloukokki			
Suurtaloukokin ammattitutkinto	x		
Dieetikokin erikoisammattitutkinto	x		
Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto; hotellipalvelun koulutusohjelma, ravintolan ruokatuotannon koulutusohjelma, ravintolapalvelun koulutusohjelma			
- hotellivirkailija			
Hotellivirkailijan ammattitutkinto	x		
- ravintolakokki			
Ravintolakokin ammattitutkinto	x		
Hotelli-, ravintola- ja suurtalouksesimiehen erikoisammattitutkinto	x		
Ruokamestarin erikoisammattitutkinto		x	
- tarjoilija			
Tarjoilijan ammattitutkinto	x		
Baarimestarin erikoisammattitutkinto	x		
KOTITALOUS- JA KULUTTAJAPALVELUT			
Kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto; kotitalouspalvelujen koulutusohjelma, kuluttajapalvelujen koulutusohjelma			
- kotitalousyrittäjä			
Kotityöpalvelujen ammattitutkinto	x		
- tuoteneuvoja			
PUHDISTUSPALVELUT			
Puhdistuspalvelujen perustutkinto; siivousalan koulutusohjelma, tekstiilihuollon koulutusohjelma			
- toimitilahuoltaja			
Laitoshuoltajan ammattitutkinto	x		
Siivoustyönohjaajan erikoisammattitutkinto	x		
Siivousteknikon erikoisammattitutkinto	x		
- tekstiilihuoltaja			
Tekstiilihuollon ammattitutkinto	x		
Pesulateknikon erikoisammattitutkinto	x		

Tutkinnoissa edellytetyn ammattitaidon ja osaamisen kuvaukset

1) Luonnonvara- ja ympäristöala, puutarhatalous

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 puutarhatalouden perustutkinnoissa (puutarhuri) tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], floristin ammattitutkinnoissa (at) – joka pohjautuu perustutkintoon – ja floristimestarin erikoisammattitutkinnoissa (eat) – joka pohjautuu sekä perustutkintoon että ammattitutkintoon – sekä viinintuotannon ammattitutkinnoissa (at*) – joka ei pohjautu perustutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at*
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on					
- alalla sovellettavaa perusosaamista	5	5	5	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	3	5	5	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	2	4	5	5	4
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	0	4	5	5	3
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	3	5	5	2
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	3	4	5	2
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	3	4	5	1
2. Tutkinnoissa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on					
- kapeaa - laaja-alaista	3	5	4	4	4
- pinnallista - syvää	3	5	5	5	5
- konkreettista - abstraktista	2	3	3	4	3
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	1	3	4	4	4
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemuseräistä hiljaista tietoa	2	3	4	5	4
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)					
Yksin					
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	3	5	5	5	5
Työryhmän jäsenenä					
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	3	5	5	5	5
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset					
- ei lainkaan – ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	3	0	5	1

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				at*
	pt(t)	pt(k)	at	eat	
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaito vaatimuksia	0	0	1	5	1
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	2	5	5	4
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	3	4	4
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)					
- ei vaadi erityistä luovuutta/ vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	3	5	5	5	4
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaito- vaatimukset (työn tulos)					
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	3	5	5	5	5
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaito- vaatimukset (työn tulos)					
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	0	0	4	3	5
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus					
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	2	3	4	3	5
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta					
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	3	5	5	5	5
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot					
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	3	4	5	5	4
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)					
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	5	5	4
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kieli- taito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)					
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	4	5	4	5	3
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)					
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	4	4	3
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa					
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	3	5	4	5	5

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				at*
	pt(t)	pt(k)	at	eat	
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta					
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	3	5	5	5	4
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia					
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	2	4	2	3	2
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen					
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	2	4	4	4	4
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet					
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0	0	1	5	2
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta					
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	2	4	4	5	5

2) Luonnonvara- ja ympäristöala, metsätalous

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 metsäalan perustutkinnossa (metsäkoneenkuljettaja) tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinnossa (at) – joka pohjautuu perustutkintoon – ja metsämestarin erikoisammattitutkinnossa (eat) – joka pohjautuu perustutkintoon, mutta ei pohjaudu ammattitutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on				
- alalla sovellettavaa perusosaamista	2	3	4	4
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	2	3	4	4
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	2	2	4	5
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	2	4	4	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	2	4	4	5
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	2	3	4	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	2	3	4	5
2. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on				
- kapeaa - laaja-alaista	2	4	4	4
- pinnallista - syvää	2	4	4	4

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
- konkreettista - abstraktista	2	3	3	4
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	3	4	3	4
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemusperäistä hiljaista tietoa	2	3	4	4
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)				
Yksin				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2	4	5	5
Työryhmän jäsenenä				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2	3	4	5
Työryhmän verämistä koskevat ammattitaitovaatimukset				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	2	3	4
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana - ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	2	3	5
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	4	4	4
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen - ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	2	3	4
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)				
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	2	3	4	4
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	3	4	5
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	4	5	5
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus				
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	2	4	4	4
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta				
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	2	3	4	5
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot				
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	2	4	4	4
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	4	4	5
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)				

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
- ei lainkaan – kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	5	2	4
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)				
- vähän – ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	4	4
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa				
- ei lainkaan – on keskeinen ammattitaitovaatimus	2	4	4	4
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta				
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa – erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	5	5	5	5
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia				
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa – erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	1	3	5	5
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen				
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	1	3	3	4
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet				
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia – tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	1	2	2	4
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta				
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia – liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	2	4	5	5

3) Tekniikan ja liikenteen ala, kone-, metalli- ja energiatekniikka

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 kone- ja metallialan perustutkinnossa (koneistaja) tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], koneistajan ammattitutkinnossa (at) – joka pohjautuu perustutkintoon – ja koneistajamestarin erikoisammattitutkinnossa (eat) – joka pohjautuu sekä perustutkintoon että ammattitutkintoon – sekä teollisuusputkiasentajan ammattitutkinnossa (at*) – joka osittain pohjautuu perustutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at*
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on					
- alalla sovellettavaa perusosaamista	5	5	4	4	4

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				at*
	pt(t)	pt(k)	at	eat	
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	3	5	1	2	1
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	3	5	2	4	1
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	0	3	4	5	4
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	3	3	3	2
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	2	4	5	3
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	2	3	4	2
2. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on					
- kapeaa - laaja-alaista	2	4	1	2	1
- pinnallista - syvää	1	3	4	4	3
- konkreettista - abstraktista	1	1	2	3	1
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	1	3	2	3	1
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemusperäistä hiljaista tietoa	1	1	4	5	4
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)					
Yksin - ohjattuna - täysin itsenäisesti	1	4	5	5	5
Työryhmän jäsenenä					
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	1	4	5	5	5
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	2	3	2
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana - ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	1	3	1
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	5	5	4
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen - ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	2	3	4	2
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)					
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	1	3	3	3	2
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)					
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	3	4	5	3
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)					
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	3	5	5	3
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus					
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	2	3	4	5	3
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta					
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	1	2	3	4	3

<u>Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus</u>	Arviointi				at*
	pt(t)	pt(k)	at	eat	
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin sisältyvät ongelmanratkaisutaidot					
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	1	2	3	4	1
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuoro- vaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)					
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	3	4	0
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)					
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	1	1	1
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)					
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	3	2	2	1
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa					
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	1	3	3	3	1
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta					
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	2	4	4	4	2
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia					
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa- erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	1	2	0	3	0
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen					
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	1	1	1	2	1
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet					
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0	0	0	1	0
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta					
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	1	2	2	3	1

4) Tekniikan ja liikenteen ala, ajoneuvo- ja kuljetustekniikka

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 autoalan perustutkinnossa (ajoneuvoasentaja) tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], automekaanikon ammattitutkinnossa (at) – joka pohjautuu perustutkintoon – ja automekaanikon erikoisammattitutkinnossa (eat) – joka pohjautuu sekä perustutkintoon että ammattitutkintoon – sekä ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinnossa (at*) – joka ei pohjaudu perustutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at*
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on					
- alalla sovellettavaa perusosaamista	5	5	5	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	5	5	5	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	1	5	5	5	5
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	1	5	5	4	3
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	4	5	4	2
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	3	4	5	1
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	4	4	5	0
2. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on					
- kapeaa - laaja-alaista	3	5	5	5	2
- pinnallista - syvää	3	4	5	5	2
- konkreettista - abstraktista	2	5	4	5	4
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	3	3	3	4	3
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemusperäistä hiljaista tietoa	3	3	3	3	3
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)					
Yksin					
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	3	5	5	5	5
Työryhmän jäsenenä					
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	3	5	5	5	5
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	1	4	0
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	1	4	0
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	4	4	5	3
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen					
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	4	4	4	2
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)					
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	1	3	3	4	1

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				at*
	pt(t)	pt(k)	at	eat	
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)					
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	3	4	5	1
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)					
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	1	4	5	3
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus					
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	1	3	4	5	5
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta					
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	1	3	5	5	2
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot					
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	2	5	5	5	4
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)					
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	4	5	4
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)					
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	2	3	5	2
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)					
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	5	5	4	3	4
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtap					
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	1	3	4	5	3
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta					
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	3	4	5	5	5
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia					
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	0	3	3	3	3

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				at*
	pt(t)	pt(k)	at	eat	
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen					
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	0	0	3	4	3
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet					
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0	0	0	4	0
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta					
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	2	3	3	4	3

5) Tekniikan ja liikenteenala, arkkitehtuuri ja rakentaminen ja lisäksi nuohous

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 **rakennusalan perustutkinnossa (talonrakentaja)** tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], **talorakennusalan ammattitutkinnossa (at)** – joka pohjautuu perustutkintoon – ja **talorakennusalan erikoisammattitutkinnossa (eat)** – joka pohjautuu sekä perustutkintoon että ammattitutkintoon – sekä **nuohoojan ammattitutkinnossa (at*)** – joka ei pohjautu perustutkintoon – ja **nuohoojamestarin erikoisammattitutkinnossa (eat*)** – joka pohjautuu ammattitutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				at*	eat*
	pt(t)	pt(k)	at	eat		
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on						-
- alalla sovellettavaa perusosaamista	5	5	0	0	5	3
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	2	5	0	0	3	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	1	3	2	0	3	5
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	0	0	5	5	2	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	0	5	5	2	5
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	0	3	5	2	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	0	3	5	1	5
2. Tutkinnossa kuvattujen ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on						
- kapeaa - laaja-alaista	1	3	4	4	3	5
- pinnallista - syvää	1	2	2	5	3	4
- konkreettista - abstraktista	1	2	2	4	2	4
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	1	2	2	4	2	4
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemuseräistä hiljaista tietoa	1	1	3	5	3	3

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi					
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at*	eat*
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)						
Yksin						
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	1	3	5	5	5	5
Työryhmän jäsenenä						
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2	5	5	5	0	0
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	0	5	1	5
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaito vaatimuksia	0	0	3	5	1	2
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	4	5	5	2	3
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	1	1	5	1	4
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)						
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	0	1	3	4	1	1
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)						
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	3	3	5	3	5
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)						
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	3	3	5	3	3
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus						
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	1	0	3	5	3	3
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta						
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	0	0	5	5	3	3
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot						
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	0	3	3	5	3	5
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)						
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	3	3	3	5

<u>Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus</u>	Arviointi					
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at*	eat*
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta) - ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	0	0	0	0
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus) - vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	0	0	0	0
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa - ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	0	3	3	5	3	5
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta - tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	1	3	3	5	1	1
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia - oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	0	1	1	3	0	0
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen - valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	0	3	0	0	1	4
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet - ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0	0	0	5	1	5
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta - ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	0	3	3	5	3	5

6) Tekniikan ja liikenteenala, elintarvikeala ja biotekniikka

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 elintarvikealan perustutkinnossa (leipuri-kondiittori) tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], leipomoteollisuuden ammattitutkinnossa (at) – joka pohjautuu perustutkintoon – ja leipomomestarin erikoisammattitutkinnossa (eat) – joka pohjautuu sekä perustutkintoon että ammattitutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on				
- alalla sovellettavaa perusosaamista	5	5	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	2	5	0	0
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	3	5	2	2
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	1	3	4	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	0	0	0
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	1	2	4	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	0	0	0
2. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on				
- kapeaa - laaja-alaista	1	3	3	4
- pinnallista - syvää	1	3	3	4
- konkreettista - abstraktista	1	4	3	3
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	1	3	2	2
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemusperäistä hiljaista tietoa	1	2	3	5
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)				
Yksin				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	1	4	5	5
Työryhmän jäsenenä				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	1	4	5	5
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	1	5
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	0	5
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	5	5	5
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	0	4
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)				
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	2	2	1	4
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	4	4	5
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	4	5	5
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus				
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	1	3	3	5

<u>Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus</u>	<u>Arviointi</u>			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta				
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	0	4	5	5
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot				
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	0	0	4	5
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	4	3	5
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)				
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	2	1	1
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	3	3	4
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa				
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	1	4	3	5
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta				
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	1	3	3	5
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia				
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	1	4	0	4
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen				
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	0	3	2	4
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet				
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0	0	0	4
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta				
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	1	3	3	5

7) Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnonala ja matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 **liiketalouden perustutkinnossa (merkonomi)** tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], **isännöinnin ammattitutkinnossa (at)** – joka pohjautuu osittain perustutkintoon – ja **ruokamestarin erikoisammattitutkinnossa (eat)** – joka pohjautuu osittain perustutkintoon ja ammattitutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on				
- alalla sovellettavaa perusosaamista	5	5	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	5	5	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	1	5	5	5
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	0	0	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	0	5	5
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	0	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	0	5	5
2. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on				
- kapeaa - laaja-alaista	3	5	5	5
- pinnallista - syvää	2	5	5	5
- konkreettista - abstraktista	2	4	2	2
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	2	4	3	3
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemusperäistä hiljaista tietoa	3	3	3	4
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)				
Yksin				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2	5	5	5
Työryhmän jäsenenä				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	3	5	5	5
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	1	4	5
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	2	2	5
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	4	5	5
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	5	5	5
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)				
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	2	5	4	5

<u>Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus</u>	<u>Arviointi</u>			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1	3	1	5
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	2	4	4	5
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus				
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	2	4	3	5
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta				
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	2	4	4	5
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin sisältyvät ongelmanratkaisutaidot				
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa -monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	1	5	5	5
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuoro-vaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	5	5
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)				
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	5	4	5
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	5	5
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa				
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	2	5	5	5
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta				
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	1	3	5	5
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia				
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	0	5	4	5
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen				
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	1	5	4	3

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet				
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0	0	4	4
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta				
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	5	5	5	5

8) Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 **sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa** (lähihoitaja) tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], **optiikkahiojan ammattitutkinnossa** (at) – joka ei pohjautu perustutkintoon – ja **kipsimestarin erikoisammattitutkinnossa** (eat) – joka osittain pohjautuu perustutkintoon, mutta ei pohjautu ammattitutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on				
- alalla sovellettavaa perusosaamista	5	5	3	1
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	5	5	4	2
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	3	5	5	5
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	1	3	5	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	0	3	5
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	0	3	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	0	4	5
2. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on				
- kapeaa - laaja-alaista	4	5	3	4
- pinnallista - syvää	3	5	4	5
- konkreettista - abstraktista	2	4	5	4
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	3	5	4	5
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemusperäistä hiljaista tietoa	3	3	4	4
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)				
Yksin				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2	5	5	4
Työryhmän jäsenenä				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2	5	4	5
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	0	2
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	0	4

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	5	5
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja - prosessien kehittäminen				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	3	3	5
4. Tutkinnossa kuvattujen ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)				
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	2	4	3	5
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	2	4	5	5
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	2	5	5	5
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus				
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	2	5	5	5
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta				
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	1	3	4	3
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot				
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/ harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	2	4	3	5
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	1	4
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)				
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	1	3
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	2	5
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa				
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	1	3	4	4
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ- turvallisuuden tuntemus ja hallinta				
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	2	4	5	5

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia				
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	2	4	2	5
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen				
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	2	4	1	4
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet				
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	1	3	0	2
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta				
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	1	3	1	1

9) Kulttuuriala, käsi- ja taideteollisuus

Taulukossa on kuvattu eri ulottuvuuksilla asteikolla 0–5 käsi- ja taideteollisuuden perustutkinnossa (artesaani) tasoilla tyydyttävä [pt(t)] ja kiitettävä [pt(k)], puusepänanalan ammattitutkinnossa (at) – joka pohjautuu perustutkintoon – ja puusepänanalan erikoisammattitutkinnossa (eat) – joka pohjautuu perustutkintoon ja ammattitutkintoon – vaadittua osaamista ja ammattitaitoa.

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on				
- alalla sovellettavaa perusosaamista	4	4	1	0
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	2	4	2	1
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	2	4	3	2
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	0	4	4	3
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0	3	4	5
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	1	2	4	5
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0	2	3	5
2. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on				
- kapeaa - laaja-alaista	2	4	3	4
- pinnallista - syvää	3	3	4	5
- konkreettista - abstraktista	3	3	2	3
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	3	3	1	3
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemusperäistä hiljaista tietoa	2	4	3	3

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)				
Yksin				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	1	4	4	5
Työryhmän jäsenenä				
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2	4	3	4
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	2	5
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0	0	2	5
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	4	4	5
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen				
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	4	3	5
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)				
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	4	5	4	5
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	3	4	3	5
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)				
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	3	4	3	5
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus				
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	3	4	3	5
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta				
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	3	4	4	4
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot				
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	3	5	3	5
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	3	5	3	4
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)				
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2	3	2	3

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi			
	pt(t)	pt(k)	at	eat
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)				
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1	1	4	4
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjyys tai yrittäjämäinen työtapa				
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	3	4	4	5
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ- turvallisuuden tuntemus ja hallinta				
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	2	3	4	5
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia				
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	2	2	4	4
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen				
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	2	4	2	4
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet				
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0	0	1	5
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta				
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	3	4	2	4

10) Keskiarvot

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi				
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at* eat*
1. Tutkinnon tuottama osaaminen on					
- alalla sovellettavaa perusosaamista	4.6	4.7	3.4	3.3	4.5 3.0
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista	3.2	4.7	2.4	2.4	3.8 4.0
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa perusosaamista ja sisältää myös ammatin hallinnan edellyttämää erikoistuneempaa osaamista	2.0	4.2	3.6	3.3	3.8 5.0
- alalla sovellettavaa vaativaa osaamista	0.6	2.9	4.4	4.6	3.7 5.0
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa osaamista	0.2	1.9	3.7	3.9	2.7 5.0
- alalla sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0.4	1.9	3.9	5.0	2.7 5.0
- alalla laaja-alaisesti sovellettavaa vaativaa erityisosaamista	0.2	1.6	3.0	4.1	2.2 5.0

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi					
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at*	eat*
2. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon edellyttämä tietoperusta on						
- kapeaa - laaja-alaista	2.3	4.0	3.4	3.9	3.0	4.7
- pinnallista - syvää	2.1	3.7	3.9	4.6	3.7	4.3
- konkreettista - abstraktista	1.9	3.2	2.7	3.7	2.8	3.3
- arkitietoon perustuvaa - tieteelliseen tietoon perustuvaa	2.0	3.6	2.4	3.4	2.8	4.0
- yleisesti saatavissa olevaa - kokemuseräistä hiljaista tietoa	2.0	2.6	3.4	4.3	3.5	3.7
3. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvatut työn suorittamista koskevat vaatimukset (työprosessit ja tehtävät)						
Yksin						
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	1.8	4.3	4.9	5.0	5.0	4.7
Työryhmän jäsenenä						
- ohjattuna - täysin itsenäisesti	2.1	4.4	4.6	4.9	4.0	3.3
Työryhmän vetämistä koskevat ammattitaitovaatimukset						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0.2	1.0	1.3	4.4	1.3	4.0
Ammattitaitovaatimukset työhön perehdyttäjänä, palautteen antajana ja/tai ohjaajana						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0.2	0.8	1.6	4.6	0.8	3.7
Ammattitaitovaatimukset laadun varmistajana						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1.6	3.7	4.6	4.9	3.8	4.3
Ammattitaitovaatimuksissa kuvattujen työmenetelmien ja -prosessien kehittäminen						
- ei lainkaan - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	0.8	2.9	2.4	4.3	2.8	4.7
4. Tutkinnossa kuvatun ammattitaidon vaatima luovuus (esim. kädentaidot ja muut luovuuden ilmaisutavat)						
- ei vaadi erityistä luovuutta - vaatii taiteellista tai muuta erityistä luovuutta	1.9	3.4	3.3	4.1	2.5	3.7
5. Kädentaitoihin liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)						
- vähimmäisvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1.6	3.6	3.9	5.0	3.0	5.0
6. Koneiden käyttöön liittyvät laadulliset ammattitaitovaatimukset (työn tulos)						
- perusvaatimukset täyttävä - huippulaatuinen	1.3	3.1	4.1	4.7	3.8	4.3
7. Koneiden ja laitteiden hallinnan vaativuus						
- koneiden ja laitteiden perushallinta - koneiden ja laitteiden vaativa erityishallinta	1.8	3.2	3.6	4.6	3.8	4.3
8. Tutkinnossa kuvatussa ammattitaidossa edellytetään työn joutuisuutta						
- joutuisuus ei ole keskeinen tekijä ammattitaidossa - joutuisuus on keskeinen tekijä ammattitaidossa	1.4	3.1	4.4	4.7	3.2	3.7
9. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät ongelmanratkaisutaidot						
- yksinkertaisissa/tavanomaisissa/usein toistuvissa - monimutkaisissa/harvoin esiintyvissä/luovuutta ja innovatiivisuutta vaativissa tilanteissa	1.6	3.6	3.9	4.7	3.3	5.0

Ammattitaidon ja/tai osaamisen ulottuvuus	Arviointi					
	pt(t)	pt(k)	at	eat	at*	eat*
10. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetyt vuorovaikutus-, yhteistyö- tai viestintätaidot (suullinen / kirjallinen)						
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2.6	4.6	3.6	4.4	2.8	4.7
11. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty kielitaito (äidinkielen, toisen kotimaisen ja vieraan kielen hallinta)						
- ei lainkaan - kielitaitovaatimukset ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	1.6	3.3	1.4	2.7	1.8	2.7
12. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työ edellyttää eettisiä taitoja (ammattietiikka, muu eettinen toiminta, oikeudenmukaisuus)						
- vähän - ovat keskeisiä ammattitaitovaatimuksia	2.3	3.7	3.0	3.0	2.2	3.3
13. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu yrittäjäyys tai yrittäjämäinen työtapa						
- ei lainkaan - on keskeinen ammattitaitovaatimus	1.6	3.6	3.6	4.6	3.5	4.7
14. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työturvallisuuden tuntemus ja hallinta						
- tavallisissa, omaan työhön liittyvissä työturvallisuusasioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työturvallisuuteen liittyvissä asioissa	2.2	3.8	4.1	4.9	3.7	3.7
15. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu työkyvyn ylläpitäminen ja/tai ergonomia						
- oman työkyvyn ylläpitoon ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa - erityisen vaativissa omaan työhön, työryhmän ja työyhteisön työkykyyn ja ergonomiaan vaikuttavissa asioissa	1.0	3.1	2.1	3.6	1.8	3.3
16. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa kuvattu elinikäinen oppiminen						
- valmius hankkia ja jäsentää omaan työhön liittyvää tietoa - kyky tuottaa uutta tietoa	1.0	3.0	2.1	3.1	2.3	3.8
17. Tutkinnon ammattitaitovaatimukseen sisältyvät johtamis- tai esimiesvalmiudet						
- ei sisälly johtamis- tai esimiesvalmiuksia - tutkinto on tarkoitettu johdolle tai esimiehille	0.2	0.6	0.6	4.0	1.3	3.7
18. Tutkinnon ammattitaitovaatimuksissa edellytetty liiketaloudellisten perusasioiden hallinta						
- ei edellytetä liiketaloudellisia ammattitaitovaatimuksia - liiketaloudelliset ammattitaitovaatimukset ovat keskeisiä	1.9	3.4	3.1	4.4	3.0	3.7

The eight levels of the European Qualifications Framework defined by learning outcomes

Level	Knowledge	Skills	Personal and professional competence			
			<i>(i) Autonomy and responsibility</i>	<i>(ii) Learning competence</i>	<i>(iii) Communication and social competence</i>	<i>(iv) Professional and vocational competence</i>
1	Recall basic general knowledge	Use basic skills to carry out simple tasks	Complete work or study tasks under direct supervision and demonstrate personal effectiveness in simple and stable contexts	Accept guidance on learning	Respond to simple written and oral communication Demonstrate social role for self	Demonstrate awareness of procedures for solving problems
2	Recall and comprehend basic knowledge of a field, the range of knowledge involved is limited to facts and main ideas	Use skills and key competences ¹¹ to carry out tasks where action is governed by rules defining routines and strategies Select and apply basic methods, tools and materials	Take limited responsibility for improvement in performance in work or study in simple and stable contexts and within familiar, homogeneous groups	Seek guidance on learning	Respond to simple but detailed written and oral communication Adjust role to different social settings	Solve problems using information provided
3	Apply knowledge of a field that includes processes, techniques, materials, instruments, equipment, terminology and some theoretical ideas	Use a range of field-specific skills to carry out tasks and show personal interpretation through selection and adjustment of methods, tools and materials Evaluate different approaches to tasks	Take responsibility for completion of tasks and demonstrate some independence in role in work or study where contexts are generally stable but where some factors change	Take responsibility for own learning	Produce (and respond to) detailed written and oral communication Take responsibility for self understanding and behaviour	Solve problems using well known information sources taking account of some social issues

¹¹ <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/basic2004.pdf>

Level	Knowledge	Skills	Personal and professional competence			
			<i>(i) Autonomy and responsibility</i>	<i>(ii) Learning competence</i>	<i>(iii) Communication and social competence</i>	<i>(iv) Professional and vocational competence</i>
4	Use a wide range of field- specific practical and theoretical knowledge	Develop strategic approaches to tasks that arise in work or study by applying specialist knowledge and using expert sources of information Evaluate outcomes in terms of strategic approach used	Manage role under guidance in work or study contexts that are usually predictable and where there are many factors involved that cause change and where some factors are interrelated Make suggestions for improvement to outcomes Supervise routine work of others and take some responsibility for training of others	Demonstrate self- direction in learning	Produce (and respond to) detailed written and oral communication in unfamiliar situations Use self understanding to change behaviour	Solve problems by integrating information from expert sources taking account of relevant social and ethical issues
5	Use broad theoretical and practical knowledge that is often specialised within a field and show awareness of limits to knowledge base	Develop strategic and creative responses in researching solutions to well defined concrete and abstract problems Demonstrate transfer of theoretical and practical knowledge in creating solutions to problems	Manage projects independently that require problem solving where there are many factors some of which interact and lead to unpredictable change Show creativity in developing projects Manage people and review performance of self and others. Train others and develop team performance	Evaluate own learning and identify learning needs necessary to undertake further learning	Convey ideas in a well structured and coherent way to peers, supervisors and clients using qualitative and quantitative information Express a comprehensive internalised personal world view reflecting engagement with others	Formulate responses to abstract and concrete problems Demonstrate experience of operational interaction within a field Make judgements based on knowledge of relevant social and ethical issues

Level	Knowledge	Skills	Personal and professional competence			
			<i>(i) Autonomy and responsibility</i>	<i>(ii) Learning competence</i>	<i>(iii) Communication and social competence</i>	<i>(iv) Professional and vocational competence</i>
6	Use detailed theoretical and practical knowledge of a field. Some knowledge is at the forefront of the field and will involve a critical understanding of theories and principles	Demonstrate mastery of methods and tools in a complex and specialised field and demonstrate Innovation in terms of methods used Devise and sustain arguments to solve problems	Demonstrate administrative design, resource and team management responsibilities in work and study contexts that are unpredictable and require that complex problems are solved where there are many interacting factors Show creativity in developing projects and show initiative in management processes that includes the training of others to develop team performance	Consistently evaluate own learning and identify learning needs	Communicate, ideas, problems and solutions to both specialist and non-specialist audiences using a range of techniques involving qualitative and quantitative information Express a comprehensive internalised personal world view manifesting solidarity with others	Gather and interpret relevant data in a field to solve problems Demonstrate experience of operational interaction within a complex environment Make judgements based on social and ethical issues that arise in work or study
7	Use highly specialised theoretical and practical knowledge some of which is at the forefront of knowledge in the field. This knowledge forms the basis for originality in developing and/or applying ideas ...	Create a research based diagnosis to problems by integrating knowledge from new or inter disciplinary fields and make judgements with incomplete or limited information Develop new skills in response to emerging knowledge and techniques	Demonstrate leadership and innovation in work and study contexts that are unfamiliar, complex and unpredictable and that require solving problems involving many interacting factors Review strategic performance of teams	Demonstrate autonomy in the direction of learning and a high level understanding of learning processes	Communicate project outcomes, methods and underpinning rationale to specialist and non-specialist audiences using appropriate techniques Scrutinise and reflect on social norms and relationships and act to change them	Solve problems by integrating complex knowledge sources that are sometimes incomplete and in new and unfamiliar contexts Demonstrate experience of operational interaction in managing change within a complex environment ...

Level	Knowledge	Skills	Personal and professional competence			
			<i>(i) Autonomy and responsibility</i>	<i>(ii) Learning competence</i>	<i>(iii) Communication and social competence</i>	<i>(iv) Professional and vocational competence</i>
7...	Demonstrate critical awareness of knowledge issues in the field and at the interface between different fields					Respond to social, scientific and ethical issues that are encountered in work or study
8	Use specialised knowledge to critically analyse, evaluate and synthesise new and complex ideas that are at the most advanced frontier of a field Extend or redefine existing knowledge and/or professional practice within a field or at the interface between fields	Research, conceive, design, implement and adapt projects that lead to new knowledge and new procedural solutions	Demonstrate substantial leadership, innovation and autonomy in work and study contexts that are novel and require the solving of problems that involve many interacting factors	Demonstrate capacity for sustained commitment to development of new ideas or processes and a high level understanding of learning processes	Communicate with authority through engaging in critical dialogue with peers in a specialist community Scrutinise and reflect on social norms and relationships and lead action to change them	Critical analysis, evaluation and synthesis of new and complex ideas and strategic decision making based on these processes Demonstrate experience of operational interaction with strategic decision-making capacity within a complex environment Promote social, and ethical advancement through actions

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-017-6

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi